

Af og ved samme Forfatter er tidligere udkommet:

H. Hettner: Frankrigs Literaturhistorie i det 18.
Aarhundrede paa Dansk. St. 8vo, 608 S.

Henrik Wergeland, en literærhistorisk Skitse. 287 S.

Oldtidens Kulturhistorie i sine Faser. St. 8vo. 765 S.

Ingemanns Liv og Digtning. 650 S.

Lærebog i Historie til Brug ved den højere Skole-
undervisning. I—II. 341 + 337 S.

Digte af Baggesen, udvalgte og indledede. LII + 228 S.

Kalevala, Finnernes Nationalepos. (Særtryk) 62 S.

Peter Andreas Heiberg, en biografisk Studie. 599 S.

Udvalgte Stykker af Wessel og Ewald med Ind-
ledning. LVI + 233 S.

Mindre Lærebog i Historie. I—II. 232 + 237 S.

545381958

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

99.4 Bernhard, Carl Se

*Arbejd (Ar. phil. C. J. Brichba
venligt fra J. J.*

H. SCHWANENFLÜGEL

CARL BERNHARD

(ANDREAS DE SAINT-AUBAIN)

HANS LIV OG FORFATTERVIRKSOMHED

MED CARL BERNHARDS PORTRÆT

KØBENHAVN

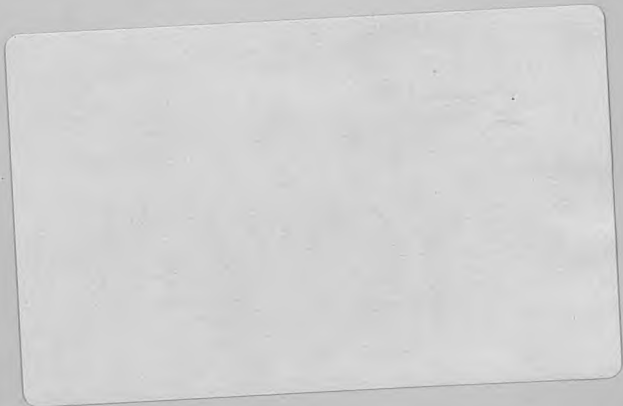
DET SCHUBOTHESKE FORLAG

1895

RHB

99.4 Bernhard, Carl Se

Adelant. Neuban

H. SCHWANENFLÜGEL

CARL BERNHARD

(ANDREAS DE SAINT-AUBAIN)

HANS LIV OG FORFATTERVIRKSOMHED

KØBENHAVN

DET SCHUBOTHEESKE FORLAG

— LYBECKER & HIRSCHSPRUNG —

1895

99.4

Be

Til

Kammerherre

J. F. Scavenius

D. M. S. K.

til

Gjorslev

Hr. Kammerherre!

Tilfældet vilde, at jeg aldrig fik takket Dem, da De viste mig den Venlighed at lægge Grunden til den Forfatterunderstøttelse, jeg oppebærer af Staten. Tillad mig da nu at gribe Lejligheden og tilegne Dem det foreliggende Skrift. Det er ikke store Sager, jeg byder; men jeg mener dog, at min lille Bog kan blive et nyttigt Bidrag til dansk Literaturhistorie, eftersom der ikke hidtil har foreligget noget Literært om dette Æmne med Undtagelse af et Par vakkert fortalte Episoder af «Carl Bernhard»s Barndomsliv ved Forfatteren selv, samt en Artikel (for tredive Aar siden) i «Illustreret Tidende».

Med Højagtelse og ærbødig Hengivenhed

Deres

H. S.

Østerbro, d. 12te September 1895.

INDHOLD

	Pag.
I. Novellerne	1
II. De historiske Romaner	38
III. Mændene hos «Carl Bernhard»	57
IV. Kvinderne hos «Carl Bernhard»	68
V. St. Aubains Liv og Personlighed	86

Novellerne.

Jeg har den største Respekt for Æstetikken; thi den søger at bringe Lov og Regel ind i alle disse tøjlesløse Digteres uberegnelige Luner og Indfald; den spørger dem med Officérsmine, hvor de høre hjemme, og i hvilken Bataljon de tjener; men jeg holder dog mere af Literaturhistorien; thi den tvinger ikke Digteren til at bære anden Uniform end den, som passer ham. Den dømmer ham ikke efter hans Præstationer paa Eksercérpladsen; men har han kæmpet bravt i Livets Feltslag, saa først giver den ham sit Skudsmaal og oprejser ham sin Mindesten. Og dog vilde jeg nu ønske, at Æstetikken vilde hjælpe mig til en kort og fyndig Formel for, hvad en Novelle er; thi herom ere dens Ordførere uenige, og Literaturhistorien giver mig ingen sikker Bestemmelse. Hvad

er f. Eks. Novellen hos den ældste vestevropæiske Novellist i den kristelige Tidsalder: Boccaccio? En snart skalkagtig, snart vemodig, snart frivol lille Fortælling om, hvorledes den almægtige Eros driver sit kaade eller alvorsfulde Spil. Hvad er den hos Spanierne, Cervantes f. Eks.? Et ridderligt, broget Æventyr. Hos Franskændene (Merimée) en Begivenhed, som foregaar imellem Mennesker, der ikke tænke som Folk i Almindelighed. Hos Englænderne (Thackeray f. Eks.) en Samfundssatire. Hos Tyskerne (Hoffmann) en Spøgelsehistorie eller (som hos Paul Heyse i «der letzte Centaur») en Drømmefantasi. Og saaledes videre: med andre Ord, Novellen tager Form og Farve af den nationale Jordbund, hvorpaa den udfolder sig, og kan ikke nøjes med en blot æsthetisk Definition. Hos os Nordboere er Novellen først og fremmest en Familiebegivenhed («Hverdagshistorierne», Frederikke Bremer, Onkel Adam) eller et Folkelivsbillede (Sten Blicher, Mourits Hansen o. fl.). Men ogsaa denne Betegnelse gælder kun som Regel; nogle af vore bedste Noveller og derimellem en af Carl Bernhards danne en Undtagelse. —

Det novellistiske Familiebillede vinder imidlertid ikke straks Sejren herhjemme: i det 18de Aarhundrede maa det kæmpe med Samfundssatiren og Rahbeks moralske Fortælling; senere, i Begyndelsen af det 19de Aarhundrede, med den følsomme og romantiske Genre.

Selv en saa frugtbar og ingenlunde talentløs Forfatter som *Laurids Kruse*, der f. Eks. i «Faddergaven» (Nyt-aarsgaven «Eros» 1803) med Hensyn til Foredrag, Diktion og Skildring af Personligheder havde vist saa megen Evne til at behandle det novellistiske Familiebillede, slog senere, da Strømmen gik i en anden Retning, over i den romantiske Genre, brugte tyske Forbilleder (*Lafontaine* og *Hoffmann*), skildrede problematiske og sære Skikkelser (Tante *Agathe*), og i sin store Novelle «*Deodats Fødsel*» (hvormed han paa en vis Maade tog Afsked med Danmark og overflyttede til Tyskland) gav en saadan Blanding af romantisk-sentimental Overspændthed og plat-rationel Forklaring af Gaadernes Løsning til Bedste, at man ikke véd, hvorhen man skal føre denne Bastard af to ganske forskellige Smagsretninger. Heltinden i «*Deodat*» lever i den sværmende Tanke, at hun er en Dødnings Brud; i denne Sindstilstand bliver hun be-svangret af en Bedrager, som har vist sig for hende i den Afdødes Skikkelse. Af alt dette kunde der laves en meget komisk Fortælling; men Forfatteren vil ikke desto mindre have, at man skal tage hans Helt og Heltinde højtideligt.

Imidlertid læste Publikum *Lafontaine*, der nu begyndte at blive gammel og forfaldt til *Manér*, og *Claren*, der svømmede over af Følsomhed og Unatur.

Det var for at bøde paa denne usunde og

unationale Retning, at *Louise Hegerman-Lindencrone* skrev sine «Danske Fortællinger». Denne gamle Bog fra 1825 gør endnu et elskværdigt Indtryk; men «danske» ere hendes Fortællinger kun med Hensyn til Sted og Æmne; i Virkeligheden kunde de være foregaaede, hvor det skulde være; man træffer hverken danske Typer eller nationale Ejendommeligheder hos hende. Hendes Fortællinger bære alle Præget af at være skrevne af en blid, husmoderlig Kvinde med naive Erfaringer. Hendes aandelige Horizont er begrænset, og hendes Fantasi næsten jomfruelig. Naar man har læst Fru Hegerman-Lindencrones Noveller, efterlade de det samme Indtryk, som naar man har drukket et Glas rent Vand: man er forfrisket; men man har ikke taget nogen Næring til sig. — Det var som bekendt Sten Blicher og *Fru Gyllembourg*, der indførte den ægte danske Novelle. Om den Første skal her ikke tales; den Sidste var en Kusine (ikke Søster, som det anføres i P. Hansens Illustr. danske Literaturhistorie II, 436) til St. Aubains Moder.

St. Aubains første Novelle er ikke trykt og egner sig heller ikke dertil. Den er skreven i hans fjortende Aar, Foraaret før han begyndte sin egent-

lige Skolegang, og lagt som Present paa hans Moders Fødselsdagsbord. Titelen er «*Minderoserne*». For at man kan faa en Idé om den unge Forfatters Stil, afskrives her det første Blad:

«Det gamle Stueuhr slog netop fire. Det var en skjøn Sommermorgen. Hele Huset var allerede oppe og i fuld Bevægelse. Det var i Dag den bedste Moders Fødselsdag. Edvard sneg sig sagte med et Rosentræ under Armen hen til sin Moders Kammerdør. Endnu engang betragtede han, halv undseelig, den simple, pragtløse Blomst, der skulde tolke den Elskede hans rørte Hjertes stille Tak. Lyttende kiggede han gennem den halv aabne Dør og listede sig sagte paa Tæerne hen til Sengen. Den fromme Gamle syntes at hvile saa sødt. Han traadde nærmere og betragtede hænde længe med stille barnlig Glæde. Nu ville han netop sætte Rosen, da han i det samme saae de glimrende Gaver hans rige Søstre allerede havde henlagt der. Endnu mere undselig saae han snart paa dem, snart igjen paa sine Roser. Beskjæmmet iilte han til Udgangen og kom netop ned af Trapperne, da hans støjende Søstre traadde ind. — — — Edwards Fader var død. Han havde i sin Tid beklædt en betydelig Post ved Hoffet. En dristig Sandhed, som Fyrsterne saa sjelden tilgive, havde, for et Øjeblik, berøvet ham sin Konges Naade. Glad drog Oldingen sig tilbage til sin stille landlige

Afkrog; her gavnedede og glædede han umisundt i sin lykkelige Families Skjød. Hans ejegode Kone, som han indtil Sværmerie elskede, var den bedste af alle Mødre. Allerede tidlig saae han sine tre Døttre glimrende forsørget i Hovedstaden. Kuns sjelden eller aldrig vendte disse tilbage derfra, til den paradisiske skjønne Eensomhed, der saae uimodstaaelig drog de andre til sig. Moderens Fødselsdag gjorde imidlertid, endog efter Faderens Død, en Undtagelse herfra, og Søstrene søgte ret, paa den, at overtræffe hinanden med de rige Pragtgaver hvormed de troede at hæve Dagens Højtidelighed. Ganske det Modsatte af Søstrene var Edvard. Han havde, i lykkelig Forening, arvet Faderens Aand og Moderens Hjerte, og var billig sine Forældres Stolthed og sin Kredses Yndling. Især hang han, med sit varme Hjertes hele Følelse, ved sin fromme, elskelige Moder, hvis Alders Støtte han stedse, med barnlig Glæde, kaldte sig.»

Hvor rørende end dette barnlige Produkt med alle sine Fejl i Foredrag, Orthographi og Interpunction forudtegner os det Forhold, der skulde blive det stadige, mellem St. Aubain og hans Moder, ser enhver dannet Læser dog let, at den Claurenske Stil og Smag her har fundet en beundrende og meget ungdommelig Dyrker.

Adskillige Aar skulde henrinde, inden St. Aubain for Alvor vovede sig ind paa Forfatterbanen. — I 1828 — lidt senere altsaa end Fru Gyllembourg optraadte — skrev han i sin Slægtning J. L. Heibergs «Den flyvende Post» den lille Fortælling «*Nummer Syv*». Den maa være bleven læst; thi 1837 besøgede han et 2det Oplag i særskilt Aftryk; men syndelig Opmærksomhed hos dem, der vare berettigede til at dømme herom, kan den ikke have vakt; dertil er den ikke betydelig nok. Dens Begyndelse er saa romantiserende som nogen hungrig Læserinde kan forlange: En ung Mand, der bor paa et tarveligt Gæstgiversted, opdager, ved at bore et Hul i Væggen, at hans Nabo er en Kvinde: en yndefuld, hvidklædt Skikkelse bøjer sig grædende over et lille, nyfødt Barns Vugge. Værtens ubarmhjærtige Forhold og Hoteltyendets haanlige Bemærkninger om hende, vækker hans største Sympathi, og han gør alt for at være hende til Tjeneste. Men det Hele opløses ret prosaisk og, hvad der vistnok har været en Skuffelse for mangen Læserinde: noget Par bliver der ikke ud af Fortælleren og den kvindelige Hovedperson. *En Forelskelse eller lange næret varm, erotisk Hengivenhed, der ender ulykkeligt eller i hvert Tilfælde ikke med Ægteskab, er i det Hele taget et Særmærke for den Carl Bernhardske Novelle.*

Mere Opmærksomhed vakte den store Novelle

«*Et Aar i Kjøbenhavn*», der maa betragtes som St. Aubains egentlige Forfatterdebut (1834)*. Den udkom under J. L. Heibergs Patronat, og i den Anledning skrev denne til St. Aubain: «Kjære Fætter! Da Titelbladet blev trykt igaar, var jeg nødt til at give Dig et Navn, hvorom vi ikke vare blevne enige. Jeg har taget det første det bedste og kaldt Dig «*Carl Bernhard*» o. s. v.» «Derefter», siger St. Aubains Biograf i *Illustreret Tidende* f. Decbr. 1865, A. B. (d. e. Lægen, Prof. Andreas Buntzen) hed han Carl Bernhard nolens volens. Han kunde egentlig ikke lide dette Navn, fordi det var saa absolut betydningsløst, og heri saa Heiberg netop en Fortjeneste. Spørgsmaalet er vel tvivlsomt; thi en Antydning i et saadant Pseudonym, selv om den i Momentet er let og smagfuld, kan i Længden blive kjedelig og tilsidst bruges ironisk, medens det paa den anden Side heller ikke tiltaler, at Navnet er fladt og farveløst fra Begyndelsen af. Vi maa dog snarest give Heiberg Ret, og det er klart, at denne æsthetiske Smagsdommer konsekvent fulgte sin Praxis; thi mange Aar efter døbte han ogsaa Clara Raphael, og det er klart, at

* Jeg bemærker én Gang for alle, at jeg citerer Udgivelsesaaret af C. B.'s Skrifter efter hans egne Optegnelser, da Forlæggere (som bekendt) af merkantile Grunde ofte skyde Trykkeaaret frem.

disse to Navne omtrent ere udtrukne af den samme Skuffe». — Heri kunne vi dog ikke give Buntzen Ret. Netop *dette* Navn kunde den Gang ikke være det heldigste for en Novelleforfatter. Navnlig for St. Aubain, som jævnlig læste fransk Literatur, maatte det have sin Ubehagelighed, at Balzacs Skolar, den klassiske Stilist og berømte Forfatter til «les ailes d'Icare», der optraadte samtidig med vor Carl Bernhard, paa Fransk bar samme Navn. Endog sin nominelle Uafhængighed har vor Forfatter, der var saa øm over sin borgerlige Selvstændighed, sikkert kunnet ønske at hævde.

Selve Fortalen til «Et Aar i Kjøbenhavn» behøver man ikke være nogen Johan Ludvig Heiberg for at skrive. Den indeholder blot en Forsikring om, at «Carl Bernhard» hverken er Forfatteren til «en Hverdagshistorie» eller er den samme som Henrik Hertz, og slutter med den gamle romerske Skuespilleropfordring til Publikum: Plaudite! — At Carl Bernhard ikke var Fru Gyllembourg eller «hans Ven» Hertz, behøvede Heiberg ikke forsikre den intelligente Læser om: «Et Aar i Kjøbenhavn» ligner lige saa lidt «Stemninger og Tilstande» (hvilken da allerede maa være bleven paabegyndt og kendt af et snævrere Publikum), som den ligner den samme Aar udkomne «Hverdagshistorie». Derimod har den ikke saa lidt tilfælles med den Manér, som Datidens Romanslugere

i flere Aar havde hyldet: Meddelelsen af Tildragelserne i Brevform, f. Eks.; de indskudte Memoirer; de spændende Situationer; de mørke Familiehommeligheder, der langt om længe afsløres; Optræden af Personer, der vække Anelser, som dog tilsidst opløse sig som Skyer paa Virkelighedens bleglyse Morgenhimmel (Sofie f. Eks.); Optrin, der pirre Nysgerrigheden (f. Eks. den natlige Scene i Haven); Søvnægneri; Episoder af Københavns store Ildebrand 1795 o. s. v. Derimod savnes de Begivenheder, der sætte Karaktererne i nyt Lys og saadanne vel prægede Personligheder, som man mindes fra mange Aar tilbage, da man for første Gang læste Hertz's og Fru Gyllebourgs ovennævnte Noveller. — Og dog danner dette «Carl Bernhards» egentlige Debutarbejde en rationel Overgang til hans efterfølgende mere realistiske Produktion. Det er korrekt, naar J. N. Madvig i en Anmeldelse i Maanedskrift for Literatur bemærker, at «enkelte af Figurerne i «Et Aar i Kjøbenhavn» adskille sig fra Dusinfortællingernes Personligheder «ved en vis naturlig og sand Livlighed, saaledes *Grosserer Birner* og *den gamle Karen*, hvis Sans er sløvet for det nuværende Liv, men lever i sine Erindringer.» Og hertil kan føjes, hvad St. Aubain selv fortæller i sine autobiografiske Fragmenter, at han saa livagtigt som muligt har skildret sin Bedstefaders Købmandsgaard i det gamle Hus, hvor Hovedbegivenhederne i «Et Aar i Kjøbenhavn»

ere henlagte, samt at «Tante Birner er tegnet efter en agtbar Frue i vor gode Residensstad, og det saa omhyggeligt, at han i mere end tre Uger ikke turde komme hende eller Nogen af hendes Familie for Øjne af Frygt for en Genkendelsesscene. Men Folk kende aldrig dem selv igen, naar Maleriet ikke er flatteret. Det var en unødvendig Frygt» [«Brødrene Bernhard» 2. Udg. 292].

Først det følgende Aar slaar «Carl Bernhard» ind paa den Bane, der en Tidlang skulde løbe parallelt med Fru Gyllebourgs. 1835 udkom «*Dagvognen*»; 1836 «*Commissionæren*» tilligemed «*Børneballet*» og senere hen paa Aaret «*Tante Franciska*» og «*Skjødesynderne*»; 1838 «*Et Løfte*» og «*En Familie paa Landet*» og samme Aar «*Et Ordsprog*». — Novellen «*Deklarationen*» er her, og det med Føje, ikke mednævnt; thi skønt vor Forfatter har udgivet den under sit Navn og gentagende optaget den mellem sine Skrifter, tør den dog ikke siges at være hans egen Frembringelse. Rigtig nok har han i den lille humoristiske Skitse, som under Navn af «*Brødrene Bernhard*» er tilføjet «*Deklarationen*», erklæret, at han «ikke har det mindste at gøre med denne Novelle»; men det gemytlige Samlag mellem Forfattere og Kunstnere, som her er skildret, tillader en saa

spøgende og gækkende Tone, at man ikke véd, om man skal tage hin henkastede Ytring alvorligt eller ikke. Nu har jeg faaet Vished i denne Sag. Efterat jeg havde haft en længere Samtale med Etatsraad, Nationalbankdirektør Strøm om hans Slægtning, vor Forfatter, med hvem han i dennes sidste Leveaar til Stadighed havde levet sammen, skrev han mig et Brev til, hvori han erklærede, at han intet Mere havde at meddele mig; «dog», tilføjer han spøgende, «en lille Lækkerbidsken har jeg til Dem: Novellen «Deklarationen» er forfattet af en højst aparte Constellation, Prof. Martin Hammerich og Prof. Andreas Buntzen, den Gang 25—26 Aar gamle. Det har længe været mig bekendt; men jeg har nu hos M. Hammerichs Enke forvissat mig om Rigtigheden deraf og faaet hendes Tilladelse til at sige Dem det». Etatsraad Strøms Underretning har jeg ved et heldigt Tilfælde faaet yderligere stadfæstet ved en Samtale med Biskop Lind: for ham har afd. Martin Hammerich nævnt sig som parthavende Forfatter i «Deklarationen»; han har bl. A. skrevet den betydningsfulde Samtale mellem den unge Søofficér og dennes Elskede, den lille nydelige Annette.

Heller ikke har jeg mellem de anførte Novelletitler nævnt «Marie», ikke saa meget fordi den er udkommen senere (trykt 1845 i P. L. Møllers «Gæa»), som fordi jeg betragter den som et ikke ganske vellykket Forsøg

paa at efterligne vor Forfatters store Samtidige Sten Blicher. Paa dennes klassiske Novelle «Marie» henleder han dristig Opmærksomheden ved at give sin Fortælling samme Navn. Løjerligt nok findes heller ikke dette Arbejde nævnt i hans haandskrevne «Journal over offentlig Virksomhed», hvor han ellers ikke glemmer Noget, selv ikke det mindst betydelige.

«Carl Bernhards» egentlige Genre er ikke Folkelivsbilledet og mindst det landlige, det er Familielivet og dets Konflikter. Har han en dansk Herregaards, men især en københavnsk Stues Gulv under sine Fødder, da føler han sig hjemme. Her kender han Interiøret, Damernes Klædedragt og Herrernes Manerer. Her følger han og sympathiserer med Hverdagslivets Gang; her søger han at faa Indblik i dets skjulte Folder. Thi han deler den tyske Humorist og Æsthetiker Jean Pauls Mening, at «i denne dagligdags Verden er ikke Alt saa hverdags som det synes». Han lægger sit Øre til de unge Pigers Bryst og lytter til deres Hjerters Slag, og forekommer det ham for uroligt, raster han ikke, før den skjulte Aarsag er bleven ham aabenbar. Han véd Besked med de unge Mænds erotiske Aspirationer, og han skildrer med Forstaaelse deres Optagethed af denne «kære stadige Tanke». Han kender Fruernes Interesse for Husets uforstyrrede Gang og deres Lyst til Aftenpassiaren i Dagligstuen. Med deltagende Sans skildrer han Fædrenes Familiekærlighed.

Hvor fint og kønt er saaledes ikke Familiesorgen over den syge Datter og Glæden over hendes Tilbagevenden til Livet fremstillet i «Børneballet» (S. 240). — Men nægtes kan det ikke, at over det hele svæver en Duft som den, der i sin Tid steg op af vore Mødres Potpourrikrucker: en fin, men dog lidt tør Lugt af hengemte Roser og Lavendler. Det er Luften fra Frederik VI.s sidste Regeringsaar, i hvilken vi her befinde os. Yndefulde Stillelivsbilleder, enkelte (som det nysanførte) af kulturhistorisk Værd, men dog mærkede af en aandelig Stagnation og filistrøs Ro, som vor Tid har saa lidt tilfælles med, at man ordentlig maa vænne sig til igen at læse «Carl Bernhard». Hvilken Forskel dog paa denne Novellistik fra sidste Halvdel af Trediveerne og vor Tids! — Hvor blegt staar den ikke ved Siden af Schandorphs brede, ugenerte Humoreske; Pontoppidans mørke, ubarmhjertige Satire og Drachmanns flot henkastede Kunstnerskitse. — Den ny Skoles Feltraab om «at sætte Problemer under Debat» har vel «Carl Bernhard» instinktmæssig forsøgt sig paa, men da kun et Par Gange, hvoraf jeg fremsetter den ene antagelsesvis.

«Carl Bernhard» havde en yngre Fætter, som han holdt meget af. I et Brev fra Oktbr. 1834 fortæller han saaledes, at Fætteren er i Sverrig; han er bange for, at han ikke skal have det godt dér «og komme til at døje Ondt. Han er min Øjesten, og jeg kunde

ikke godt finde mig i, at han kom noget til». Denne hans kære unge Frænde opnaaede senere at blive bekendt som Læge og kom til at beklæde en overordnet Plads ved et af vore Hospitaler. Han skal have været en særdeles dygtig Kirurg og som saadan til Gavn baade for Patienter og Studerende; men det var vitterligt for Alle, der i sin Tid kendte hans Færd, at han paa det Uforsvarligste misbrugte sin Stilling til at forføre unge kvindelige Patienter, der hørte til de fattigere Klasser. Fra det Øjeblik, jeg fik hint Slægtskab mellem vor Forfatter og Vedkommende at vide, har jeg ikke kunnet slippe den Tanke, at Novellen «*et Løfte*» er skrevet til Belæring og Advarsel for denne Fætter; og mine Samtaler med dem, som have kendt St. Aubain og hans Frænde, har kun kunnet styrke mig i min Formodning.

Dog hvorledes det nu end maatte forholde sig med «*et Løfte*», saa er «*Børneballet*» tydeligt nok en Digtning af didaktisk Art. — Den behagede ikke rigtig, da den kom ud. En dannet, men lidt borneret Recensent siger i det ansete «*Tidsskrift for Literatur og Kritik*» i Anledning af «*Børneballet*»: «Den efterlader en temmelig ubehagelig Stemning ved sit Udfald, der næppe er mere grundet i en æsthetisk Nødvendighed end i Forfatterens Vilje. Vi Danske ere ikke saa grusomme, at en Digter skulde lægge an paa at underholde os ved pinlige Scener. Anmelderen er

næppe den eneste, som hellere havde set en elskværdig ung Kone straffet, men tillige helbredet for en ulykkelig Svaghed ved en tilbørlig Oplysning om sin foragtelige Tilbeders Uværdighed end gennem mangfoldige Lidelser lagt i Graven som et Offer for Andres Forseelser. En Novellist med vor Forfatters Opfindsomhed skulde nok have vidst at arrangere Sagen, hvis han vilde». I Trediverne ønskede man ikke at være Vidne til Virksomheden af de Affekter, der røre Stillelivets jævnt glidende Bølger op fra Grunden. — Men «Børneballet» hører ikke desto mindre til de Noveller, som har overlevet og vil overleve sin Forfatter. De Ældres Uforstand eller vel endogsaa bornerte Overlegenhed lige overfor de Yngres Følelsesliv er her taget paa Kornet. Det er lagt Forældre paa Sinde tidligt at gribe ind, hvor de se en Forstyrrelse af den naive Sindsro, som gennemgaaende er Kendetegnet for sundt udviklede Børn. Og her gælder det om at have sine Børns Tillid og vinde deres Fortrolighed. Hvor mange af vore Forældre evnede det, eller bekymrede sig derom? — «Børneballet» er et godt pædagogisk Ord til Forældre; de, der mer end Andre skulde have en sund Opfattelse af den praktiske Opdragelseskunst. — Jeg kender dem, hos hvem dette Ord i rette Tid slog an.

Men «Carl Bernhard»s store Forfatterheld var «*Lykkens Yndling*», som udkom i Aaret 1837.

Man kender denne Novelles Indhold: En ung juridisk Student, der i nogen Tid har ligget ved Universitetet i München, træffer paa Hjemrejsen til Danmark over Kiel, om Bord paa Dampskibet «Kaledonia» en ung Dame, hvis Skønhed, Ynde og noble Anstand (som den uanseelige Rejsedragt ikke kan skjule) i den Grad indtager ham, at hans Blik og Sjæl som fortryllet hæfter sig ved hende. Ved sin ridderlige Optræden i et farligt Øjeblik vækker han hendes Interesse og faar Krav paa hendes Taknemlighed. Nu formaar han ikke mere at glemme hende. Skønt han erfarer, at der er en Afstand mellem de Sfærer i Samfundet, indenfor hvilke de hver for sig bevæge sig, der næsten maa kaldes uoverstigelig, kan han ikke slippe Haabet om at vinde hende. Gennem et Held i et Uheld lykkes det ham at komme i en højtstaaende Residents Tjeneste. Ved denne Mands Protektion aabnes der ham Adgang til hans Elskedes Kres. Hun viser ham særdeles Artighed og Venlighed, og han føler, at hun mindes ham; men en Tid, der vel ikke er lang, men lang nok for en Elskers Venten, svæver han mellem Haab og Tvivl. Da — i samme Øjeblik, hvor han venter sin Dom af hendes Læber — faar han af sin Principal Ordre at gaa som Kurér til Wien. To Maaneder tvinger hans Hverv ham bort

fra hendes Nærhed, og da han kommer hjem, binder et Uheld, som hans stormende Attraa efter at se den Elskede, har medført, ham endnu en Maaned til Sygelejet. Først nu kan han atter nærme sig hende. Han gør det og modtager Tilstaaelsen om hendes Genkærlighed. Hans Lykke er overordentlig. De Elskende beslutte at rejse til Spanien, hvor Grevinden hører hjemme og ejer et Gods ved Sevilla. De undgaa heldigt alle Spejderøjne og træffes paa det Skib, som skal føre dem til deres Ægteskabsparadis. Rejsen er heldig, Vinden blid og Vejret lunt. *Han* er svimmel af sin unge Kærlighedslykke, *hun* fuld af Haab og Elskovslængsel. Alt nærme de sig Sydspaniens Kyst. — Da oversejles deres Fartøj en Nat i Storm og Taage af et vældigt Linieskib. — I dette Øjeblik have de Elskende fortabt sig i øm Samtale: hun er sunket til hans Bryst; han næsten sluger hende med sine Kys. Da bryde Bølgerne ind, og i hinandens Arme synke de til Havets Bund.

Denne Novelle maatte absolut ved sin Fremkomst vække en ikke ringe Opmærksomhed. Slutningen af Trediverne var ikke som Begyndelsen af Fyrrerne særlig rig paa mærkelig literær Produktion. Denne Kærlighedshistorie, fuld af Romantik og spændende Situationer, med et Skær over sig af en sydlandsk Himmels dybe, varme Farvetoner, og dog beaandet af Fordomsfrihedens Luftninger fra Julirevolutionens Hori-

sont, maatte tiltale alle unge Hjerter og dem, der endnu kunde føle ungt. Men hertil kom, at den Periferi, indenfor hvilken alle disse Begivenheder foregik, var en Kres, som Poesien endnu ikke havde optaget til Dyrkning, ganske simpelt af den Grund at Poeterne kendte saa saare lidt til den. En Digter blandt Medlemmerne af Corps diplomatique; en Poet ved Soireerne i et Gesandtskabshotel! — hvad skulde han dér? — det vilde jo være Spurven i Tranedans: hvor man bliver negligeret eller set paa, som man var den gennemsigtige Luft selv, dér bliver man helst borte. Man læser vel Forfatterne i adelige Krese, ser dem nu og da, blandt Andet vel for at gøre lidt Figur med dem, protegerer dem undertiden, fordi man ikke glemmer: «noblesse oblige»; men man lader dem ikke blive hjemme hos sig. Deraf maa det komme, at adelige Krese endnu den Dag i Dag ere Novellistikkens exotiske Lande, uagtet der snart ikke er den Jord, vor Tids ihærdige og lidet hensyntagende Naturalisme har underlagt sin Plov. — Man læste altsaa «Lykkens Yndling» og var henrykt. Det var som man besøgte et fremmed Folk, hvis Forhold og Omgivelser, hvis Sprog og Temperament forstærkede og forfinede den Følelse, der er fælles for Alle og kendt af alle. Man talte om «Lykkens Yndling»; man gættede sig til Personer og paaviste de Steder, hvor Hovedbegivenhederne vare foregaaede. Og skønt det

nu er langt over et halvt Sekulum siden, ere disse Gisninger og Rygter naaede til vore Dage.

«Det Hele er en i Virkeligheden passeret Historie», sagde en af vore yngre Lærde for nylig til mig, efter at han med sædvanlig Venlighed havde meddelt mig nogle literære Oplysninger denne Sag vedrørende. Derpaa henviste han mig til en ældre Kollega ved et af vore offentlige Bibliotheker. Vedkommende fortalte da, at han for mange Aar tilbage havde hørt gamle Slægtninge omtale en vis *C. de Pollon* (der i Erslews Forfatterleksikon findes opført som Tidskriftsudgiver), som i Aaret 1832 var løbet bort med en *Fru M.* (Embedsmands Hustru herfra København), men var druknet under Vejs. Dette skulde have givet Anledning til Skildringen af *Ditmars* og *Grevinde Corsels* Endeligt. — Kuriøst nok finder jeg i «Tidskrift for Literatur og Kritik for Aaret 1839» en ganske modsat Paastand: Recensenten sammenligner en den Gang nyfransk Novelle «Kernock» med Slutningen af «Lykkens Yndling»: Carlos og Anita, to unge Elskende ere om Bord paa det Skib, der skal føre dem fra Peru til Lissabon. Beruste af Kærlighed og Lykke, sidde de i Kahytten. Rige mexikanske Tæpper beklæde Væggene, fine Straamaatter, gennemflettede med brogede Farver, bedække Gulvet. Kostbare Kasser af rødt poleret Akajoutræ indeslutte duftende Camelier, mexikanske Jasminer og bredbladede

Kaktus. Under Loftet hænge Volierer af kostbart Citrontræ, overtrukne med Sølvnet; deri gyngede sig de dejligste Bengalier med grønne Hoveder og Purpurvinger. Begge ere lykkelige over at skulle gense deres Fødeby og Kirken, hvor han første Gang vovede at forraade, hvor højt han elskede hende. Han synker ned for hende og kysser hendes Hænder. «Om tyve Aar», udbryder han, «vil vor Kærlighedslykke være ligesom i Dag». «Ja,» svarer hun, «hvor lyser ikke vor Fremtid os i Møde. Ingen Sky formørker den...» hun fuldender ikke sin Ytring; thi en Kanonkugle suser ind i Kahytten, knuser hende og dræber ham. — Her hævdes altsaa, at Motivet til hin Dødsscene er saa langt fra at være hentet fra det virkelige Liv, at det tvært imod er ganske literært, et Laan for ikke at sige en Annexion fra en fransk Forfatter.

En Mand mellem de meget faa Ældre, hos hvem vort Diplomatis traditionelle Historie endnu er levende, og hvem jeg har den Ære at kende, svarede uden Betænkning, da jeg henvendte mig til ham med Spørgsmaal om, hvem Grevinde Corsel kunde være, at hun var en Datter af den spanske Gesandt *Yoldi*, der i Aarhundredets første Decennium var akkrediteret ved det danske Hof. Da han under Napoleons Usurpation af den spanske Trone vedblev at være sin gamle Konge tro, vandt han Frederik VI.s Sympathi og forblev her i Landet som kgl. Overkammerjunker.

Han levede langt op i Aarhundredet og bode i det Sted paa Kongens Nytorv, som senere kom i Gross. Alfred Hages Eje. En af Yoldis Døtre (alias Grevinde Corsel) blev gift med den danske Resident *Coopmanns* i Bryssel. Men Ægteskabet endte saare ulykkeligt — hun løb bort med sin Mands Rideknægt. Senere skal hun have levet et Sted i Frankrig. — Ak! paa en saa plebejisk Afslutning af Heltindens Liv var Ens beundrende Sind ikke forberedt. Nu havde man gjort sig Alt saa levende: man havde endogsaa hørt den Paastand fremsætte som sikker, at den Have, hvori Grevinden og Ditmar holdt deres Stævne-møder, og over hvis Kanal Ditmar vovede sit dristige Spring af Frygt for at blive attraperet, var det smukke *Øregaard* ved Strandvejen, som man i sin Tid ofte havde besøgt, og hvis Lokalteter man kendte!

Og nu selve Helten? Med Modellen for ham er man ogsaa i Vilderede. I sin Nekrolog over St. Aubain siger Prof. Andr. Buntzen, at han «i Hovedpersonen har foreviget en af sine gamle Venner, som endnu til hans sidste Dage stod hans Hjerter nær». Dette Vidnesbyrd har Vægt; thi Buntzen var St. Aubains kødelige Fætter og hørte fra den tidligste Tid med til hans intimeste Omgangskres. Under min Samtale med Etatsraad Strøm formenter han, at den

Person, hans Onkel Buntzen hentydede til, var den i 1863 ved Døden afg. Kammerherre *Frits Feddersen*. Denne Mand skildres i Biogr. Lexikon (5te B.) som en flink Jurist og dygtig Embedsmand, der gjorde god Fyldest i de Stillinger, han beklædte, og med Interesse deltog i det offentlige Liv. Han endte som Medlem af Rigsdagens Folketing. — *Frits Feddersen* skal have besiddet en vindende Personlighed, og et af hans Førnavn er, mærkeligt nok, *Ditmar*, altsaa ganske det samme, der i «*Lykkens Yndling*» tillægges Helten som Efternavn. At St. Aubain stod i nært Forhold til denne Mand er aldeles vist: hans Søn, Hr. Kontorchef Feddersen, har velvilligst overladt mig til Gennemlæsning en stor Pakke Saint-Aubainske Breve til Faderen, hvoraf nogle ere skrevne, da *Frits Feddersen* i Trediverne opholdt sig som Stipendiat paa en videnskabelig Rejse i Frankrig, de andre (29 store tætskrevne Postpapirark) ere afsendte i Løbet af det Par Aar, Feddersen var Guvernør i Vestindien. Saa mange og saa lange Breve skriver man ikke til en Mand, hvem man ikke holder meget og inderligt af. Hvorfor skulde «*Carl Bernhard*» ikke have taget denne Hans Frederik *Ditmar Feddersen*, hans Hjertens Ven, til Model for sin «*Ditmar*» i Novellen? — I et Brev til Abrahams (Sommeren 1832) kalder han *Frits Feddersen* en «*Lykkens Pamphilius*», og i et af de lange Breve til Feddersen i Vestindien (10. April 1852)

skriver han: «Det er slemt, hvad Du fortæller mig; at der er daarlige Udsigter for Sukkerhøsten, men vær glad ved, at det ikke var ifjor, før Din Ankomst, at den slog fejl. *Deri har Din gamle Lykke fulgt Dig!*» Ved disse Udraab kommer man uvilkaarlig til at tænke paa Posselts Ytringer til Ditmar i Novellen.

Naar man nu altsaa med god Grund har sat sig fast i Hovedet, at Guvernør Frits Feddersen har været Forbilledet for «Lykkens Yndling», bliver man lidt forbløffet, naar man ved et Besøg hos hans Søn hører denne udtale, at han næppe kan tro, at hans Fader er Novellens «Ditmar»; men at han snarere antager, at hans Onkel, afd. Justitsraad, Borgmester P. Feddersen i Roeskilde, var det. Og dette stadfæstes yderligere, naar man henvender sig til Ichtyologen Arthur F., den Afdødes Søn, der for at gøre Sagen sikrere har indhentet sin Broders samstemmende Vidnesbyrd. — Guvernør Frits Feddersen var (al hans Elskværdighed og Humanitet ufortalt, og hans borgerlige Hæderlighed ubeskaaret) en meget praktisk Mand; han vilde frem i Livet og forstod vel, hvad Betydning en Formue havde. Peter Feddersen havde Tabet af en Ungdomselsket (Notar. publ. Olsens Datter, Biskop Balles Datterdatter) tidlig gjort sørgmodig, og senere Livskæbner vare ikke skikkede til at hæve denne Melancholi. Hans Pengesager vare sjældent i Orden og at tænke paa Penge var ham en Pest. Men han var

en nobel Personlighed, og der var ved givne Lejligheder noget saa Repræsentativt i hans Optræden, at man endogsaa en Gang havde betænkt at overdrage ham en Hofstilling. Dertil kom, at han blot gennem naturligt Anlæg i den Grad var bleven det franske Sprog mægtig, at han ved de franske Journalisters Besøg her i Slutningen af Treserne imponerede Sprog-mænd af Faget (som Prof. Vilhelm Bjerring) ved sit elegante og flydende Fransk. Ogsaa her er ikke lidet, der minder om «Ditmar» i Novellen: hans Karakter besidder et vist melankolsk Grundtræk; han taler Fransk som Dansk; hans Optræden er nobel og ulastelig; han kan føle sig pekuniært trykket, men gjør Intet for at erhverve. Ogsaa Justitsraad Feddersen var Saint Aubains gode Ven, og naar Familietraditionen paastaar, at *han* (der «rigtignok var lidet lykkelig i sit Liv») dog alligevel var «Lykkens Yndling», saa er det ingenlunde uantageligt. —

— Ikke desto mindre forbeholder jeg mig min Tvivl. —

Gaa vi nu fra Traditionen over til den skrevne Historie, saa træffe vi paa talrige Fragmenter af Breve fra Tyverne, vekslede mellem Diplomater, som den norske Historiker Prof. Ludvig Daae har udgivet 1876. Denne Samling vakte liden Opmærksomhed, da den kom ud; men i personalhistorisk Henseende er den langt fra uden Interesse. Her siger Udgiveren:

«Det vil ikke være vanskeligt for den, der kender denne Brevsamling og i det Hele Noget til Personer og Forhold fra Tiden omkr. 1820 at udpege Motiverne til flere af «Lykkens Yndling»s Personager. Med «den gamle Legationsraad» er aabenbart sigtet til den sachsiske Chargé d'affaires B. C. Merbitz. Grev Tesch er tydelig nok Baron Steigentesch, Monsigne Marquis St. Simon o. s. v.» — At Grev Tesch skal være Baron *Steigentesch* er nu langt fra tydeligt, tvært imod, ingen Paastand kan være mere ukritisk. Steigentesch nævnes kun en eneste Gang i den paa-gældende Brevsamling og da med nogle faa Bemærkninger i Følge, som aldeles ikke henleder Tanken paa Novellens Grev Tesch. Dertil kommer at Steigentesch vistnok ikke med Navns Nævnelser (men dog aldeles tydeligt — thi hvem kan vel være den østerigske Legationssekretærs «herværende Chef» uden netop Steigentesch?) — omtales som den franske Marschalinde Fru St. Simons erklærede Elsker. Man læse S. 92 i den Daeske Brevsaml.: «Nysgjerrige ere vi efter at see, om hans herværende Chef afgaar til Damps med Fru St. Simon, med hvem han staar i nøje Forbindelse, og som med Flid synes at forhale sin Afrejse for at kunne ledsages af Elskeren. Nyligen gjorde de med Flere en Tour sammen til Møen; men det var vel ikke den første Tour, de havde gjort med hverandre, Datteren til liden Opbyggelse». Men i

1821!

Novellen omtales ikke Grev Tesch, men en østerrigsk Grev *Wallstein* atter og atter som den, der er Fru Monsignes alias Fru St. Simons Hjertes Udkaarede. Man erindre sig saaledes den ypperlige Situation, hvor hendes Bekymring over Wallsteins Duel skildres med fin Iagttagelse af slige Kvindenaturers ubeherskede Følelsesliv. Andre Steder i Novellen kunne jævnføres (se Carl Bernhards Sml. Skrifter 2. Udg. 1869, V., S. 115, 125, 300). Ved denne Grev Wallstein maa «Carl Bernhard» tydeligvis have tænkt paa Grev Steigentesch; og det forekommer mig, at den eneste Grund Prof. Daae har haft til at antage, at Grev Tesch er Steigentesch er den halve Lighed, de have i Navnet; men saa rask skulde en Historiker dog ikke slutte. — Heller ikke er det «saa aabenbart», at «Carl Bernhard» ved «den gamle Legationsraad» har tænkt paa B. C. Merbitz Den gamle Legationsraads minutiøse Indsigter i Heraldikken og Fordringer til Kostymet ved visse festlige Lejligheder (jvnfr. a. S. 120, 126) kunde vel give Konsul Gierlev (se Daaes Brevsml.) Aarsag til at kalde ham «en diplomatisk Bedemand»; men naar samme gamle Herre i «Lykkens Yndling» S. 278 beklager sig over, at han ikke forstaaer Dansk, fordi han en Gang er bleven fortrydelig over at have vidst sin Regering udskældt i vort Lands Maal, som han *ikke* forstod — saa kontrasterer denne Ytring i høj Grad med, hvad der var

Alm
1867

Tilfældet med Merbitz; thi af hans Breve fremgaar det, at han skrev Dansk som en Indfødt.

Derimod skal det indrømmes, at *Monsigne* utvivlsomt er *St. Simon*. Denne Mand, der var Marquis, Pair af Frankrig, Grand d'Espagne af 1ste Klasse, kgl. fransk Maréchal de Camp, Kommandør af Æreslegionen, Ridder af St. Ludvigs Ordenen og af den kgl. bajerske Orden pour la mérite militaire — var overordentlig fransk Gesandt her siden 1821 og afgav ved sin fordringsfulde Optræden og vedholdende Impertinense et udtømmeligt Samtaleemne for de her værende Diplomaters Kredse (jvnfr. Daaes Brevsaml. S. 72, 75, 78, 81, 141, 142). Skønt «Carl Bernhard» behandler ham med en vis égard, har han dog ikke skaanet ham. Saaledes i Scenen med den ham i Aand og Manerer overlegne *Baron Lotting*. Dette mesterligt skildrede Optrin tør man antage er en fri Opfindelse af Forfatteren selv; thi at Merbitz skulde have ladet en slig Himmelbid være upræsenteret for sin gode Ven i Dresden, Geheimelegationsraad Irgens-Bergh, som han opvarter med alle mulige Nyheder, det danske Hof og corps diplomatique vedrørende, vilde næsten være utænkeligt. — Ogsaa den lille *Frk. Monsigne*, Marschallens Datter, er en aldeles historisk Person. Af Merbitz' Correspondance ser man, at Faderens fornemme Brøsigthed mer end een Gang satte den stakkels Pige i Forlegenhed.

isid
768
1
190!

En ganske ejendommelig Personlighed er *Fru Bille*. Det er hende der (S. 75, 125) optræder som den gamle Dame med den citrongule Teint og den brandgule Turban, paa hvilken der er fæstet en stor Stjerne af Diamanter. Alle ere bange for hendes hvasse Tunge (se Merbitz' Ytring i den Daaeske Brevsaml. 88): de unge Damer neje dybt for hende; men bag hendes Ryg kalde de hende for «Dronning Hel». Hvorledes «Carl Bernhard» var sindet imod hende, fremgaar tilstrækkelig af Skildringen i Novellen og det lille Fragment i *Museum* f. 1891, I; men hans Fremstilling er sikkert ikke uretfærdig. — Fru Bille f. Bornemann var gift med den bekendte Admiral Bille, der i Slutn. af forrige Aarh. sejrede i Kampen mod Barbareskerne og senere ved sin Konduite forstod at skaffe den danske Handel paa Middelhavet Tryghed. Da Bille ikke mere var paa denne Post, maatte den danske Regering atter nedværdige sig til at bringe Sørøverne Gaver, for at de kunde lade vore Skibe i Fred. Dette staar i Forbindelse med en Historie, jeg har fra en Velunderrettet: Frederik VI undrede sig over, at Arveprins Ferdinand af og til sendte Admiralinde Bille fin Frugt og spurgte ham om Grunden. «Det er *min* Tribut til Røverstaterne, D. Maj.» svarede Prinsen, der som bekendt besad et ikke ringe Talent for den lette Vittighed. — Man kan forstaa, at to saa skarpkantede Naturer som Marschal St. Simon og Fru

Bille let maatte komme til at støde sammen, naar de befandt sig i samme Stue. Følgende er mig berettet: Ved en Soirée hos Admiralens blev der budt The om. Da Tjeneren bød Marschallen, tog denne det hvide huggede Sukker med Fingrene i Stedet for med den da brugelige Sukkertang. Admiralinden havde med Indignation været Vidne til dette Brud paa stands-mæssig Skik og gav Tjeneren lydelig Ordre til at kaste dette Sukker bort. Marschallen syntes aldeles ikke at føle sig afficeret; men da han havde drukket sin Kop ud, kastede han den i Fruens og Selskabets Paasyn ud af Vinduet.

Et Øjeblik var jeg tilbøjelig til at antage, at *Grev Tesch*, «Ditmars» Principal og faderlige Beskytter var den samme som den gamle Excellence *Rosenkrans*. Men nu har jeg opgivet min Formodning, navnlig efter at have læst dennes Breve. Disses Stil er saa forskellig fra *Grev Teschs* Samtaleaand og Udtryksmaade, at man umulig kan tænke sig, at vor Forfatter har kunnet forestille sig deres Personligheder forenede i én. Et Optrin i *Rosenkrans'* Liv, som afd. Geheimeraad *Treschow* oprindeligt har meddelt min Hjemmelsmand, drager, synes mig, en endnu dybere Forskel imellem dem. *Rosenkrans* var som yngre Diplomat akkrediteret ved det Petersborgske Hof. Kejser Poul, der, som bekendt besad et ustyrligt og lidenskabeligt Temperament, blev en Gang under en Samtale med *Rosenkrans* saa hidsig,

at han gav ham en paa Øret. Denne ufortjente Revselse tog Rosenkrans imod og undlod at berette det Forefaldne til sit Hof. Hermed var Kejseren saa tilfreds, at han skænkede den danske Gesandt sin fulde Gunst. En saadan Selvovervindelse kunde næppe være udvist af Novellens Grev Tesch.

Om Prins *Poppi* er den samme som i den Tids Statskalender (1825) nævnes som Fyrst Pignatelli Ruffo, Chargé d'Affaires for Sicilien og Neapel, skal jeg lade være usagt. Derimod finder jeg det rimeligt, at Novellens *Fosber* er den samme som den John Murray Forbes der i Statskalenderen f. 1818—19 anføres som Agent for N.-Amerika, og *Baron Salla* den Baron de la Salle, der siden 1823 nævnes som Attaché ved det franske Gesandtskab. Ligesom *Vicomte de Flavigny*, der nævnes lige før ham i samme Stilling, gør det utvivlsomt, at «Carl Bernhard» i det mindste maa have benyttet hans Navn. Endelig skal det tilføjes, at det ligger grumme nær at antage, at Novellens Fru Dehn er Grev Dohnas Hustru; en Mand, der en Tid lang var preussisk Minister her.

Udenfor Diplomaternes Kres staar Geheimeraad *Munthing*, som den vittige Fusentast Grev *Rosen* for Ditmar karakteriserer som «en fin gammel Fyr med et Ansigtstudtryk, der ikke siger Andet end: see og ikke see, høre og ikke høre.» Denne Mand, der gaar igen under Navnet Grev *Munthe* i «En Familie paa

Landet», omtaltes ofte nok i sin Tid; det var Finansminister *Møsting*, der var bekendt for den faderlige Omsorg han (uden altid at tage Hensyn til Statens Tarv) viste sin Familie.

Man ser altsaa, at «Lykkens Yndling» ikke mangler historiske Forudsætninger og novellistiske Motiver til sine Skildringer og Personligheder. — Og dog, hvor megen Interesse de trykte Kilder end frembyde i saa Henseende, og hvor taknemlig jeg end er d'Hrr., der har meddelt mig, hvad der endnu er tilbage af mundtlig Overlevering, saa tilstaar jeg, at jeg ikke rigtig kan finde mig til Rette med, hvad jeg har modtaget. Enkelte Bifigurer som Marschal Monsigne og «Dronning Hel» kongruere vel med den historiske Beretning; men de øvrige af Novellens Skikkelser og da navnlig Hovedpersonerne falde delvis eller aldeles udenfor.

Men har nu den *Baggrund*, hvorpaa disse Mennesker optræde ikke historisk Virkelighed? — For at faa Vished herom henvendte jeg mig til en Mand, der i en Aarrække har staaet vore diplomatiske Krese nær. Han erklærede efter Gennemlæsningen af «Lykkens Yndling», at saaledes gik det ingenlunde til i Corps diplomatique's Cirkler. Han udtalte sig næsten med Uvilje mod, at denne Skildring skulde være realistisk, og erklærede, at han slet ikke genkendte det Liv, som «Carl Bernhard» her opruller for os. Dog

her maa det (skønt Vedkommende er en højtdannet Mand, der altid skaffer mig Glæde og Belæring, naar han skænker mig en Samtale) være mig tilladt at tvivle lidt. Vel har min Hjemmelsmand i den sidste Menneskealder kendt hint Liv; men *før* den Tid har hans Stilling og videnskabelige Sysler dog næppe bragt ham i Forbindelse med hine Krese. I det Tidsrum, der ligger mellem Novellens Udgivelse og Treserne kan Meget have forandret sig, saa meget mere som 1848 er Aarhundredets store Vendepunkt. *Efter* den Tid blev Alt her i Danmark mer eller mindre demokratiseret. Skulde denne (maaske rent udvortes) nivellerende Bevægelse ikke ogsaa have antastet den diplomatiske Verden? — Den Tid, vor Forfatter fremstiller, er *den metternichske Periode*, og hvorledes Metternich nu end selv kan have talt og skrevet, saa er det dog vist, at Stands- og Korporationsaanden var ganske anderledes udpræget og ejendommelig i hine Dage end i vore, hvor den næsten er ganske udglattet. Nu er et Hofs Personer og Sager Genstand for Nysgerrighed; den Gang vakte Alt, hvad der stod i Forbindelse med den legitime Fyrste af Guds Naade, ikke blot Opmærksomhed, men ogsaa Ærefrygt; og Diplomaternes Liv og Væremaade maa efter Wienerkongressen have haft noget ganske anderledes Substantielt ved sig end i vore Dage, hvor Begrebet *Folk* spiller en saa indgribende Rolle.

Men jeg indrømmer, dette er jo endelig kun min og maaske ogsaa Andres Gisning. Til syvende og sidst kan hverken jeg eller nogen af mine Samtidige af gode Grunde sige noget Bestemt herom.

Alt, hvad der af historisk Hjemmel kan anføres for denne Novelle, bliver da vaklende og usikkert, og naar man er kommen til Ende med disse Undersøgelser, siger man til sig selv: Novellens Oprindelse og Idé skal ikke betragtes i historisk-kritisk Belysning, men først og fremmest ses fra et psykologisk-æsthetisk Synspunkt.

Vor Forfatter havde som ung en Tid lang haabet at kunne gaa den diplomatiske Carrière. Han forberedte sig dertil med Interesse, udarbejdede (som Ditmar i Novellen) Afhandlinger for vedkommende Minister, hvori denne fandt Behag. — Da glippede hans Haab. Han blev atter Student St. Aubain. Men det er mer end troligt, at han med den Interesse og Trofasthed, hvormed han plejede at gribe en Sag, der var ham vigtig eller kær, nu da han saa brat blev standset ved Begyndelsen af den eftertragede Livsbane, i det tilbagetrukne Privatliv, han herefter saa sig tvungen til at føre, umulig har kunnet holde sine unge Tanker borte fra, hvad han havde maattet opgive. Hans naturlige Kompositionstrang har uophørlig arbejdet med, hvad han havde ventet sig af hin Stilling, og da Virkelighedens Dør havde lukket sig for ham, have disse

Tanker skaffet sig Hjemsted i Drømmenes Verden. Gennem flere Aar har denne Novelles Stof ubevidst modnet sig i hans Sjæl; rent udvortes Motiver ere efterhaanden komne til; og da hans Forfatterpen ved Syslen med flere Arbejder havde faaet Elegance og Lethed, har han (hvad der fremgaar af hans Optegnelser) paa mindre end ét Aar skrevet og udgivet denne 316 Sider store Novelle. Den synes at være skreven i ét Aandedrag.

Ditmar er da efter mit Skøn ikke nogen af Brødrene Feddersen, men ingen anden end *St. Aubain selv*, Og Grevinde Corsel er hans Drømmes Dronning. Maaske kan hun have haft nogle udvortes Træk tilfælles med den ovenfor nævnte Frk. Yoldi, men lignet hende ideelt-virkeligt har hun ikke. At begge vare fra Spanien kan have givet Anledning til hint Rygte; men Grevinde Corsels Spanien er ikke den pyrenæiske Halvø, det er det Spanien, der besynges i Middelalderens episke Digte, hvor den trofaste Ridderskare bevogter den hellige Gral. Som Grevinde Corsel har den ridderlige «Carl Bernhards» Kvindeideal set ud: stolt, kysk, aristokratisk-smuk og fornem, men (hvad der jo paa ingen Maade er en Modsigelse) med et Hjerte, der ikke blot banker af varm, hengivelsesfuld Kærlighed til den, hun elsker, men ogsaa af ædel Fordomsfrihed.

Og Ditmar er St. Aubain selv. «Lykkens Yndling» er skreven ud af den mest forstaaende og dybeste Sympathi. I denne Novelle er han mest sig selv; han er Digter og Lyriker. Det ene Stemningsudbrud, det ene satiriske Udfald — inspireret af personlig krænket Stolthed eller Følelsen af den Afstand, der skiller ham fra det Selskab, hvori han dog saa gerne vilde være hjemme — følger efter det andet. Lige overfor Beskuelsen af Grevinde Corsel kan han undertiden glemme den rent objektive Plads, han indtager som Fortæller, se f. Eks. S. 224: «Hun lignede en Statue, jeg en Gang har set.» Selv havde han i sin Tid elsket en adelig Stamhusbesidders Datter; men hans sociale Stilling var ikke en saadan, at han kunde tilbyde hende sin Haand. Senere ægtede hun en af vore rigeste Godsbesiddere, der kom til at indtage en Førsteplads i Staten. «Ditmar betragtede Grevinden, som stod ved et Bord og skrællede Appelsiner. Den argantiske Lampe kastede sit fulde Lys paa hendes marmorhvide Hud, og det mørkeblaa Silkegardin i Baggrunden af Værelset fremhævede hendes smukke Profil endnu mere. — «Disse tre Skridt, som nu ere imellem os,» tænkte han, «de ere en evig uoverstigelig Muur. Jeg tilbeder hende! hun gætter maaske mine Følelser — hun tilgiver mig maaske i sit Hjerte, at jeg tør elske hende — men de uoverstigelige tre Skridt blive altid imellem os. Mesalliance! — Inconvenable! —

Jeg udvider min Ordsamling paa mit Livs Bekostning. Ingen véd, hvad det har kostet mig at lære Betydningen af disse to Ord, som hvert kun indeholder fem smaa Stavelser. Men hver af disse fem Stavelser er næsten istand til at røve mig mine fem Sanser! — Han sukkede dybt.» — Dette Suk forstod maaske St. Aubain bedre end nogen Anden.

Efter min Formening har vor Forfatter samlet sine lagttagelser af Personer og Situationer fra de Rosenkrans'ske Soireer, hvor han som ungt Menneske er kommen. Han har ladet sin Erindrings fantastiske Skær belyse dem og stillet sig selv med sit unge Hjertes romantiske Kærlighed og dets dristige Forhaabninger som Midtpunkt for det Hele. Han har ikke, som hin Anmelder i Tidskr. f. Lit. og Kritik paastod, laant sin Slutning fra en fransk Fortælling: han har ikke behøvet det; St. Aubains egen Livslykke gik til Bunds paa Skæbnens Hav.

Ud af Selvsyn og Selvoplevelse, indre saa vel som ydre, er «Lykkens Yndling» skreven. Derfor blev den St. Aubains bedste Novelle.

II

De historiske Romaner.

«Carl Bernhard» siger i den tidligere nævnte lille Novellesituation «Brødrene Bernhard»: «Hvo skulde tro om de uskyldige Hverdagshistorier, at de en Gang ville danne Overgangen til det Epos, som det er forbeholdt vor Tid at frembringe, nemlig den objektive karakteristiske Roman. Men denne Roman, som Digtekunstens hele nærværende Udvikling i mine Tanker bebuder os, vil derfor paa ingen Maade være forpligtet til at hente sit Stof fra Samtiden. Thi naar Digterne først ere opdragne til den sande Objektivitet, ved ret dygtigt at gennemtrænge det nærværende Liv, saa ville de ogsaa kunne objektivere sig Fortiden gennem Historien.» — Skønt jeg nu vist ikke tror, at det var en saadan længe forudfattet og gennemtænkt Beslutning, der drev vor Forfatter fra Familie-Novellen i Frederik

VI's Tid over til den historiske Roman i Kristian VIII's, saa er dog dette Varsel i den unge Novellists Mund ikke uden Betydning. Og nægtes kan det ikke, at da han i Fyrrerne optraadte i sin ny Genre, var han ganske anderledes skolet i Livsiagttagelse og Menneskestudium end f. Eks. Ingemann. Det var et ægte Digterinstinkt, der drev den sidste til at omskifte det romantiske Epos, hvis Form han dog behandlede saa talentfuldt, med den historiske Roman; men han skulde have lært Mere af sin store Samtidige Walter Scott. Carl Bernhard har lært en Del af denne og vel ogsaa Noget af Prosper Mérimée, der den Gang var meget ansét i den Heibergske Kres; Fællesnavnet «Krøniker» for to af hans større historiske Romaner bringer uvilkaarligt Navnet «*Chronique du règne de Charles neuf*» i Erindring. — Men «Carl Bernhard» tør næppe siges i alle sine historiske Romaner at holde Maal med disse sine Lærere og Mestre.

Skulde jeg opstille en æsthetisk Læreregel for Digting over historiske Æmner, vilde jeg sige: al «historisk Digting» skal holde sig fra det, der beskæftiger den egentlige Historiker. *Digteren skal lige overfor denne staa i et omvendt Forhold til det historiske Stof: han skal lade bekendte historiske Personer danne Baggrundsfigurer, lade de mindre bekendte træde frem i Halvlys, medens hans selvskabte Figurer optræde og handle i Forgrunden. Disse bør naturlig-*

vis være fremgaaede af hans Studier over og lagttagelser af det typisk Menneskelige, som formentlig er éns gennem Aarhundreder; men de skulle tale og agere i *Tidens Aand*; hvor *Materialet mangler til Studiet af denne, burde Digteren aldrig operere*. Endelig bør naturligvis Kustymet og det historiske Interiør studeres med største Omhu, da Intet veksler mere med Tiderne end dette.

At «Carl Bernhard» i alle Henseender fyldestgør dette Ideal for historisk Digtning tør vel næppe paastaas.

Hans første historiske Roman «*Gamle Minder*» udkom i Slutn. af 1840 og slog (som Ingemanns «*Valdemar Sejr*») straks an hos Publikum. Og hvem kan nægte, at denne Bog indeholder mange fine og yndefulde Ting. Af det rent Historiske vil Adskilligt kunne staa sin Prøve til alle Tider, det nemlig, som Forfatteren bedst kunde kontrollere, fordi det endnu i hans egen Barndom kun havde forandret sig lidt. Her findes Interiører af et tarveligt, propert Smaaborgerhjem, saa ypperligt udført i sine Enkeltheder, at det umuligt kan gøres bedre; her skildres en aristokratisk Fête med al den Overdaad og Luksus, en adelig Familie, der om Vinteren opholder sig i Hoved-

staden, kan byde paa. Her føres en Samtale mellem Byens Borgere, der sé til, mens Hoffet bereder sig til at tage bort fra Kristiansborg, som sikkert i alt Væsentligt er overensstemmende med Virkeligheden. Her fremstilles Rosenborg Have oplyst med kulørte Lamper; Gabels Lykketelte med den hazardspillende jeunesse dorée; og udenfor, Grupperne af de hviskende og skumlende Mennesker i de halvt oplyste Gange. Det er troligt, at saaledes har det taget sig ud. — Men den egentlige historiske Kolorit savnes. Samtalens Tone, Tankegangen hos de figurerende Personer, disses Optræden og Handlesæt, Alt dette tilhører ikke Perioden 1770—72, men Restaurationstidens Kongedage. Der er egentlig kun een Person, der er ægte historisk i «Gamle Minder», det er *den gamle Kammerherre*, Romanens foregivne Fortæller; men — han er ogsaa mageløs.

Paa «den gamle Kammerherre» har Forfatteren anvendt Alt, hvad han ejede af historisk Fantasi. For denne Mand har der ikke været andet Liv til i Verden end det, der bevægede sig indenfor det gamle pragtfulde Kristiansborgs Mure. «For ham begyndte Tiden med den Begivenhed, at han blev Page ved Kristian VII's Hof, og endte med Slutningen af det sidste Aar han var Kammerjunker hos sal. Enkedronningen» — virkelig Kammerjunker vel at mærke, der daglig fungerede ved Hoffet og ikke blot som en af

vor Tids mange Titelbærere forenede andre heterogene Livsstillinger med Navnet. Han kendte det gamle vidtløftige Slot ud og ind; han var hjemme i dets labyrintiske Gange og løb let op og ned ad dets hundrede Trapper. Han vidste Besked om Alle, der bode og havde boet paa Slottet i hans Tid, og han var en levende Hofkronik. — Nu lever han som en gammel Mand i sine Erindringer og er glad, naar en ung Ven af og til vil høre paa hans ti Gange fortalte Historier og le af de Vittigheder, som aldrig ophøre at more ham selv. Og den unge Tilhører («Carl Bernhard») elsker den gamle Herre, følger sig villigt i hans Vaner, gør sig en Fornøjelse af at være hans Bordfælle, beundrer hans Værelses tarvelige, gammeldags Zirlighed og betragter med Ærbødighed Portrætterne paa Væggene, hvis Rammers Glans Støvet og Fluerne have ødelagt. Bliver Kammerherrens Passiar ham for trættende, studerer han med godmodig Humor hans Pisks Bevægelser. Gaar den Gamle ud at spasere i Filsofgangen og møder sin unge Ven dør, tegner denne ham med en vis smilende Pietet: «Han var en høj, rank Mand i broderet Pels, kantet med Zobel-skind; han bevægede sig med en Værdighed, der hverken manglede Ynde eller Lethed, og som var lige saa langt fra den stive, militære Holdning, der forraader en gammel Officér, som fra den skødesløse civile, der i Almindelighed hænger ved Kollegiernes

Embedsmænd. Den var paa een Gang gammel og ungdommelig, den imponerede paa samme Tid som den indgød Tillid, og den var naturlig eller i det Mindste ved Vanens Magt bleven til en anden Natur. Denne Holdning tilegner man sig ikke hos nogen Dansemester, ikke i noget Selskab, ikke paa noget Hofbal; der udfordres et helt Liv dertil, et Liv, der er begyndt med Pageaarene og tilbragt som — Hofmand. Han støttede sig til den guldknappede Stok paa en ganske særegen Maade, han førte sine Arme ganske anderledes end hele den øvrige Verden, og dette var især kende­ligt paa Stillingen af hans Skuldre; naar han hilste, kyskede han først venligt paa Fingrene, vinkede derefter fortrolig med Haanden, bøjede Hovedet med Værdighed mere tilbage end frem, og tog derpaa Hatten meget dybt af, især for Damer. Saaledes hilser ingen Anden, og saa Meget forstaa Folk ikke mere at lægge i deres Hilsener. Om faa Aar er alt Sligt forlorne Kunster, der ere forsvundne som saa mange andre Opfindelser, der engang bleve ansete for saa vigtige, og som det har kostet saa mange Menne­sker Ulejlighed at lære — thi om faa Aar vil der ingen Hofmænd være mer.»

Men nu er der det Mærkelige ved den Bog, som allerede for mange Aar siden var mig paafaldende, da jeg første Gang læste den, at denne gamle Kammer­herre Norden aldeles ikke har noget at gøre med den

unge Hofjunker af samme Navn, denne unge Mand, som dog skulde være hans egen Fortid, og som spiller Hovedrollen i «Gamle Minder». Disse To kunde næppe nok være Onkel og Nevø end sige een og samme Person, saa helt forskellige forekomme de Læseren. — Og som det forholder sig med denne Forgrundfigur, saaledes forholder det sig med flere af Bifigurerne. Hvorledes er det f. Eks. muligt, at en Adelsmand fra Louis quinze's (hos os Frederik V's) Tid kan bruge en saa galant Bedemandsstil som Grev Rosen lige overfor Sofus, der med lidt ungdommelig, men ganske tilgivelig Flothed omtaler en billet doux, han er i Færd med at skrive til en smuk Guldsmededatter. «Naar unge Mennesker ikke tale ridderligt om det smukke Køn — saa tænke de heller ikke ridderligt om det, og de berøve da selv deres Kærlighed den Buket, som er dens bedste Smykke og dens sikreste Værn mod Udskejelser Jeg siger endnu en Gang kast dette Brev paa Ilden! thi Du har be-smittet det ved at omtale det letsindigt og indiscret» (Det Eneste Sofus har sagt er, «at hans Brev lige saa godt kan skrives til enhver anden Tid eller blive uskrevet»). «Og inden Du begynder at skrive et andet, saa luk din Dør af, for at intet Udvortes eller Forstyrrende skal trænge sig imellem dig og Genstanden for dine ømme Tanker. En delt Opmærksomhed er ikke af synderlig Værd, og Du kan tro en

gammel Kavalér paa hans Ord, le beau sexe fortjener nok at man ikke bringer sin Guddom noget halvt Offer» o. s. v.

Om de egentlig historiske Skikkelser burde der næppe tales: baade Karoline Mathilde, Struensee og Kongen er en total Misforstaaelse. Man tænke sig Karoline Mathilde «plaget af Jalousi», fordi Kongen roser en Bondepige! — Karoline Mathilde, for hvem det var saa ligegyldig som for Nogen, hvem hendes Ægtefælle syntes om eller ikke, naar Vedkommende blot ikke interesserede ham i den Grad, at det kunde blive farligt for hendes højtelskede Struensee. Hendes Anstand og Majestæt roses; men det er nu bekendt nok, hvorledes Alt dette under Struensees platte Verdensanskuelse blev sat til Side ved det «Hofleben», der førtes 1770—72. En troværdig Tradition beretter jo endogsaa, at en Gang da Gardens Musikkorps spillede paa Slotspladsen, sagde Karoline Mathilde til sine Hofdamer: «Ja derude spiller de for Dronning Karoline Mathilde; men vil I se, hvorledes Mutter Eva saa ud!» Herpaa kastede hun, hvad hun havde paa, og viste sig for sine Omgivelser i et ret paradisisk Klædebon. — Og Struensee selv, der aabenbart ikke har haft saa lidt af den tyske Students uslebne og barske Optræden, han er altid den galante franskdannede Kavalér; han modtager Befalinger af den Dronning, for hvem ethvert af hans Ønsker var en

Befaling; og han skriver danske Breve til hende, *han* som (til sin egen store Skade) næppe kendte vort Modersmaal. — At *Kristian VII* er gal og ondskabsfuld, aner man næppe: hos «Carl Bernhard» omgiver en hellig, royalistisk Duft denne svagelige, lidt nervøse Herre.

Grunden til, at «Gamle Minder» gjorde Lykke hos det københavnske Publikum, maa sikkert søges i to Omstændigheder. For det Første besad den dannede Læseverden den Gang meget tarvelige historiske Kundskaber; den var opdraget til at se Alt, hvad der vedrørte Kongehuset i en ærefrygtindgydende Glorie og havde ikke de Memoirer og historiske Oplysninger om hin Tid til sin Raadighed, som vi nu besidde. For det Andet havde der netop i Aaret 1841 i Anledning af en politisk-historisk Artikel i «Fædrelandet» betitlet «Struensee og Guldberg» udspondet sig en literær Fejde, som havde vakt almindelig Opmærksomhed. Carl Ploug, den Gang kun bekendt i Studenterverdenen, havde 28 Aar gammel overtaget vort eneste ansete liberale Organ «Fædrelandet» og slog nu i den ovennævnte Artikel et vældigt Slag for den «frisindede Struensee». Til Motto havde han taget Rottecks: «Verdenshistorien er Verdensdomstolen». Mod denne «flotter Bursch» fra København traadte Odensianerne Overlærer Caspar Paludan-Müller og Oberst Guldberg i Skranken. «Fædrelandet» havde allerede det forrige

Aar modtaget «Gamle Minder» med en Anmeldelse, hvis Udtryk hist og her vel maa betegnes ved det tyske Adjektiv «schwungvoll», og for første og sidste Gang svulmede et liberalt Organs Spalter over af Begejstring for en Tilhænger af «l'ancien regime», Pseudonymen «Carl Bernhard».

Men spørge vi, hvad var det egentlig, der trykkede «Carl Bernhard» Pennen i Haanden, saa han kom til at skrive dette historiske Livsbillede? — Vi maa vel svare: netop gamle Minder. — Vor Forfatter fortæller i efterladte avtobiografiske Fragmenter, at hans Bedstemoder, hvis Mand havde været i Hoffets Tjeneste, tog sig Karoline Mathildes Ulykke meget nær. Da hun maatte begære Foretræde hos Enkedronningen for at faa Tilladelse til at besøge Karoline Mathilde paa Kronborg, kunde hun ikke bekvemme sig til at kysse den i Naade rakte Haand, da denne mer end nogen anden havde bidraget til at støde hendes kære unge Dronning fra Tronen, men kyssede i dens Sted Sømmen af hendes Majestæts Kjole, skrømtvis vælgende det større Ærbødighedstegn for det mindre; — «men det blev nok forstaaet». Da nu Mdm. St. Aubain kom ud til Kronborg, blev hun saa bedrøvet ved at træde ind til den ulykkelige Fyrstinde, at hun ikke kunde tale for Graad. Ogsaa Karoline Mathilde var hjertelig bevæget, og da den brave Kone stod i Begreb med at forlade hende, skar hun en Lok af sit smukke blonde Haar og gav hende

den til Erindring. Men denne stakkels Haarlok var man ubarmhjertig nok til at affordre Modtagerinden, da hun traadte ud af Dronningens Værelse; «slige Gaver var det ikke tilladt at beholde.» Den gamle Madam St. Aubain ejede endnu et Billede af Karoline Mathilde paa den Tid (dette Aarhundredes Begyndelse), hendes lille Sønesøn besøgte hende, og han fortæller om, hvor ofte han har betragtet det.

Det er da i en Luft, der var svanger med Sympathi for Karoline Mathilde «Carl Bernhard» er vokset op; thi hvad Bedstemoderen ikke har kunnet fortælle sit Barnebarn, det har Moderen sikkert fortalt sin Søn. Folkestemningen mod Struensee og Dronningen var som bekendt i høj Grad forbitret Januar 1772. Men den overdrevne Strengthed, hvormed man foer frem mod de styrtede Højheder og Skuffelsen med Hensyn til det forventede bedre Regimente, avlede efterhaanden en hel anden Folkestemning, der netop reagerede i modsat Retning. Jo mere Uviljen mod Juliane Marie steg (blandt Andet fordi Godtfolk fuldt og fast troede det taabelige Rygte om, at hun havde taget Frederik VI's Børn af Dage, for at hendes egne Sønesønner kunde komme til at regere), jo mere steg Interessen for den ulykkelige Dronning Mathilde. Samtidig hermed begyndte det 19de Aarhundredes

Liberale i hendes Elsker at se en politisk Martyr (hvad han jo slet ikke var). — Det er dette store Strømskifte i den offentlige Mening, der har blandet sig med vor Forfatters Erindringer om Farmoderen og Traditionerne fra Hjemmet. Saaledes er «Gamle Minder» bleven til.

Men Bogen havde ikke blot vakt Sensation hos den dannede Middelstand, ogsaa ved Hove var den bleven læst med Interesse. Der sad nu i Fyrrernes Begyndelse en Mand paa den danske Trone, der forstod at paaskønne Literaturens Frembringelser og selv var Noget af en Poet. Det er til ham den hyldende Kompliment er rettet, som staar at læse paa nogle af de første Blade af «Gamle Minder»: . . . «De samme Mure indfatte atter en kongelig Hal, som vidner om, at Pragt og Smag kunne forenes; det er et stort mægtigt Tempel for dansk Gæstfrihed, som Kongen har aabnet for sit Folk. Kongemagten imponerer ikke som *fordum* ved bevogtede Skranker, den imponerer nu langt mere ved egen Personlighed og huldrig Ynde — og naar Kongen bevæger sig blandt den tætte Skare, hans Mildhed har samlet om sig, da gennemtrænger den samme Følelse Kongen og den ringeste af hans Undersaatter, at Agtelse, Kærlighed og Tillid danne en tredobbelt Vold, der omgiver ham, som Hjerterne i Danmarks Skjold omgive Løverne». — Der er ingen Tvivl om, at disse Ord kom fra en brav

Undersaats oprigtige Hjerte. Men allerede *da* er det rimeligt, at St. Aubain personlig kendte den ny Konge. I hvert Tilfælde skal det have været *Kristian VIII.* selv, der har opmuntret ham til at fortsætte den historiske Romanforfattervirksomhed.

St. Aubains Kundskaber i Historien maa vist nok i det Hele taget have været temmelig ringe. Hans Hentydninger til almindelig historiske Begivenheder kunne undertiden næsten være kompromitterende. Jeg skal ikke holde mig til Ubetydeligheder, som naar han omtaler det af ham velkendte Frederiksborg Slot som bygget i gothisk Stil, da det jo, som bekendt, er gothisk *Renæssance*; ejheller opholde mig ved mindre Fejl, som naar han tolv Aar efter Czar Peter III.s Død nævner denne Fyrste som «nylig» afdød, eller lader Hovedsmanden Peder Godske «tappert forsvare Hirschholm under Grevens Fejde»; det skulde være Hjortholm ved Fursø. Men naar han i «Krøniker fra Erik af Pommerns Tid» lader Kongen ytre, at hans Svigerfader har nok med Rosekrigene at gøre, og lægger ham den Vittighed i Munden, at Henrik IV. «trods Overflod af Roser» dog ikke kan siges «at danse paa Roser» — saa erindrers man sig uvilkaarlig, at disse noksom bekendte Borgerfejder først udbrød henved et halvthundrede Aar efter denne Konges Død. Og naar han endvidere lader Kong Erik haanlig omtale sin Svoger som «den Prins, der løber gal i

Londons Gader», da mindes man, at hin Henrik V. paa den Tid, hans Svoger udtaler disse Ord, forlængst havde afsonet sine Ungdomssynder ved en berømmelig Regering, for mer end ti Aar siden havde vundet det navnkundige Slag ved *Azincourt*, og endelig var død paa det Erobringstog, der om en føje Stund vilde have skaffet ham Frankrigs Krone. — Og som det gaar «Carl Bernhard» med Englands Historie, saaledes gaar det ham ogsaa med hans Fødelands. I første Del af «Gamle Minder» forekommer følgende historiske Bemærkning om Esrom Kloster: «Her (?) var det, at Kong Valdemar III.s (!!) Dronning Fru Helvig, og de to kongelige Prinser, Kong Erik Menveds Sønner (?!!) sade fangne. Fra Klosterets Taarngang kunde man den Gang se Spirene hæve sig af det gamle Søborg Slot, som man havde valgt til Fængsel for den oprørske Lundebisp Jens Grand og hans Medskyldige (!!!) den fyrstelige Bisp Valdemar af Slesvig, der samtidig med Dronning Helvig (!!!) vare indespærrede her.» Naar en Discipel i en Latinskoles nederste Klasse bød sin Lærer saadanne Mundfulde vilde han enten blive revset som den, der tillod sig at gøre upassende Løjer, eller faa skrevet et «Slet» i sin Karakterrubrik.

Dog det skal siges til vor Forfatters Ros, at da han *havde* besluttet sig til at skrive historiske Romaner i den Walter Scott—Mériméeske Genre, saa forberedte

han sig ogsaa alvorligt og stolede ikke som Ingemann blot paa sin digteriske Intuition. — Med Hensyn til «*Krøniker fra Erik af Pommerns Tid*» var han ikke heldig stillet; thi her havde han af nyere Bearbejdelser kun Jahns Unionshistorie at holde sig til, og skønt dette Arbejde for sin Tid er højst fortjenstligt, saa er det dog beheftet med saa mange Mangler, at vor Tids Forskere have ansét det for nødvendigt at gøre en hel ny Opfattelse gældende. Hvor forskelligt er ikke *nu* det sande, restituerede Billede af Kong Erik, Dronning Margrethes Fostersøn, fra det «*Carl Bernhard*» tegner os! — Denne halvfejge, vægelsindede, vellystige Fyrste, der kun for en kort Stund kan mande sig op til Daad, hvor lidt ligner han den virkelig historiske, ridderlige Konge, der var fuld af Følelse for sine Regentpligter, halsstarrig i at holde fast ved, hvad han ansaa for sin Ret, rastløs i at skaffe Riget det gode Ny (den indbringende Øresundstold — den ny Kongestad, København — et Universitet o. a. M.) og sejt i Kampen for Slesvig. — Men som sagt, her er vor Forfatter undskyldt; thi de rimelige Fordringer, man kunde stille til ham, har han fyldestgjort.

Med Hensyn til «*Krøniker fra Kristian den Andens Tid*» var «*Carl Bernhard*» bedre stillet. Vel havde Allen og Caspar Paludan-Müller ikke endnu skrevet

deres epokegørende Værker; men Behrmanns Bog var dog et godt Rygstød, ikke mindst ved sit betydelige Kildemateriale, og gamle Arild Huitfeldt bød her Adskil- ligt. Kærnen i Værket er egentlig *Klaus Daas* og *Gundel Griis'* Kærlighedshistorie, hvis Knude er strammet ved Kongens Haardhed, men hvis lykkelige Udgang hid- føres ved hans Mildhed. Med Hensyn til hin unge Adelsmand findes blot følgende Bemærkning hos Arild Huitfeldt under Anno 1519: «Claus Daa, een af hs. Naades Hofsinder, kom for Skade og udslog en Rude, to eller tre, udi København, udi et Ølhus og forligte sig straks med Verten. Derefter sendte Kongen Bud til Ravnstrup og lod bortføre alt Oluf Daas og Fru Hylleborgs Løsøre. Saa de for den Sag maatte give hannem 4000 Lod Sølv, uansét deres Søn ingen Hovedlod havde, medens de levede». Af disse faa Linjer har han tilvejebragt Hovedstøtten for sin Roman og dertil føjet større og mindre Tilbygninger. Hvor han kan, tager han fra Huitfeldt, saaledes Dystløbet i Vingaarden. Hvor meget han her skylder Walter Scott, kan Enhver se: Claus Daas Optræden paa Kamppladsen til Trods for hans Udmattelse efter den lange og farefulde Rejse i Dronningens Tjeneste; hans ridderlige Fore og Sejr, Alt det minder om den be- kendte Scene i «Ivanhoe»; men baade hin Scene og Skildringen af Turneringen ere dog udførte aldeles selvstændigt. Ogsaa de skotske Lejetroppers Oprør

og det vilde Slagsmaal mellem dem og de tyske Landsknegte er taget fra Huitfeldt. Anskuelige Optrin ere undertiden benyttede næsten med Ordlyd, saaledes Scenen med Skotten, der har søgt Tilflugt under selve Kongens Hest, men endogsaa her opsøges af sin rasende Fjende og stikkes ihjel paa Stedet. Ligeledes skyldes Huitfeldt den karakterfulde Scene, hvor Torben Oxen spiller Tærning i Taarnfængslet med Knud Gyldenstjerne, om hvem af dem, der først kommer til at lade sit Liv. — Men «Carl Bernhard» har ikke skyet selvstændige Studier. Saaledes udgav han fem Aar før «Krøniker fra Kristian II.s Tid» udkom, den historiske Skitse «Graabrødretorv» i Carstensen's «Figaro» f. 1841. Heraf ser man, at han har søgt at skaffe sig at vide, hvad der kunde vides om de københavnske Graabrødre, der, som man vil erindre, spille en ret fremtrædende Rolle i Romanen. Med virkelig Interesse og Forskerlyst har han gransket sin Fødeby, det gamle Københavns Historie; og dette Æmne var endnu den Gang kun saare lidt behandlet: den vigtigste Kilde var antagelsesvis «Pontoppidans, Origines Havnienses». — I Forberedelsen til disse sine «Krøniker» dukker «Carl Bernhard» ned i *Folkevisernes* Dyb for at hente Talemaader, Kustymer og Interiører. Han graver sig med Velbehag ned i vore *Ordsprogs* Guldbjærge og ødsler næsten med det ædle Metal, naar han i Overflodighed har bragt det for Dagens Lys.

Men nu det egentlige digteriske Arbejde? — Ja det forekommer mig, at vor Forfatter med ikke ringe Kunst har forstaaet at arrangere de historiske Kendsgerninger og snildelig benyttet dem for Optrinenes Effekt. Man tænke saaledes paa Kongens Møde med Bispen, eller paa den Række Deputationer, der trygle ham om Naade for Slotsherren. Her er Alt hentet direkte fra Historien, men dog frit og naturligt grupperet. Man ser hver Person livagtig og glemmer Ingens Fysionomi. — Af de egentlig historiske Personer er *Sigbrit* tegnet med sikrest Haand: baade Historie og psykologisk Analyse vil her Intet finde at anmærke. *Dyveke* maa i enhver historisk Digtning behandles frit, da man næsten ikke véd Noget om hende undtagen Navnet. — Derimod tilstaar jeg, at jeg ikke kan forsone mig med *Torben Oxe*. Han var og blev, hvis ikke alle historiske Efterretninger lyve, en brutal Junker efter gammeldansk Snit; hans bondekarleagtige Opførsel mod *Dyveke* i Kongens eget Sengekammer er ikke det Eneste, som beviser denne Paastand. Men «Carl Bernhard» har skildret ham vel som en letsindig, men dog saare elskværdig Herre, hvis Adelsblod aldrig fornægter sig. Netop saaledes kan han umulig have været.

Men Alt i Alt er «Carl Bernhard»s «Krøniker fra Kristian den Andens Tid» en Pryd for vor historiske Romanlitteratur. Han har her end ikke frygtet

for at tage en ridderlig Priskamp op med Carsten Hauch, der for noget over ti Aar siden havde aabnet sine aandfulde Romaners Række med det historiske Tidsbillede fra Kristian den Andens Dage, «Vilhelm Zabern». Hauch var en betydelig Digter; St. Aubain mere Forfatter end Digter. Hauch frygtede lige saa lidt her som andet Steds energisk at gennemarbejde sit Stof; St. Aubain skyede ikke seks Aars Anstrenge og Forskerflid. Hvem af de To, der skal tilkendes Prisen, er det vel bedst som hidtil at lade uafgjort. Glæden ved at læse begge disse Værker vil derfor ikke blive ringere.

At «Krøniker fra Kristian den Andens Tid» har skaffet St. Aubains kongelige Mæcen megen Glæde, turde fremgaa af en Tradition i den Feddersenske Familie, der beretter, at vor Forfatter skal have været i Besiddelse af en smuk Guldkæde, som Kristian den Ottende sagdes at have skænket ham i Digterløn. Skulde denne Belønning ikke skyldes netop *denne* heldig løste Opgave i den historiske Roman? —

III

Mændene hos «Carl Bernhard»*

Skulde man dømme sit eget Køn efter den Plads, Carl Bernhard lader det indtage, saa fik man ikke stor Respekt for det. Naar man har gennemlæst hans «Samlede Skrifter»s fjorten Bind, erindrer man sig i Grunden kun to Skikkelser, der med Rette fortjener Prædikatet «Mænd», nemlig den gamle Rigsraad *Mogens Gjæ* i «Kroniker fra Erik af Pommerns Tid» og *Emil* i «Dagvognen». Den Første er en Hædersmand af den gode gamle danske Adelsrace; han er sindig, klog, forfaren, tapper af Naturen og Slægtsvane; Rigets Vel ligger ham paa Hjerte, ikke mindre end hans egne

* Jeg medtager hverken i dette eller næste Kapitel de af hans Skikkelser, der een Gang for alle have deres Grundtegn i Historien. Det er kun hans frit komponerede Figurer, jeg dvæler ved.

Sager. — Den Anden, Fortællerens Kontubernal *Emil* («Dagvognen») er en brav ung Mand med Hoved og Hjerte paa det rette Sted. Han er bleven holdt for Nar af en foragtelig Kvinde; han har haft Lejlighed til at lære Kønnets slette Sider at kende; han har da ingen Grund til at være det huld. Alligevel er han paa Pletten, hvor det gælder om at redde en uforskyldt lidende ung Kvinde fra Død og Undergang. Og da han lærer hendes virkelig gode Egenskaber at kende, tager han, uagtet hun er kompromitteret, ikke i Betænkning at gifte sig med hende.

Men hermed ere vi ogsaa færdige med «Carl Bernhards» *Mandsskikkelser*; de andre indbyde ikke til at hædre dem med dette Navn.

Først er der *Skurkene*:

Hvor *de* findes hos vor Forfatter, spille de altid en Hovedrolle. Saaledes i den lille Novelle «Vrangt og Ret» den tvetydige Slyngel *Ludvig Trane*, der er langt mere fremtrædende end den rige «Universalarving», om hvem alt dog synes at gruppere sig. Til Trods for at Forfatteren ligesom søger at værne ham, er *Ludvig Trane* dog en gemen Natur, som kun har Noget tilovers for sin egen Familie og sig selv. Under Skin af at han understøtter «hæderlige Trængende og uforskyldt Fattige» lader han den rige Ødeland bløde

med store Summer, som han giver til sine Forældre, der formentlig høre til samme Art som han selv. Han snyder sin gavmilde Ven ved at sælge ham bov-lamme Heste, og da han ikke selv kan gifte sig med en smuk, men halvung og lidt anløben Dame, som han længe har staaet i Forhold til, søger han at paa-prakke «sin gode Ven» hende, i det Haab, tør man antage, at han da vil have Spillet frit.

Moralsk beslægtet med denne Hædersmand er *Otto Scholler* i «et Børnebal». Han er den blaserede Nederdrægtighed i egen Person. Saa ung han er, er han alt en udlært Forfører og begynder allerede, mens det Offer, han har udset sig, endnu er et halvt Barn, at knytte Maskerne til det Net, han har i Sinde, naar Øjeblikket er der, at kaste over hende. At hun bliver gift, generer ham naturligvis i ingen Maade; tvært imod, denne Begivenhed er blot Signalet for ham til, at Jagten nu for Alvor kan begynde.

Noget blegere i Kuløren er «*Forføreren*» i «Dag-vognen». Han hører til de Skurke, der ikke gør Støj. Han veed, hvad Taushed og Fortielse er værd, navnlig i det Land Danmark. Har man begaaet Noget, den juridiske Lov ikke kan straffe, skal man sørge for, at «det omtales saa lidt som muligt». Er man en pæn Mand og et elskværdigt Menneske, vil Ingen tro, hvad der snakkes om En. Og saa glider hin Skikkelse hos «*Carl Bernhard*» let og behageligt som

en Mand, der forstaar at anvende hin unægtelige Levevisdom: «Tale er Sølv, men Taushed er Guld,» gennem den Samfundsluft, som vi herhjemme have lavet os af halve Sandheder og hele Fortielser. Han er sikkerlig en af «Carl Bernhards» bedst tegnede Figurer, skønt han kun er skildret i Omrids. Morsomt-karakteristisk er det, at vor Forf. blot har angivet denne Taagængers Navn med et Forbogsstav og en Streg.

Under den fremhævede Kategori hører da naturligvis ogsaa *Henning Grib* og *Niels Finke*, henholdsvis i «Krøniker fra Kristian IIs» og «Erik af Pommerns Tid». Den første er en fordærvet Junker og adelig Laban, der, infamt nok, søger at bortlede Opmærksomheden fra sine slette Streger ved Hjælp af Kannike-tonsuren. Han er grebet ud af Livet og tegnet i Tidens Stil; thi kun en Kirke, som den vi finde før Reformationen, kunde avle et saa degenereret Individ. — Ridder *Niels Finke* er en Landsforræder af værste Art, en Slags Bastard af Slange og Ræv. Hvorledes *han* kan være Fader til den Datter, der fremstilles som hans, er ikke let at fatte. Naar man læser om *Niels Finke* i «Krøniker fra Erik af Pommerns Tid,» henledes Tanken uvilkaarlig paa den *Ridder Lauge Rød*, der i den sorte Pests Tid blev banlyst for sin ugudelige Færd og senere i gamle danske Sagn afgav et Nomen appellativum for alle lumske og samvittighedsløse Personer.

Saa er der *Pjaltene*:

Først og fremmest *Alfred King* i «et Løvte». Denne forkælede Vestindianer indgaar «en Hospitalsforlovelse» med den fattige, men unge og smukke Patient Emilie F. Næppe har han vundet hendes Kærlighed, før han fornægter den og hende for sine Kammerater paa den mest umandige Maade. Skønt han véd, at han efterlader hende under Omstændigheder, der gør en Faders Omsorg eller i hvert Tilfælde en omhyggelig og langvarig Pleje nødvendig, mener han fejgt at kunne slippe for Alt dette, ved at rejse bort. Sin usle Samvittighed søger han at tilfredsstille, ved at ville betale den Kvinde, der af Kærlighed har hengivet sig til ham, som en dyr Skøge. — Da han efter nogle Aars Forløb kommer tilbage, og den stakkels Forladte under Graad og Fortvivlelse *beder* om, hvad, der efter Fortællerens Mening, var hendes Ret, tager Alfred King denne Situation saa jammerligt, at han gør en helt ynkelig Figur midt i al sin vestindianske Herlighed.

Et Sidestykke til ham er *Theodor Anker* i «Tante Franciska». Han er bleven rørt over de mest uskrømtede Beviser paa en trofast og inderlig Kærlighed hos en ung, vakker Pige, Datteren i Huset hos hans landlige Vært; han har vundet hendes Haand og Hjerter; og dog opofrer han hende for en snedig Kokette, en hjerteløs Flane, der forstaar at skjule sit sande Væsen

under tyske Digterfraser og løjet Sentimentalitet. — Dog hverken Alfred King eller Theodor Anker tillader Forfatteren at dø i Synden: et ulykkeligt Ægteskabs Kvaler og Nedværdigelser bliver deres sidste Lod.

Dernæst have vi *de onskabsfulde Sladderhanke*:

Niels Stud i «Krøniker fra Kristian IIs Tid» og *Kammerherre Seifensee* i «Gamle Minder». Disse to Skikkelser forekommer mig at ligne hinanden paa et Haar. Kun Tiden, Omgivelserne og Kustymet gør dem forskellige. Dette er naturligvis ikke sagt som en Anke mod vor Forfatter; tvært imod! Allerede hans Fætter Johan Ludvig Heiberg havde jo i «Syvsoverdag» (1840) vist, at den menneskelige Karakter er konstant, medens Tiderne skifte. Og om end disse to Figurer ligne hinanden som Kastor og Pollux, saa ere de dog hver for sig lige pudsige at gøre Bekendtskab med; thi de ere sprungne ud af Hoffernes Ørkesløshed og Aandstomhed samt en hofagtig Nyfigenhed, der sikkert ikke giver den tarveligste Spidsborgermadames det Ringeste efter.

Saa er der *de gerrige eller vindesyge Mænd*, der forsommer Hjertets Udvikling for at tænke paa Forret-

ninger og ansé Kærlighed for noget Vaas hen i Luften. Disse Folk holde sig til «Realiteter». Men den tilsidesatte Hjertets Ret hævner sig. De ende med at blive, ulykkelige eller staa paa Nippet til at blive det. Til dem hører *den ostindiske Købmand* i «det gyldne Skind», som, da han endelig har faaet nok af Guld, har ødelagt de to Kvinders Eksistens, der hang ved ham med deres hele Hjerte, og for hvem han egentlig har arbejdet. Endvidere *Hr. Kraft* i Novellen af samme Navn og *Ludvig Holm* i «To Venner». Det er ikke den Sidstes Skyld, at hans Hustru ikke falder i en paatrængende Kurmagers Garn. Efter vor Forfatters Mening havde han i Grunden fortjent det for den Ufinhed, hvormed han har behandlet sin unge Kones erotiske Følelsesliv.

Dernæst er der *de komiske Ægtemænd*:

Saaledes den for Venskab sværmende, men lidet til Kærlighed kendende *Damon* i «Damon og Pythias». *Valter* i «Den opmærksomme Ægtemand», der dræber sin Hustru med sin vigtige Rastløshed og sit konventionelle Galanteri. Den lidt latterlige *Kaptejn Kolberg* i «et Ordsprog», der bestandig giver Vennen gode Raad med Hensyn til, hvorledes man skal indgaa Ægteskab; men samtidig ængstes for, at man skal tro, at han ikke er lykkelig og derfor idelig ledsager

sine gode Raad med Forsikringer om «hvor lykkelig han selv er». Noget, der naturligvis bidrager til, at man efterhaanden fatter Mistanke om, at han er alt Andet. Og endelig velmeriteret Borger og Hosekræmmer her i København, *Sørensen Varde*, som Forfatteren lige fra Begyndelsen af sin Novelle præsenterer os med to smaa Horn, der Manden ubevidst vokse ham frem af Panden. Atter og atter peger han for os med et Smil paa disse smaa «Gevækster»; — for Hustruens lumpne Adfærd har han derimod ikke et Ord.

Dernæst have vi *Snobberne*:

Til dem regner jeg *den aflagte Diplomat* i «en Familie paa Landet». Han vil gerne have Alt holdt i den ceremonielle Stil og vaager omhyggeligt over, at der ikke sker Brud paa den Form, der kan erindre om, at han en Gang har været ansat ved et lille tysk Hofs Legation. Ikke desto mindre gaar Naturen jævnlig over Optugtelsen; og naar han «slubrer Suppen op med Skeen», da lyder det helt plebejisk i vor Forfatters Øren. — Men Snob af reneste Vand, et sandt Pragteksemplar af Arten, er den for alle Læsere af «Gamle Minder» uforglemmelige *Oberst Helt*. Denne Mand er komisk blot ved sit Navn, der danner den mest afgjorte Kontrast til hans virkelige Forhold. Han er latterlig som den mest udprægede Type paa en

«hoffähig» Officérsdukke, i hvis Mund det franske Sprog modtager de barokkeste Former. Men han er paa den anden Side frastødende ved sin simple og lurvede Egoisme, som han kun slet forstaar at skjule.

Endelig have vi *de unge Fusentaster**: den dristige «Kommissionær» (som Arnesen anvendte til Vaudevillen «*et Rejseæventyr*» ved *Hultmanns* Debut) og «Lises tro Ridder» i «Børneballet», den «opløbne» *Vilhelm Schmidt*. Nogen synderlig Sympathi kan man ikke sige, vor Forfatter har skænket dette unge Menneske. Ved sin altfor drengagtige Opfarenhed har Vilhelm Schmidt selv nødvendiggjort Schollers Udfordring og ved sin ustyrlige Hidsighed selv gjort den følgende Duel til en Kamp paa Liv og Død.

De eneste Mænd, som egentlig først kan siges at vække vor Forfatters Sympathi ere *de ulykkelige Elskere*: til dem regner jeg *Restel* i «Børneballet», *Munken* og «*den norske Kæmpe*» i «Krøniker fra Kristian IIs Tid» samt «*Pebersvenden*» i «Kr. fra Erik af Pommerns T.»

* Til dem kunde man maaske regne Fortælleren «*Skødesynderne*»; men da Andreas Buntzen ogsaa skal have deltaget i dette Forfatterskab (Etatsraad Strøms Meddelelse), ønsker jeg ikke nærmere at berøre den.

— Her findes der tydelig Medfølelse og Forstaaelse, skønt Forfatteren lader dem lide haardt og bereder dem en Skæbne, der næsten deprimerer vort Sind. — Restel optræder i Novellens Begyndelse som en af sin Tids Gennemsnitsmennesker: lidt æsthetisk, lidt moralsk, lidt blødsøden; men hans Kærlighed til den lille unge Pige, han har kendt og holdt af, fra hun var Barn, adler ham, og vi forstaa hans bitre Sorg, da hans Livslykke ubarmhjertig forstyrres af et nedrigt Menneske som Scholler. — «Pebersvenden» i «Kr. fra Erik af Pommerns» og Munken i «Kr. fra Kristian IIs Tid» ere skildrede med en Livskundskab, der (det kan man ikke fordølge sig) alene kan have Rod i Selverfaring. — «Den norske Kæmpe» rører os ved den Hundetroskab, hvormed han følger det eneste Menneske, der her i Livet har vist ham Barmhjertighed. Forbilledet for denne Skikkelse vil man uden Tvivl finde i «Quasimodo» (V. Hugos: Notre Dame de Paris).

Men hvor finder man da «*Carl Bernhards*» *Mandsideal*? spørger Du maaske, min Læser, lidt trættet ved Opregningen af alle disse slette, lumpne, sladdervorne, nærige, latterlige, snobbede, forulykkede Mandsskikkelser, som vor Forfatter fører frem for os. Hans Mandsideal finder Du i *Claus Daa* (Kr. f. Kr. IIs T.),

Torben Bille (Kr. f. Erik af Pommerns T.). *Sofus Norden* (Gl. M.) og endelig i *Albert Hagen* («To Venner»). Om de tre første gælder det, hvad der staar i den gamle Tryllevisen om Elverpigerne «at den ene blev til tre, og de tre til een»; thi skønt de tilsyneladende ere forskellige Personer, ere de dog i Grunden een og samme. — Den fjerde, *Albert Hagen*, er det tilladt at gøre til Repræsentanten for «de elskværdige Mænd» fra Halvtreserne: proper, pillen, dannet, med stor Sans for at arrangere en Lejlighed eller en lille Familiefest. *Albert Hagen* er en Smule feminin og lidt gammel-jomfruagtig i sin Sømmelighedsfølelse, men ligeoverfor sin Frue saa hensyntagende som en opvartende Kammerjunker kan være. — De tre andre Nævnte ere vakre, velopdragne, jævngode Ungersvende. Alle ere de grumme forelskede; men aldrig tilsidesætte de, hvad god Tone fordrer; altid forstaa de at holde deres Lidenskaber indenfor chevaleresque Grænser.

Naar vi derfor med *et* Ord skulde betegne «*Carl Bernhards*» Mandsideal, maa det nærmest bestemmes ved Ordet: *Kavalleren*.

IV.

Kvinderne hos «Carl Bernhard».

Man kunde i Sandhed plukke en overflødig Buket af alle «Carl Bernhards» Udfald mod Mændene; der findes nok af dem, spredte om i hans Fortællinger. Men da en saadan Buket næppe vilde findes tiltalende, hverken med Hensyn til Lugt eller Farve, og jeg oven i Købet finder, at det er til liden Ære for vor Forfatter, at han saaledes skamskænder sit eget Køn, gaar jeg hellere over til de Kvindeskikkelser, han har formet. — Kontrasten vil mærkes!

Ogsaa her vil en Rubricering være paa sin Plads.

Først have vi *Matyrkvinderne*; —
eller hvilket andet Fællesnavn ville Kvinder som *Emilie Fogt* i «Et Løfte» og *Lise Gram* i «Børneballet»

kunde gaa ind under? — Lider ikke Emilie Fogt saa grusomt for sin Kærlighed til en uværdig Mand, at hendes Kvaler næsten raabe til Himlen; og opdrages ikke Lise Gram for Rovdyret Scholler? — Datidens Kritik var ogsaa indigneret. Men desværre var den tillige borneret. Den erkendte ikke det overordentlig pædagogiske Fingerpeg, Forfatteren af «Børneballet» havde givet Forældrene, men gnavede blot paa ægte dansk-filistrøs Vis over, at Lise ikke efter en kort Advarsel var kommen til Ro i et lykkeligt Ægteskab med Restel. Den ankede *ikke* over, at Forfatteren (til Trods for den fortrinlige Komposition han har ladet Novellen blive til Del) dog paa ingen Maade har udelukket Muligheden af, at Lise Gram, der ikke alene skildres som en god, men ogsaa som en fornuftig Pige og desuden er den ældste af sine Søskende (en Stilling, man véd, altid giver en vis Myndighed) kunde paa *egen* Haand have kæmpet sig ud af sine Vanskeligheder. Der er og bliver dog altid en dyb og af Mange erfaret Sandhed i den norske Digters Ord: «Enhver, Gud sætter ene, han selv er mere nær!»

Men navnlig kunde Datidens Kritik ikke goutere «Et Løfte». «Den vilde,» sagde den, «ikke vide af æsthetisk Kynisme, Raahed og Barbari. Hæsligheden og den moralske Styghed forlanger sin Tribut; hvor

det Skønne er detroniseret. Den Gunst og det Bifald, der opnaas ved at fornærme det Skønne, vil hævne sig; det vil være forspildt lige saa hurtig, som det er erhvervet; thi det Skønne vil ikke kunne tænkes uden i Forbindelse med det Sande og det Gode. Man vil snart føle, at der i Forf.s Bizarrerier ikke findes Noget af den Sindets Opløftelse, den Tankens Beroligelse, den aandelige Vederkvægelse, som dog er det bedste Udbytte, vi skulle drage af Poesien». — Men med al Agtelse for den gamle Æsthetiks Berettigelse til at udtale sig som anført, saa maa vi dog nu være kommen bort fra den Fordring til Digteren, at han skal være Samfundets Læge. Som Menneske og som Borger skal han forholde sig til den sociale Moral, men som Kunstner kan det ikke være *hans* Opgave direkte at pleje den: paa *sin* Plads staar han kun Sandhedens og Kunstens Guddomme til Ansvar. Kan han plaidere sin Sag for disse strenge Dommere, da skal det nok vise sig, at han, uden at have netop villet det, har bidraget til at uddybe vor moralske Indsigt. — Min Anke mod «Et Løvte» er da den, at «Carl Bernhard» i sin varme Sympathi for den forførte unge Pige skyder langt over Maalet. Han vil helst gøre hende til en Type; hun kan næppe passere for en Undtagelse. *Hun*, Datteren af en sølle Arbejdsmand og en fordrukken Moder, skildres, som om hun kunde være een af de fineste og frommeste Kvinde-

skikkelser, den italienske Malerskole har fremstillet paa Lærredet. Hendes Taarer sammenlignes med dem, Paradisets Engle bringe til Himlen og lade falde ned som Perler. Hun suger af Angst for den Elskedes Død den foregivne Gift ud af hans Haand, da hun hellere selv vil lide Døden. — Da hendes Elsker rejser fra hende med de Ord: «Vi ses igen til Efteraaret», venter hun at skulle bringe hans og hendes Barn til Verden. Han kommer ikke. Der gaar to Aar; men «hun kan ikke tænke sig, at hendes Alfred er troløs», «og det er (efter vor Forfatters Mening) ganske naturligt; thi det gjælder i mere end een Henseende, at de kvindelige Vildfarelser næsten altid have deres Kilde i en Tro paa Dyd og en Tillid til Sandhed, som er Kønnen medfødt, — men som vi Mænd rigtignok ærligt og redeligt stræbe at betage det». Endelig kommer han i Begyndelsen af det fjerde Aar. Hun erfarer nu først, at han er gift, en Efterretning, der (mærkelig nok) kommer hende aldeles uventet og gør hende grænseløs fortvivlet og ulykkelig. Hun bliver vanvittig og nedsynker efterhaanden i den ubeskriveligste Elendighed. Tilsidst finder Forfatteren hende i et Hospital for Uhelbredelige. «Hun var meget mager og indfalden, og Kummeren havde gravet dybe og uudslettelige Furer omkring hendes Mund og paa hendes Pande. Jeg har aldrig set en hvidere Pande, det var, ligesom om den var omgivet af et Helgenskin,

der skulde vidne for hendes Uskyldighed». Dette finder jeg aldeles konsekvent: Emilie Fogt tilhører ikke Virkelighedens Verden, men Helgenernes Kreds. Men dem have vi endnu aldrig truffet eller trot paa i den protestantiske Verden.

Derpaa have vi *Madonnaskikkelserne*.

Til dem høre *Helvig* i «Krøniker fra Erik af Pommerns T.» og *Anna* i «Krøn. fra Kristan II.s T.»

Anna er vel en Pige af ringe Herkomst; men hendes Hjerte er en Adelsfrøkens. Med et fagert Udvortes forbinder hun en fin og yndefuld Sjæl. Hendes unge Tanker ere «et kosteligt Net af dunkle Anelser og halvbevidste Følelser». Hun tilbedes som «Englen» i den stakkels «norske Kæmpes» Tilværelse, fordi hun en Gang har øvet en kristelig Barmhjertighedsgerning imod ham. Bestandig udsat for lumpne Adelsmænds og nedrige Hoffolks Efterstræbelser, har hun kun Tanke for den ridderlige Claus Daa. Men Standsforskellen har befæstet et altfor stort Svælg imellem dem, til at hendes blufærdige, jomfruelige Kærlighed kan slaa Bro derover. Skønt hun véd, at Claus Daa elsker en anden Kvinde, og at hun blot arbejder for dennes Lykke, gør hun dog Alt, hvad hun mægter for at faa den haardt anklagede Claus

Daa genoptaget i den strenge Konges Naade. Da hun har opnaaet dette, tager hun Sløret.

Helvig, Ridder Niels Finkes Datter, ligner Anna i Mangt og Meget. Ogsaa hun maa bringe sin unge, varme Kærlighed til den vakre Torben Bille som Offer; men her er det for en elendig Faders Skyld, der ved sit Fædrelandsforræderi har skamskændet det Navn, hun bærer. Som en Madonna skildrer vor Forfatter hende, siddende i sit Kammer. Hun har lukket sine «klare tillidsfulde Øjne» i Rædsel over den Skæbne, den gamle, forbitrede Handelssvend, hun nylig læskede og kvægede, har spaaet hende. «Det silkebløde Haar, der var strøget til Side fra Panden, omgav hendes Ansigt ligesom med en lysende Glans. Hun var bleg, men hendes Hud var klar og gennemsigtig, saa at denne Bleghed Intet havde af Sygelighedens eller Dødens Farve, men var som et fint, hvidt Slør, kastet over den unge Livskraft, der kun blev dæmpet, men ikke tilintetgjort». — Om disse to Kvindeskikkelser i vor Forfatters Udførelse gælder det samme Udtryk, som den romerske Kirke har anvendt paa Herrens Moder: «Hun kendte ikke til Synd».

Saa have vi *de mishandlede Kvinder*:

Til dem regner jeg *Charlotte* i «Dagvognen», *Tante Franciska* i Novellen af samme Navn, *Lisette Calais* og

Comtesse Thralau i «Gamle Minder», *Inger Snare* i «Ved Assistenshuset» og *Anna Valter* i «En opmærksom Ægtemand».

Charlotte, Comtesse Thralau og Inger Snare ere forførte Kvinder. Charlotte kender ingen anden Udvej for sig og sit ulykkelige Barn end Selvmordet, fra hvilket hun dog frelses til nyt og lykkeligt Liv. Comtesse Thralau og Inger Snare kæmpe med deres uforskyldte Skæbne, navnlig er den sidstes, en fattig og ringeagtet Kvindes energiske Kamp for at holde sig oppe, skildret med en Kraft og Virkelighedssans, som kun Sympathien kan yde. — Men ypperligst er dog Tante Franciska. Denne Figur skal vor Forfatter have sat mest Pris paa af alle sine Novelle-skikkelser, og det var ikke uden Grund; thi «Carl Bernhard» har virkelig her opdaget *Poesien* i «den gamle Jomfrues» Liv og derved indvundet en ny Skikkelse for Literaturen. Lige fra Novellens Begyndelse, hvor Tante Franciska optræder som den varmhjærtede, pligttopfyldende, men strenge Velgørerinde, er hun i sin Profil, sin Holdning, sin Gang og sin Klædedragt fortræffeliger tegnet, end den fineste Silhouetklipper paa den Tid evnede at gøre det. — Men det gælder om denne ypperlig udførte Skikkelse ligesom om «den gamle Kammerherre» i «Gl. Minder»: hvad der senere fortælles om hende vil ikke rigtig falde i Traad med vort første Indtryk.

Saa er der *de stille resignerende Kvinder* som *Anna* i «Dagvognen», *Helene* i «Et Aar i Kjøbenhavn», *Johanne* i «Et Ordsprog», *den ostindiske Købmands Moder og Forlovede* i «det gyldne Skind». Alle bære de deres Skæbne med blid Taalmodighed uden at samle Vrede eller Gift i Hjertet, eller ogsaa opløses deres Sorg og skjulte Kummer som de Sidstnævntes i et mildt Vanvid.

Dernæst er der dem, jeg med et almindeligt, men dog typisk Udtryk vilde kalde *unge Piger*. Af dem vrimler det naturligvis i «Carl Bernhard's Noveller ligefra hans første større «Et Aar i Kjøbenhavn» til hans sidste «En Baderejse» fra 1865. Man behøver naturligvis ikke forsikre, at alle disse unge Damer ere Genstand for den galante Forfatters ømmeste Deltagelse og Iagttagelse. Ingen Haveelsker kan med større Kærlighed fremvise sine knoppende Juniroser og prise enhvers ejendommelige Skønhed, end «Carl Bernhard» her fremstiller sine unge Piger, hver elskværdig og ejendommelig i sin Art. — Skønt *Sofie* i «Et Aar i Kbhvn.» er lidt skæv, gør hun dog ved sin Zarthed, sin Ynde, sin stille, huslige Syslen, sin Omhu for de Forglemte og sin Omsorg for de Dødes Grave et uudsletteligt Indtryk paa den unge Brevskriver. Skønt *Elisabeth* i «Gamle Minder» halter stærkt, er hun ligefrem tiltalende ved Siden af sin naragtige og despo-

tiske Fader, der optræder som en militær Dansemester. Ved sin naturlige Fornemhed og sin fintdannede Aand erobrer hun den Plads, den indtagende Borgerdatter Lisette Calais, havde befæstet sig i Sofus Nordens Hjerter. — Saa er der den lille, allerkæreste, skælmsklistige *Hanne* i «Kommissionæren»; den romantisk drømmende *Sofie* i «En Familie paa Landet»; den modige Elskerinde, *Købmand Krafts Datter*, hos hvem Kærligheden til den haarde Fader ikke udslettes, skønt han har forstødt hende. — Dernæst de to adelige Skønheder *Birgitte Bryske* og *Gundel Griis*: den ene fager og straalende i den første Kærligheds Dagning — som snart skulde forvandle sig til grufuldt Mørke — den anden fuld af Offermod i sit barnligt elskende Hjerter. Og saaledes mange Flere. — Unægtelig, Vandringen gennem dette Galleri af unge Kvindeportrætter, som alle ere tegnede med Træk aflurede Naturen, lønner sig. Her støde vi ikke paa nogen som helst abstrakt Idealiseren, her er Alt set og virkelighedsdøbt.

Endelig have vi *de unge Fruer* i «To Venner». —

Jo mere «Carl Bernhard» kom op i Aarene, jo mere har han aabenbart følt Savnet af ikke at være gift. Hans kavallermæssige og ægteskabssukkende Hjerter har ført ham til det Resultat, at det altid er

Mændenes Skyld, naar Ægteskaberne ikke ere lykkelige. Og hvorpaa beror denne Skyld? — At Mændene «ikke forstaa Kvinderne». «De kunne ikke fatte, at uden en stadig Opmærksomhed fra deres Side, uden et kærligt Koketteri, maa Ægteskabet blive en Kvinde énsformigt — og tilsidst rent utaaleligt». Først og fremmest bør den unge Ægtemand have sin Opmærksomhed henvendt paa sin ny Boligs Arrangement. Selv om man kun har Raad til at leje fire Værelser, bør Fruen have sit Boudoir, som Manden sit Arbejdsværelse. Thi Dagligstuen kan godt anvendes til Spisestue, naar man blot sørger for, at den er tilstrækkelig stor og har Vinduer paa modsatte Vægge, saa at Madlugten ved disses Aabning i Hast kan trække ud. Ligeledes maa det fælles Sovekammer være meget langt, og have Vinduerne anbragte paa samme Maade som i Dagligstuen. Sagen er nemlig den, at der i Midten af dette Værelse bør anbringes et stort, tykt uldent Gardin, der gaar ned mellem Ægtefolkenes Senge, hvor nær ellers disse bør stilles ved Siden af hinanden. Paa den unge Frues Side hænger en lille Snor, som hun efter Behag kan trække i, naar hun ønsker Gardinet aabnet. Om Morgen, naar hun skal klæde sig paa, trækker hun Gardinet til. — Vogt Dig, o Ægtemand! Har Du tildraget Dig din Hustrus Vrede eller Unaade, saa vil Du være udelukket fra din Kones Boudoir; og Paradisets Porte

bevogtes, om ikke af Keruber, saa dog af et tykt, uldent Tæppe, der navnlig i varme Sommernætter maa være lige saa afskrækkende som Kerubens Flammesværd. Beflit Dig derfor, min Ven, paa Courtoisi og ridderlig Hensynsfuldhed. Vær den galante, elskværdige Mand og læg Dig efter disse smaa Opmærksomheder, som Du maaske vil ansé for Bagateller; men «som beviser Din Kone mere end noget Andet, at hun (skønt Hustru) endnu er elsket». Og vogt Dig for, at «hun ikke giver sig til at anstille Sammenligning mellem *de* Menneskers smigrende Opmærksomhed, som skulde være hende ligegyldige, og *hans* stødende Uopmærksomhed, som skulde være hende *Alt* i denne Verden og bringe hende til at glemme alle Andre». — Naar nu den tro Seladon iagttager Alt dette, saa tør han haabe, at hans Hyrdinde sidder i sit Boudoir og tænker paa ham, eller til belejlig Tid trækker i bemeldte Snor. Men glemmer han det, da vé ham; da vil en Anden komme til at indtage hans Plads, og da kan han som Søren Terkelsens «Dafnis» i «Natteklager» bejamre sin «højtelskede Galatheaes Ubestandighed». —

Hele dette affekterte Væsen, dette taabelige erotiske Spil med sin Hustru, disse komiske Haneben indenfor Ægteskabet var godt Latin i den Heibergske

Kres og sandsynligvis udgaaet fra den gamle Fru Gyllembourg, som ikke kunde døje sin første Mands rolige Republikanervæsen, men fandt stort Behag i den andens svenske Hofmandsmanerer. Ogsaa det Vigtige ved Stuernes Arrangement samt Uviljen mod «Salen» var ægte Heibergsk. Den ansete Kritiker har jo (som bekendt) gjort «den æsthetiske Moral» til Genstand for en hel Afhandling. Det er nu «Carl Bernhards» Opgave at vise, hvorledes Tilsidesættelsen af den æsthetiske Moral indvirker paa det ethiske Forhold. — Men hvor fortegnede og unaturlige blive ikke disse unge Fruer under dette hans Forsøg.* — *Lotte* er en underlig Blanding af en jævn, ligefrem Landsbypige med kraftig Røst og en romantiserende Ungmø med affekterte Synsmaader (f. Eks. dér hvor hun tvinger sin senere Forlovede Ludvig til at hykle Sorg over en gammel, rig, men næsten ukendt Tantes Død). Da hun bliver gift, kan *hun*, som man dog skulde mene, var fortrolig med landlige Sædvaner, ikke finde sig i, at der ikke er bleven indrømmet hende et Boudoir. Hun, Proprietærdatteren, beklager sig over, at hendes Mand er optaget af sit Arbejde, og kun elsker hende paa ukunstlet Vis. Navnlig

* M. Goldschmidt paastaar i «Nord og Syd» 1850, at en stor Mængde Træk, ja en stor Del af Handlingen i «To Venner» findes i Auerbachs «Die Frau Professorinn». Kun «C. B.»s Idé med Værelsernes Arrangement er original. j

vækker det hendes Forfærdelse, at han, som sjældent adspredt sig uden i hendes Selskab, en Aften kommer hjem fra et muntert Lag med en uskadelig Perial og kysser hende, da hun halvt afklædt ligger sovende paa Sofaen. Hun farer op med et Skrig: «Det er grueligt — afskyeligt!» og styrter ind i Sovekammeret, hvor hun begraver sit Hoved i Puderne, bestandig jamrende over, at hendes Mand ikke har forstaaet hende! — Jeg er snarere bange for, at det er vor kære Forfatter, der har gjort Forsøg paa at skildre en Landsby-Ingenué, men ikke forstaaet *hende*.

Ved Siden af Lotte Holm er nu *Louise Hagen* stillet. — Hun, meddeler Forfatteren os, har været een af Københavns mest fordansede Baldamer, pyntesyg og koket, Alle vare «forgabede» i hende. Ikke desto mindre tager hun, endnu ung, til Takke med en Fuld-mægtig i Ministerierne, der naturligvis kun kan byde hende en tarvelig Eksistens. *Hun*, den forvænte og forkælede unge Dame, «hende er det lige meget, om hun kommer til at bo i et Baghus eller paa en Kvist», naar blot *Lejligheden* er arrangeret, som hun synes om det; thi «ellers» (man fatter ikke ret, om det skal være Spøg eller Alvor) «lader hun sig straks skille fra Albert». Men sé, den artige Hr. Brudgom forstaaer paa en Prik at træffe sin Dames Smag. Alt er indrettet som ovenfor beskrevet, og «Baghuset» ligger med de tre Sider ud mod en Have med gamle Trær.

Her kan man Sommeraftner have det nok saa hyggeligt med smaa Selskaber og Thevandspassiar; og naar man længes altfor meget efter Landet, gør man en Skovtur i Fællig med gode Venner. Og nu bliver «denne Baldronning, der ellers lod Øjnene rulle i Hovedet, saa snart hun blot saa en Løjtnant» pludselig forvandlet til en from,* beskeden lille Husfrue, der dog ikke aldeles har mistet sin Livlighed og nok kan lide en Gang imellem at gøre sin Mand lidt jaloux.

Jeg er af den Mening, at kunde alle københavnske Balflaner omskabes til brave Hustruer ved Gennemførelsen af «Carl Bernhards» System for fire Værelsers Lejligheder, burde dette optages som en Hovedparagraf i den kommunale Byggelov. —

Men, vil man spørge, har vor Forfatter da aldrig tegnet usympathiske Kvindeskikkelser? — Som Regel,

* Man høre den unge Fru Hagens Gloser. Hendes Mand siger til hende: «Jeg vilde ønske Lotte Børn; thi er et barnløst Ægteskab ikke en meget tvivlsom Lykke?» Hun svarer: «Man maa tage det, som Gud tilskikker det». Han: «Det vilde næsten forekomme mig som et Mirakkel, om Lotte fik Børn». Hun: «Vor Herre kan gøre Mirakler, naar han ansér dem tjenlige til sine Hensigter». — Da hun føler sig frugtssommelig, siger hun ved sig selv: «Jeg vil sige Albert, hvad jeg nu er ganske vis paa. Gud, hvor mit Hjerte banker, naar jeg blot tænker derpaa,» og hun bøjer sig rødmende over sit Haandarbejde.

ikke; og naar han en sjælden Gang spidser sin Pen til den Art Tegninger, da gør han det kun for at sætte de beundrede i et stærkere Lys. Saaledes fremhæves den opofrende Sofie i «Et Aar i Kbhvn.» ved at sidestilles den egoistiske og selskabssyge *Tante Birner*; Johanne Mansels Blidhed i «Et Ordsprog» ved *den gamle døende Slægtnings* arrige Bitterhed; Annas jomfruelige Stilfærdighed i «Dagvognen» ved det øvrige *Pensionsselskabs* Pjattevornhed; Tante Franciskas rene kærlige Karakter ved *Auroras* snedige og erobringssyge Koketteri; Lise Grams forsagte, med sig selv kæmpende Kærlighed ved *Emilies* frække, ublufærdige Omgang med unge Mænd o. s. fr.

Ogsaa her kunde jeg som under min Omtale af «Mændene hos Carl Bernhard» samle en hel Række Udtalelser om «Kvinderne», hvis jeg vilde. Men da vor Forf. taler «med rund og overflødig Mund» om dette beundrede Køn, og en saadan Anthologi vilde fylde et helt Ark, faar min Læser nøjes med følgende summariske Udtalelse: Vor Forfatter kan ikke lade være at smile hver Gang han hører Sammenstillingen: «*det svage Køn*» og «*det stærke Køn*»; disse Ord, mener han, indeholde den største Usandhed, der er udtalt, siden Ord bleve opfundne. I den Anledning tiltaler han en fingeret Mand saaledes: «Min Herre! *De* begynder med samme Iver paa hundrede forskellige Ting, og kort Tid efter er De ked deraf,

og gør ikke Noget ved en eneste. Det svage Køn tager sig kun een Ting for; men *den* forlader det ikke, og den forlener Sjælen med de Vinger, som hæve den til Himlen. — *De* jager dem en Flaske Champagne gennem Halsen, naar *De* er lykkelig, og en Kugle gennem Hovedet, naar *de* er ulykkelig. Det svage Køn har en Taare i Lykke og en Bøn i Ulykke; men ingen af Delene aabenbarer sig ved et Knald. — *De* elsker af Instinkt og er skinsyg af Forfængelighed. Det svage Køn elsker af Sympathi og er skinsygt af Kærlighed. — *De* glemmer let og tilgiver vanskeligt. Det svage Køn tilgiver let og glemmer vanskeligt. — Naar *De*, min Herre, gør Deres Elskede Livet surt, saa er Egoisme altid Kilden til Deres Vrede, og Deres Vrede selv er fuld af Galde og Forgift. Men naar Deres Elskede en Gang vredes, da er Kilden til hendes Vrede ikke Kærlighed *til sig selv*, men *til Dem*, Uværdige! og hendes Vrede selv er idel Sorg over *Dem*. Naar *De* bliver ramt af en eller anden stor Ulykke, saa er Hundrede og Eet ude, og Deres Fortvivlelse er en Samson, der river alle Støtter ned over Hovedet paa *Dem* selv. Naar det svage Køn bliver truffet af en saadan Jammer, saa hæver den ødelæggende Bølge det kun endnu højere. Ulykken kan tilintetgøre Kvindens Jord, men den kan ikke ødelægge hendes Himmel. — *De* er en Despot mod Kvinder og Børn, og en Kvinde, naar *De* træffer paa

en større Despot end De selv er; Kvinden er ydmyg mod sin Mand; men hun er tit en Mand mod Despoter. — *De* skænder, hvor hun græder; bander, hvor hun ser suurt; raser, hvor hun skænder; er fejs, hvor hun er bange, og dumdristig, hvor hun er modig. *De* koketterer, naar hun elsker; er flov, naar hun er øm; tør næppe op, naar hun smelter i Taarer; gør Regnestykker, naar hun sværmer; snorker, naar hun drømmer; og er i det allerhøjeste uden Skyld, naar hun er uskyldig. — *De* er kun stærk mod de Svage og svag lige overfor de stærke. De, Skabningens stolte Herre, Naturens Konge, morderlige Nimrod, Verdenserobrere med og uden Knebelsbart, *De* Kæmpe for alle Kæmper! Hvor jammerligt gebærder De Dem ikke, naar En af dette svage Køn, den Svageste af alle disse Svage, faar i Sinde at spille den Grusomme? Hvor slaar De Dem da ikke i ynkelige Bugter, blot for at vinde et Smil, et naadigt Blik! . . . Denne Sammenligning har sagtens skaffet mig mange Fjender blandt Herrerne, og ingen Venner blandt Damerne . . . Undank ist der Welt Lohn! — »

Heri turde vor Forfatter dog fejle. Tvært imod! Nu er Tiden kommen til, at slige Udbrud kunde finde Genklang i spændte Emancipationshjerter. Navnlig maa jeg beklage, at min afdøde Veninde Camilla

Collett ikke fik læst denne «Carl Bernhard»ske Jævnførelse af Mand og Kvinde. Jeg kendte hende nok til at vide, hvor godt det vilde have gjort hende at finde en saa forstaaende Sjæl i det Kapittel som vor Forfatter.

V.

St. Aubains Liv og Personlighed.

Men det er paa Tide, vi vende os til Manden selv.

I nogle fragmentariske Optegnelser om sit Liv skriver St. Aubain: «I mange Aar og lige til Kong Frederik V's Død havde min Bedstefader nydt den Ære at staa i særdeles Gunst hos denne Konge, som optog ham i sin nærmeste Kreds og viste ham og hans Hustru stor Naade og Fortrolighed. Hans Livlighed og Lethed i Omgang, hans fine Takt og uforstyrrelige gode Lune havde sandsynligvis lagt Grunden til Kongens Yndest, og hans oprigtige uinteresserte Hengivenhed og ubrødelige Discretion havde befæstet den i Tidernes Løb. Han døde flere Aar før min Fødsel, og hvad jeg véd om ham, har jeg kun af Andre; men min Bedstemoder kan jeg godt erindre; hun levede endnu i min Barndom. Hun var en høj,

stiv, gammel Dame med megen Anstand; hun var for det Meste alvorlig; men naar hun smilede og var venlig, var hun meget indtagende. Hun havde været usædvanlig smuk, og det er sandsynligt, at Kong Frederik V ogsaa har kunnet see det; men hendes strenge Ærbarhed, hendes aabne og redelige Karakter, og hendes formelle Tone havde imponeret Kongen, som altid behandlede hende med en Højagtelse, der stak af mod den letsindige Tone, han undertiden tillod sig mod andre Damer. Min Bedstemoder fortalte godt og gerne om den gamle Tid, men sagde aldrig noget Ufordelagtigt om Nogen, og det var ikke hos hende, man skulde øse af hin Tids Chronique scandaleuse. En noget yngre Dame, der havde omgaaedes hende meget, har fortalt, at hun var bekendt for sin Sandhedskærlighed; Kongen kunde være overbevist om, at han hos hende altid fik et sandt Svar paa sit Spørgsmaal; han satte Pris derpaa, men maatte ogsaa finde sig i, at hun med samme Aabenhed bebrejdede ham hans undertiden ikke kongelige Udskejelser, naar han selv gav Anledning dertil i Samtalens Løb. Og Kongen hørte taalmodigt derpaa og lovede Bod og Bedring — holdt han end ikke ret længe disse Løfter, var det ham dog imod, at Rygtet derom skulde komme til hendes Kundskab, og naar Aftentaflet havde været overstadig muntert, sagde han imellem ved Afskeden

til min Bedstefader: «Fortæl nu ikke altfor Meget derhjemme, men bring mes compliments à madame.»

Jeg tør ikke benægte, at der i denne «Wahrheit» kan have indblandet sig nogen «Dichtung», og det Hele er holdt yderst svævende; men det Indtryk faar man, at St. Aubain har ønsket, at Læseren skulde tro, at hans Bedstefader havde beklædt en højere Hofcharge hos Frederik V. Hvor forbavset bliver man derfor ikke ved at oplyses om, at denne brave Mand var — Kammertjener hos Frederik V.

Vor Forfatters Farfader var født d. 25 Oktbr. 1707 i Bretagne. Han kom til Danmark sandsynligvis noget før Midten af Aarhundredet; thi 1750 blev han antaget som Frisør hos Kong Frederik V og hævede Gage i denne Stilling fra 6 Aug. af. Paa sine Gagekvitteringer skriver han sig *Nicolai Saint-Aubain*, men jævnlig skrives Navnet *Aubin*. At han har været fransk Adelsmand, tør jeg naturligvis ikke benægte; men den fransk-adelige Betegnelse «*de*», som vor Forfatter satte foran sit Navn, førtes ikke af hans Bedstefader. Grund til at betvivle Adelskabets Ægthed, er tilstedeligt; thi vel have Adelsmænd fra den Tid, Kejsernavnet hos Romerne og Kongenavnet hos Germanerne blev om-

vundet med Majestætsglorien, attraaet Æresposter ved Hofferne; men en Lakais Funktioner vilde selv den uslest stillede Adelsmand have vægret sig ved at udøve. For en Mand, hørende til tiers état, var det derimod saa langt fra at være Skam, at det snarere maatte betragtes som en Lykke at komme i en saadan Stilling, saa nær Kongens Person. Og der er jo heller ingen Tvivl om, at Sønnesønnen har Ret, naar han paastaar, at Bedstefaderen nød Frederik V's Fortrolighed: Suverænerne have altid trængt til velbegavede, lydige og discrete Hustjenere, som de i Et og Alt kunde stole paa, og i hvis Nærværelse de i adskillige Tilfælde kunde aflægge den besværlige Majestætsværdighed. Et saadant Hoftyende var Guld værd. At den gamle St. Aubain har været en habil Mand i sin Stilling, kan man slutte af, at han hurtig avancerede fra Frisør til Kammertjener og to Aar efter Frederik V's Død blev udnævnt til Justitsraad (d. 29 April 1768). — 11 Dcbr. 1753 havde Frederik V's Kammertjener Bryllup med *Marie Margrethe Schenck* (f. 19 Jan. 1733) Datter af Regimentsfeltskærer G. P. Schenck og Hustru Elisabeth f. Bonfils. Af deres Børn var vor Forfatters Fader *Frederik Christian Julius* (døbt 8. Novbr. 1754) den ældste*.

* Lengnicks Uddrag af Kirkebøger i Rigsarkivet 1ste Afdeling samt Enkekassens Arkiv.

Denne Søn blev 4. Aug. 1773 Sekondløjtnant ved det falsterske Regiment og nævnes som saadan i Krigsarkivets Protokoller: *von Saint-Aubain*. Alle Officerer, fra de laveste til de højeste, havde som bekendt, lige op til vore Dage dette tyske Adelsmærke foran deres Navn. Skulde dette Embeds«von» ikke være gaaet over til det foran et fransk Navn naturligere «de», som vor Forfatter førte det? — 6 Maj 1778 blev Fr. Jul. v. St. Aubain forsat til Artilleriet, hvor han d. 28. Aug. 1795 blev Kompagnichef. Et Par Aar efter giftede han sig med *Bolette Buntzen*, Datter af den rige Brygger B. paa Christianshavn, der allerede 1772 havde grundlagt en betydelig og med Aarene stærkt voksende Handelsforretning. Vor Forfatters Forældre flyttede som Ægtefolk ind i den gamle anseelige Bygning, der endnu ligger paa Hjørnet af Christianshavns Strand- og Torvegade. Her blev *Andreas Nicolai Saint Aubain* født en Søndag Aften d. 18. Novbr. 1798.

«Jeg havde», fortæller vor Forf., «et saadant Hastværk for at blive «Verdensborger», at jeg overraskede min Moder henved otte Uger, før jeg var ventet og i den miserableste Forfatning, saa at man næsten opgav at holde Livet i mig. Mit Hoved var ikke større end et almindeligt Rainetæble, mit røde karaibiske

Skind laa i dybe Folder omkring et usselt lille Legeme. Vuggen var endnu ikke anskaffet; mit første Leje var en Dækkekurv paa en Stol ved Kakkelovnen, Familiens Tanter og Kusiner kom og løftede Pudren for at se Misfostret, dækkede mig til igen og skare Ansigter til hverandre. Men Bomuld og Vinbade og fremfor Alt min Moders utrættelige Kærlighed bevarede de faa Livsgnister; og da jeg var to Aar gammel, var jeg ikke meget spædere end de fleste Børn paa den Alder. Dette mit første Fusentasteri, som vor gamle Doktor kaldte det, var næppe forvundet, før jeg gjorde mig skyldig i det andet. Dagens brændende Spørgsmaal var dengang *Inoculation* eller *Vaccination*. Man kunde ikke blive enig om, hvilket Princip man skulde give Fortrinnet: Vaccinationen var endnu ganske ny og ikke ret prøvet; men Inoculationen begyndte man at finde utilstrækkelig. En smuk Dag fandt jeg mig ikke længer i denne Discussion, brød igennem og fik de naturlige Kopper i en saadan Overflødighed, at jeg ikke skal have lignet nogen menneskelig Skabning. Jeg var i den Grad betaget af denne frygtelige Spedalskhed, at intet Tjenestetyende var at formaa til at røre ved mig af Frygt for Smitten. Det var atter min Moder, der plejede mig ganske alene og bevarede mit Liv. Jeg har siden ofte hørt en gammel Tante fortælle om, hvor grueligt, det havde set ud, naar min Moder bar mig i sine Arme, fordi jeg ikke kunde

finde Hvile paa mit Leje, og ««det gruelige boldne Utyiske lagde sit Hoved op til hendes smukke Hals»». — Der skal en Moder til at gøre Sligt, ingen Kærlighed paa denne Jord er som hendes i Styrke og Opoffrelse.» — St. Aubain beholdt Koparrene hele sit Liv, men han beholdt ogsaa en dyb og hengivelsesfuld Kærlighed til den Kvinde, der havde draget Omsorg for ham i hans spæde, hjælpeløse Barndom. Hans Moder var ham dyrebar til det Sidste.

Det Hus, hvor vor Forf. blev født og tilbragte de første ti Aar af sit Liv, var et gammelt Raadhus fra Kristian IV's Dage. Det var i Tidens Løb bleven forsynet med to Etager, men bevarede endnu paa den Tid en Del af sin fordums Indretning. Vor Forfatter, hvis Fantasi allerede i hans femte Aar var bleven hidset ved en Mængde Rejseæventyr, Ridderromaner og Røverhistorier, der befandt sig i et gammelt Bogskab, som stod i hans og Broderens Soveværelse, kunde undertiden ikke sove ved Tanken om Alt, hvad man fortalte, skulde være sket i de gamle Raadhuskældre. Endnu hang der Kramper og Ringe i Lofterne der-nede, som hvælvede sig over Vinhandlerens Tønder og Fade. Vinhandlersvenden havde i sin romantiske Enfoldighed meddelt den lille Dreng grulige Historier, der knyttede sig til det gamle Jernkram og havde fundet et villigt lyttende Øre. Naar nu Andreas laa i sin Seng, trode han undertiden at høre Trin komme

op fra Kælderens: det var de ulykkelige Ofre for hine gamle Dages barbariske Inkquisition, der gik igen. — — Et andet Rum i det gamle Raadhus, der spillede en Rolle i hans barnlige Fantasi, var et stort Kammer lige ved Siden af hans Soveværelse, ned til hvilket en stejl Trappe førte. Her rumsterede til visse Tider nogle Soldater; men hvad dette Kammer egentlig indeholdt, vidste hverken han eller Broderen. En Nat klaprede Døren til den stejle Nedgang, som altid var dækket af et løst Tæppe, ualmindelig stærkt. Andreas' Nysgerrighed var nu steget til det Højeste: han maatte se, hvad det store hemmelighedsfulde Kammer indeholdt, hvori det endogsaa var forbudt de Soldater, som havde Adgang dertil, at gaa ind med Lys. Han vækkede Broderen og opmuntrede ham til det natlige Vovestykke. Med stor Forsigtighed aabnede de den slet tillaasede Dør og stege ned ad Trappen. Fuldmaanen kastede sine Straaler ind gennem Loftslugens Glughuller; det store hvidkalkede Rum var dæmpet oplyst. Med Rædsel saa de nu hele Rækker af krigersklædte Kæmper staa stivt opstillede langs med Væggene; deres gule Dødningeansigter vare ubevægeligt rettede mod Drengene. Hurtig styrtede de afsted mod Trappen og sloges om, hvem der først skulde ile op ad den. Dog da Døren til det hemmelighedsfulde Kammer atter var lukket, og de vare komne i Seng igen, sundede de sig snart paa Situationen. Det var

naturligvis til Munderingskammer det store Rum blev brugt: Dødningeansigterne vare ikke Andet end svære Stridshandsker, der hang ned under Ckakoterne; neden for dem hang igen Soldatertrøjer, Bandolerer og Sabler, derpaa kom Bukser, og det Hele sluttede med et Par store Støvler. Da Fornuften saaledes havde gydt sin lindrende Svaling over den opskræmmede Fantasi, fandt man det Hele lystigt nok. Om Dagen blev Rummet atter besét, og til sin store Glæde fandt man et Par gamle Pistoler, med hvilke man legede Soldat. Dog det varede ikke længe, inden en ny forsvarlig Laas stængede den prægtige Legeplads for Drengene.

Men sin Stue havde man altid, og — hvad kan ikke en livlig og uforvænt Barnefantasi forestille sig? — Mellem Chatollet og Sofaen berejste man en uhyre Ørken, hvor Skammelen maatte gøre Tjeneste som «grum Løve». Holbergs Danmarkshistorie og Sakso Grammatikus bleve saaledes stillede op, at de dannede «en dyb, mørk Bjergschakt». Herfra ophidsedes gamle Stenkulsperler paa en Traadrulle og solgtes til «forbi-rejsende Købmænd», der heftig attraaede disse «Dybets Kostbarheder». — Eller man brugte Moders Alen som Hest, Faders Lineal som Sværd, et gammelt Tegnebogsbind som Skjold, en sammenlagt Avis som Hjælm med en Hønsefjer i, og drog derpaa i Turnering, hvor

«man skiftedes til at falde». Søsteren ventede med Sejrsprisen, en gammel Gardinkvast.

Det er med en rørende Interesse St. Aubain i sine Optegnelser dvæler ved disse Barnelege: den gamle Mand bliver ganske varm om Hjertet, ved at omtale dem. For os er det et mærkeligt Tegn paa, hvor tidlig Digterevnen indvarsledes.

Vor Forfatter maa som alle tilkommende Skønliterater have været noget af et uroligt Barn; ellers begriber man ikke, hvorfor hans Forældre skulde have faaet det kuriøse Indfald, at han maatte lære — at strikke. De have villet ave Drengen til at sidde stille, og have noget Nyttigt og Praktisk i Tankerne. Han var fortvivlet derover og fandt det skammeligt, at en Dreng skulde beskæftige sig med Sligt; men her hjalp ingen «kære Moder». Han maatte tage sine to lange Fiskebenspinde og strikke alenlange Strimler af tykt Bomuldsgarn. Derpaa bleve disse «vrævlede op», og han maatte begynde forfra. «En Gang, medens den stakkels Dreng var i Færd med dette Penelope-Arbejde, traadte en høj, smuk, graahaaret Mand i en tarvelig Klædedragt ind i Stuen. I en Læderrem om Halsen bar han en trekantet Kasse, som han satte paa Bordet. Forældrene behandlede denne Mand med megen Høflighed og talte med ham i et Sprog, Barnet ikke forstod. Da han saa, hvad den Lille beskæftigede sig med, roste han hans Flid

og sagde: «Alt hvad man lærer kan komme til Nytte; Ingen kan vide, hvilken Skæbne der forestaar.» De sidste Ord sagde han næsten med en vis Højtidelighed, som Barnet ikke fattede. Hans Moder oversatte den Fremmedes Ord for ham, ogsaa hun havde mærket, hvormeget han trængte til en Smule Trøst. Og det var denne Ubekendtes Bifald ham virkelig; for første Gang hævede han Ansigtet og betragtede ham. Hvor han var smuk, hvor han saa værdig og kærlig ud! Det var en fransk Greve, som den store franske Revolution havde fordrevet fra sit Fædreland. Hans hele Slægt var enten omkommen i Fængslerne eller under Guillotinen; han stod alene i Verden, havde mistet Alt, Fædreland, Stilling, Formue, Slægtninge — saa var han udvandret og omsider kommen til Danmark, hvor saa mange Emigranter tyede hen. Han havde her anlagt en lille Handel med Parfumerier, som han selv bragte omkring i den løjerlige trekan- tede Kasse, der indeholdt en hee Butik. Det var første Gang den lille St. Aubain saa een af disse Mænd, som kæmpede med Skæbnen, men ikke var overvundne eller ydmygede.» — Skulde vi ikke her have Modellen til den gamle *Greve Durandais* i «Tante Leonores Erindringer» I.? —

Forøvrigt maa man i Henhold til den ovenomtalte Strikketvang ikke tro, at der ellers blev lagt noget synderligt Pres paa den livlige Dreng. Andreas St.

Aubain har sikkert foruden de Glæder, han selv skaffede sig, i sin Barndom haft mange andre. Saaledes Besøget hos den gamle i Begyndelsen af dette Kapitel omtalte *Farmoder*. I hendes tre smaa Værelser i Nærheden af Christiansborg Slot var der fuldt op af gamle Møbler, Skilderier og Portrætter. Især var det gamle Chatol med Spejlglasskab og kinesiske Grinebidere med løse Hoveder, som stode ovenpaa Chatollet, Genstand for Børnenes Morskab. Naar Bedstemoder var gaaet ind i Værelset ved Siden af med Svigerdatteren, listede man sig til at give Chatollet et ordentligt Skub, saa «nikkede Kineserne med Hovedet, og inde i Skabet opstod den underligste Klang af Kirkeklokker og fine Lyde sammenblandet, det var de gamle store Glaspokaler, der stode dér, som stødte sammen med andre Ting fra en længst forsvunden Tid. Og naar hun en Gang imellem aabnede disse Spejldøre og lod Børnebørnene se ind i Helligdommen, og viste dem sine Rariteter og fortalte dem om de kongelige Gaver, som fandtes deriblandt, da vare de betagne af Ærefrygt.»

— — — Saa var der *Søndagsturene til Moderens Forældre*. De «beboede en meget gammeldags Gaard i Nærheden af Frelserens Kirke, hvortil der hørte en stor Have, der var omgivet med en høj Mur, ligesom en Kirkegaardsmur. Her tumlede Børnene sig under de store skyggefulde Træer og toge Erstatning for, at de hele den foregaaende Uge havde været bundne

til Stuegulvet. Navnlig var det et Herreliv for Drengene.»

Men Intet kunde dog sammenlignes med Dyrehavsturene ved St. Hansdagstider. — Da Alt, hvad der skulde nydes, maatte medbringes, bleve Forberedelserne til denne Udflugt trufne flere Dage i Forvejen. Alle rede dette vakte Interesse, Spænding og Travlhed. Naar man saa var naaet derud og havde nydt sine Maaltider i Græsset under de dejlige, svale gamle Bøgetræer, søgte man Bakkens Herligheder; og de vare, som bekendt, ikke faa. St. Aubain mindes dem endnu som ældre med største Glæde; men navnlig er eet Minde ham uforglemmeligt: den dejlige Linedanserinde og Beriderske *Julie Chiarini*. — Meget morede ham paa Dyrehavsbakken, ikke mindst Elefanten, der stak hele Flasker Brændevin ud og slog Smæk med Tungen, ligesom han havde hørt Gæsterne i Husets Vinkælder gøre; men Julie Chiarini, hun henrykte ham. Naar hun som en Dansens Muse svævede hen over Linen eller stod, glimrende af Pailletter og straalende af Skønhed og Ungdom paa den usadlede Hest, medens hendes lange, sorte ringlede Haar fløj tilbage under Pandesmykket, da var det Drengen, som han saa en Aabenbaring af kvindelig Skønhed. Han følte dens søde Magt, og hans lille Hjerte bankede, som det skulde sprænge hans Bryst. Da han Aaret efter læste i «Statstidende», at hans Diva havde endt sit

Liv ved et Ulykkestilfælde i Prags Circus, græd han sine modige Taarer og tilbragte mange glædeløse Dage, indtil hans Moder begreb Aarsagen til hans Sorg og listede Avisen fra ham, som han havde gemt for atter og atter at kunne læse den. —

Men snart gik Familiens Ture længere bort. En stor Del af Sommeren opholdt man sig paa det lille Landslot *Arresødal* i Frederiksværksegnen. Fra den Periode i hans Barndomsliv regner St. Aubain «den store Forkærlighed, han altid har haft for Landet og dets stille Ro, for kornrige Marker og nettede Bønderhuse, men især for de stolte gamle Bøgetræer, de knudrede Ege og de blomstrende Tjørnebuske, for grønne Skrænter og stille Damme med Vandliljer og Aakander, for rislende Bække og de smaa Vandfald, som dannes af en Sten eller en Trærod, der bestandig smaamumle, men som kun hviske *den* tydeligt i Øret, der kaster sig i det frodige Græs og lytter til de mange Stemmer, hvormed Naturen taler til vort Hjerte For Ynglingen, som skal lære og stræbe, for Manden, som skal arbejde og virke, for disse To» mener vor Forfatter «passer Livet i Stæderne og dets travle Rastløshed, men for Barnet og Oldingen er Landet tjenligst.» Hans Liv erklærer han selv med Tak til Forsynet «var i mange Retninger lykkeligt; men han regner det ikke for sin mindste Lykke, at han har kunnet tilbringe en Del af sin Barndom

paa Landet, og kunnet dvæle mangen Time af sit Livs Aften under dets fredelige Pavluner. Det var ikke i Heltedaad», siger han, «eller i den kunstigt tilberedte Mjød, at de gamle Guder søgte Livets Foryngelse, det var i Yduns friske Æbler.»

Men for Naturen blev Kulturen ikke forsømt. Herude paa Landet blev den Indøvelse i gode Manerer paabegyndt, som senere skulde blive et Særkende for den voksne Mand. Den lille St. Aubain lærte at sidde ordentlig til Bords og te sig høvisk mellem Fremmede. Selskabet var ret udsøgt og Tonen stands-mæssig. Til «Taffelet» samledes man i den saakaldte «Marmorsal», og derfra gik man ind i «den grønne Damaskes Sal», hvor man spiste. Kaffen serveredes i «det kinesiske Kabinet». Om Eftermiddagen indskibede Selskabet sig i den store Gondol. I Midten var et Bord fæstnet, hvor en gammel Generalinde serverede Theen; og nu gled man langsomt ned ad den Kanal, der fører det overflødige Vand fra Arresø til Frederiksværk. Ved Enden af Kanalen stege to Tjenere om Bord og roede Gondolen mod Strømmen tilbage til Arresødal. Til al denne gammeldags Hyggelighed og Fornemhed var den lille Dreng med i sin pæne hvid- og rødtribede Klædedragt med rødt Silkeskærf om Livet. Hans Navn mellem Bordselskabet var *Monsieur Quatorze*: thi da man ikke udgjorde mere end tretten og ængstedes ved dette Tal, maatte han

ved sin Tilstedeværelse besværgede dets uheldige Indflydelse. —

Saaledes hengled vor Forfatters Barndom, let og lykkelig under gode og dannede Omgivelser. Sjælden formørkedes hans Himmel af en Sky. Kun en lille Søsters Død, som han mente at have foraarsaget ved at tilføre hende Smitte, og Københavns Bombardement 1807 bragte Uhygge og Forvirring ind i hans sorgløse Tilværelse. Men da disse mørke Dage vare til Ende, skinnede atter Solen klart ind i hans barnlige Tilværelse.

Hvad den lille St. Aubain skulde lære af Lektier, saa længe han opholdt sig i Hjemmet, har næppe trykket ham, og man har sandsynligvis ikke stillet større Fordringer til ham, end en velbegavet og opvakt Dreng har kunnet fyldestgøre. Som en Lærer, han har haft i flere Aar, omtaler han en Cand. theol. Mathiesen som en «højest elskværdig Mand». I en utrykt Optegnelse fra 1812 nævner han en Cand. Nyboe som sin Lærer. Denne Mands Poesier, som nu forlængst ere glemte, stiftede jeg i sin Tid Bekendtskab med, da jeg sammen med Vilhelm Møller udgav den lille Anthologi «Efterklang». Nyboes Digte høre afgjort ind under denne æstetiske Kategori; men

dette udelukker naturligvis ikke, at Manden kan have besiddet megen poetisk Sans, og muligvis i ikke saa ringe Grad paavirket sin 13—14 Aars Elev. Saaledes var det efter hans Anvisning, at vor Forfatter udarbejdede sit første literære Forsøg, der er omtalt i Kapitlet «Novellerne». — — Da den lille St. Aubain Oktbr. 1812 blev indsat i vor Frue Skole (nuv. Metropolitanskole) kom han imidlertid ind under helt andre Undervisningsforhold.

Der tales saa ofte om dovne, forsømmelige Dreng. Disse Dreng komme dog undertiden ret godt frem i Verden, gøre fuld Fyldest paa den Plads i Livet, hvor de ere satte, eller vise sig endogsaa at være talentfulde Mennesker. Skolelysene og Eksamensbrillanterne forsvinde derimod ofte i Kontorlivets Støv og Kedsommelighed, eller de blive selv Lærere ved de højere Skoler, hvor de søge at gøre stakkels Dreng til de samme Stokfiske, de selv ere og have været. Naar man véd, at det gik den unge St. Aubain daarligt i Metropolitanskolen, at Faderen skændte og den blide Moder værgede for sin Yndling, saa spørger man ikke uden Grund, hvori laa det, at denne lærelystne og opvakte Dræng ikke havde bedre Held med sig under sin Skolegang? — Naar man undersøger Metropolitanskolens Lærerpersonele paa den Tid, faar man imid-

lertid Svar. Det er sandelig ikke nok, at en Lærer kan sine Ting, der maa være Noget ved hans udvortes Personlighed, hans Optræden, der gør et godt og behageligt Indtryk paa Eleven. Skoledrenge skulle lyde; men de skulle ikke lyde uvilligt; de skulle være flittige; men Fliden skal være baaren af Lyst. Vel har nu St. Aubains Lærere ikke hørt til de daarligste; men mærke vi os dem, der stod i nærmest Forhold til hans aandelige Behov, da faa vi ikke noget tiltalende Indtryk. Hans Lærer i Dansk var saaledes den affekterte Patriot *Frederik Høgh-Guldberg*, hvis pedantiske Læremethode og Foredrag er tilstrækkelig kendt af J. L. Heibergs vittige Persiflage. Hans Lærer i Historie var *H. A. Kofod*, hvis «Udtog af Verdenshistorien» man med en vis Rædsel erindrer fra sin egen Skoletid. Derpaa Lærerne i de klassiske Sprog: den stive, regelrette, gemytløse *Rektor Nissen* og den noksom bekendte *Dr. Meisling*, denne mærkelige Forening af legemlig Vanheldethed, Skidenfærdighed og aandelig Livlighed. Ligeoverfor de Elever, der ikke straks kunde forstaa eller ikke vare hurtige Hoveder, var Meisling utaalmodig og drillesyg; senere er han bleven bekendt som H. C. Andersens Plageaand. — Hvorledes skulde den lille St. Aubain lære Noget af saadanne Mænd, navnlig maatte Meisling indgyde den halvvoxsne Dreng, der kom fra et Hus, hvor der herskede en urban og elegant Tone, en sand

Afsky. Jeg ser denne Mand med sit røde, usoignerede Haar, sine to altfor korte Arme med de uvaskede Hænder i Bukselommerne, i sin skødesløse, snavsede Paaklædning komme sjokkende ind i Klassen. — Hvad hjalp det, at han var en ret smagfuld Oversætter og aandfuld Kommentator: den ædle klassiske Vín maa fremsættes i et gyldent Bæger eller en blanksleben Krystalpokal, aldrig kan den nydes ret af et smudsigt og skaaret Lerkrus! —

I Aaret 1816 blev Andreas St. Aubain taget ud af Skolen og dimitteredes Oktbr. 1818 privat til Universitetet af *Kristian Lütken* (senere Professor ved Sorø Akademi); en Mand, om hvilken hans Manucent erklærer, at «han var et af de elskeligste og mest begavede Mennesker, han nogen Sinde har kendt; hvem han skylder det Meste af, hvad han veed, og hvis Skyld det sandelig ikke er, at der er saa Meget, han ikke veed.»

Kort efter at vor Forfatter var bleven Student, døde hans Fader, og nu havde han frie Hænder til at følge sin Lyst. Denne har dog sikkert bestaaet i nok ungdommelige, men tillige sobre Adspredelser. St. Aubain var meget musikalsk, som Dreng sang han med Bifald et højt Solo-Sopranparti i Kantaten til den ny Metropolitanskoles Indvielse. Som Yngling trakterede han Violinen med Færdighed og var et særdeles virksomt Medlem af «*Selskabet til Musikkens Udbredelse*». Han

lærte at ride og fægte. — Hans Omgang har været ret udsøgt. Tidlig stiftede hans Familie, naar den laa paa Landet i sin Sommerbolig udenfor Østerport, Bekendtskab med *den Hegermanske Familie*, der var dens Nabo paa «Kalkbrænderiet». Med den ældste Søn her, *Frits Hegermann* (der senere faldt ved Bov), har han været Jævnaaldrende, og disse unge Mennesker have tilbragt mangan glad Time sammen. Til dem og vor Forfatters yngre Broder sluttede sig den unge Løjtnant *Moltke*, der senere skulde blive berømt som preussisk Feltmarschal, men den Gang frekventerede det danske Landkadetakademi. — Senere forøgedes den St. Aubainske Kreds med *Tscherning*, *Meza*, *Komponisten Bay*, Fru St. Aubains Kusine, *Fru Gyllembourg*, hendes Søn *Johan Ludvig Heiberg*, der den Gang nylig havde opgivet sit Professorat i Kiel, *Grosserer Buntzen*, hans livlige og elskværdige Hustru *Kamilla Dupuy*, Komponistens Datter, den vakre og talentfulde Sproglærer *Abrahams* o. fl. Abrahams giver i sine fordringsløse og letskevne Memoirer en hyggelig Skildring af det Samliv, her udviklede sig: Andreas St. Aubain spillede en fremtrædende Rolle; og J. L. Heiberg fik her Omkvædet til en af sine første Vaudevillesange og Æmnet til et af sine morsomste Lystspil «De Uadskillelige.»

Men een Ting fortæller Abrahams ikke (thi vor Forfatter forstod alt den Gang at tie med, hvad han

foretog sig, at den unge Student St. Aubain hjemme paa Kristianshavn i Smug forberedte sig til den *diplomatiske Løbebane*. Oppe paa Kvistværelserne i den Buntzenske Gaard paa Hjørnet af Overgaden o. Vandet og Kristianshavns Vold, indenfor de store hollandske Skydevinduer med vid Horisont udover Amagerland, drømte han, naar han lod Tanken hvile fra sine sproglige, historiske og kammeralistiske Studier, om en glimrende Karriere. Den gamle Statsminister Rosenkrans var hans Protektor, og havde ladet sin unge Protegé udarbejde nogle Afhandlinger, som havde vundet hans fulde Bifald. — St. Aubains Aspirationer vare da ikke blot Drømmerier.

Alligevel naaede St. Aubain aldrig, hvad han den Gang drømte om — «maaské paa Grund af hans egne Fejl, maaské ogsaa ved et Spil af Skæbnen,» siger Andr. Buntzen i sin Nekrolog. Hvad det Første hentyder til, véd jeg ikke; hvad det Andet angaar, har en yngre Frænde af St. Aubain fortalt mig, at denne paa dette Tidspunkt, hvor han undertiden bevægede sig i højere Cirkler, ved en fashionable Maskerade havde skrevet Frederik VI's Navn i Haanden paa ham. Kongen var trods sin Forklædning kendt af Alle, men vilde naturligvis ikke *være* kendt af Nogen og skal derfor senere have ytret til Rosenkrans: «Nej, *ham* kan vi ikke bruge; naar han kan gøre saadan Noget, duer han ikke til Diplomat!» — At den i

Petitesseer hængende Frederik VI. kan have ytret sig saaledes, er vel muligt; men at den unge St. Aubain, der fra Hjemmet var indøvet i taktfuld Opførsel, kan have begaaet en slig Fadaise i ædru Tilstand, kan jeg ikke ret tænke mig. Snarere tror jeg Rosenkrans' Død i Aaret 1824 har været Anledning til, at St. Aubains Haab led Skibbrud.

Men der var Andet, som satte Finis for hans glade Ungdomsliv. — Ikke længe efter Rosenkrans' Død gik det store ansete Handelshus Buntzen & Søn Fallit. I Kbhvns. glimrende Handelsperiode havde dets Skibe faret paa Østersøen, Middelhavet og de oversøiske Lande, men i Ulykkesperioden 1807—14 vare adskillige kostbare Ladninger opbragte af engelske Kapere, og siden var det jævnt gaaet tilbage. Fru St. Aubain, der havde Andel i Forretningen, saa sig pludselig reduceret til blot at eje nogle Grunde ved Kalkbrænderierne, der den Gang næppe vare i nogen Pris, en lille Pension og en tarvelig Livrente. — Men en Ulykke kommer (som en tungsindig Talemaade lyder) sjældent alene. Et Aar omtr. efter det Skete bortreves to af Fru St. Aubains fire Børn af en ondartet Sygdom. Den ene var en ung flink Kavalleriofficér, der stod i Begreb med at tage juridisk Embedseksamen for derefter at gaa over i Civilstaten. Den anden var en sjælden elskelig ung Pige *Albertine*, hvis Ynde endnu lever i Mindet hos dem,

der er tilbage af den St. Aubainske Slægt. Broderen omtaler i et Brev fra 1. Marts 1837 sin «Søster Tines naturlige og milde Væsen, forenet med en vis undseelig Tilbageholdenhed». Abrahams bruger endnu varmere Udtryk om hende, og hendes Fætter J. L. Heiberg skrev ved hendes Død et inderligt, følt Digt, der begynder saaledes:

«Juletid, Du Glædens Bringer,
ventet af de Store, som de Smaa,
Du, som paa Uskyldighedens Vinger
hilser hver en Vraa!

Altid ej Din Liljestængel
vinker Engles Glæde til os ned;
stundom henter Du vel her en Engel
til Din Himmels Fred.»

Af Digtets øvrige Strofer ser man, hvor tungt et Indtryk denne Datters Bortgang gjorde paa den stakkels Moder. Abrahams siger i sine Memoirer: «Da jeg forlod København var Alt der i Huset saa godt, og Alle vare saa glade. Endnu under min Fraværelse saa jeg i Tankerne gennem Andreas Saint-Aubains morsomme Breve Huset og dets Venner saaledes, som jeg havde forladt dem. Da jeg vendte hjem, var Huset uddød; og den værdige Moder sad med rolig Alvor, men med knust Hjerte, som en Niobe over sine elskelige Børns Lig». —

Her have vi Vendepunktet i vor Forfatters Liv. — Først en lykkelig, hyggelig, solbeskinnet Ungdom; saa Livets mange, lange Alvorsdage, hvor han skulde prøves som Mand.

Og nægtes kan det ikke, at han nu med Alvor og god Vilje gik den Opgave, Livet havde stillet ham, i Møde. Da Ungdomsdrømmen, han har malet os i «Lykkens Yndling», var forbi, besluttede han *at blive Forfatter*. Retningen i den Kres, hvori han befandt sig, hans Naturel og hans Evner bidroge lige meget hertil. — Skønt hans første literære Frembringelse var en lille Novelle, har han dog fra Begyndelsen ikke blot villet holde sig til denne literære Branche. Man ser af hans utrykte Optegnelser, at han i Tidsrummet 1829—33 har udarbejdet Bogstaverne A. B. C. til et stort «*svensk-dansk Leksikon*». «Det var meget fuldstændigt og kostede mig meget Arbejde,» skriver han; «men Etatsraad Molbech erklærede det for et unyttigt Arbejde». Molbech hørte, som bekendt, til den Slags Videnskabsmænd, der (saa vidt de formaa det) ved deres Arrigskab og Rethaveri skræmme alle Andre bort fra det Felt, hvorpaa de selv ønske at arbejde. St. Aubain henlagde da dette Arbejde, paa hvilket han havde anvendt henved fire Aar. — Det samme fandt Sted med et 1833 paa-

begyndt Hæfteskrift: «*Tre Ark*», hvis Indhold var af blandet Art, «mest historisk og politisk»: dets Udgivelse blev nemlig forbudt af den offentlige Censor. Jeg beklager, ikke at have faaet dette Manuskript i Hænde; det vilde selvfølgelig have haft megen Interesse at se, hvad navnlig den unge Forfatters politiske Artikler indeholdt.

Næste Aar udgav han sin store Fortælling «*Et Aar i Kjøbenhavn*». Men jeg har dvælet saa udførligt ved «*Carl Bernhard*»s Forfattervirksomhed, at jeg naturligvis ikke skal vende tilbage til denne. Blot et Brev til Konferentsraad Collin, som jeg har liggende for mig, vil jeg gengive saa vidt som muligt in extenso, fordi det (skrevet ti Aar efter at han havde begyndt sin digteriske Virksomhed) i en vis Henseende kan siges at danne den eksistentielle Baggrund for samme. Man erindre sig blot, at naar den ellers tilknappede Mand her aabner sig helt for den, han skriver til, da kunde han gøre det trygt. Ingen var en saadan Fortrolighed værdigere end «*gamle Collin*», alle Digteres Forsyn; Plejer og Beskytter af Alt, hvad der trængte til Røgt og Trivsel; een af de udmærkede Personligheder, som kun den faderlige Enevælde kan fostre. Endelig skal det bemærkes, at Brevet maa være skrevet, efterat «*Gamle Minder*» var

udgivet, og «Krøniker fra Kristian IIs Tid» forberedtes:

«Igennem Hr. Gehejmeetatsraad Adler har jeg til Hs. Maj. Kongen indgivet en allerunderdanigst Ansøgning om at erholde et Laan imod Afdrag af det mig af Kongens Naade forundte aarlige Gehalt. Jeg har nemlig en Gæld af 2000 Rdlr., hvoraf 1500 Rdlr. er af en saa trykkende Natur, at den fortærer mit aarlige Gehalt i Forrentning og dyrtkøbte Fornyetser, uden at formindskes ved disse Opofrelser, som saaledes ere aldeles bortkastede. Angaaende Anledningen til denne Gæld, tillader jeg mig at henlede Deres Højvelbaarenheds Opmærksomhed paa mine tidligere og nuværende Forhold». (Derpaa omtaler han Faderens Død, Familieformuens Synken, Moderens uheldige økonomiske Forhold og fortsætter saa): «Jeg har siden den Tid arbejdet for at ernære mig selv og supplere, hvad min Familie, hvis Hoved jeg nu var, behøvede til en anstændig Eksistens. At dette ikke altid kunde opnaaes uden Gæld, vil Deres Højvelbaarenhed ikke finde besynderligt, uagtet jeg har paalagt mig Savn, som kun faa af mine Jævnaldrende have følt. Imidlertid er der ogsaa Tilfredsstillelse i en gennemført Selvstændighed, og jeg beklager mig ingenlunde over den Tid, der er gaaet

under disse Forhold, som jeg var saa lykkelig at kunne skjule for Uvedkommende, og saaledes bevarede for Ydmygelser. Idet jeg her er nødt til at tale for mig selv og staar for Deres Højvelbaarenhed uden beskyttende Forbeder, maa det, netop med Hensyn paa Anledningen, være mig tilladt uden at beskyldes for Ubeskedenhed at anføre, at jeg aldrig har ansét det for bekvemmere at bede end at arbejde, at jeg ikke er skabt til Tigger og derfor ikke har søgt eller erholdt nogen som helst Understøttelse i denne lange og oftest meget trange Tid, at Deres Højvelbaarenhed forgæves vil søge mig paa offentlige eller private Understøttelseslister, og at mit henrundne Liv noksom kan afgive Bevis for, at jeg hverken i Ladhed har hældet til Uvirksomhed eller til Ødselhed og Letsindighed. Ulykkelige Forhold i min nærmeste Familie, som jeg véd ikke ere Deres Højvelbaarenhed ubekendte, have tvunget mig til denne Gælds Forøgelse, efter at jeg først havde tilsat de faa Resourcer, der under vore tarvelige literære Forhold kunne staa en stakkels Forfatter til Raadighed; thi jeg har ikke med LigeGYldighed kunnet se mine nærmeste Slægtninge forgaa i Mangel, saa længe jeg ved noget tænkeligt Middel saa mig i Stand til at afværge denne Ulykke. At jeg med god Vilje har opfyldt, hvad Skæbnen i denne Retning har paalagt mig, det siger min Samvittighed mig. Det er først

efter denne uheldige Periode af mit Liv, at jeg har ansøgt om det mig i Fjor allernaadigst forundte Gehalt, og det er kun nødtvungen jeg gjorde dette Skridt, idet Ingen mere end jeg kan være gennemtrængt af Følelsen af, at jeg endnu ikke havde gjort mig værdig til en saadan Naade. — Hvad der gør mig denne trykkende og gældbundne Tilstand endnu føleligere, er min Moders Helbredsforfatning og en med hendes Sindsstemning i nøjeste Forbindelse staaende Øjensvagthed, hvis Udvikling kun ved mentale Midler kan standses, og som jeg kun tillader mig at berøre som et yderligere Bevis for, at det nærværende Skridt, jeg foretager for at komme ud af disse Forhold, lige saa meget er Pligt som Selvopholdelse. Deres Højvelbaarenhed vil ikke finde det besynderligt, at jeg ikke kan arbejde under disse Forhold, som baade tære paa mine legemlige og aandelige Kræfter. Det lette Sind, det rolige Blik og den besjælende Drift, som er nødvendig til Arbejder af skabende Natur, mangle mig aldeles; Tiden spildes og Kræfterne sløves ved bestandig mislykkede Forsøg; jeg taber Tilliden til mine egne Evner, og da Stillestaaen er umulig, vil jeg snart føres tilbage til det Punkt, hvorfra jeg har arbejdet mig ud. Jeg har i lang Tid beskæftiget mig med et Arbejde, hvortil Rammen er tagen af Historien; men det har ikke en Gang været mig mulig at tilendebringe de nødvendige Forarbejder end-

sige lægge Haanden paa Værket selv; thi Sindets Henvendelse til de Tryk, som betyngede det, er stærkere end den Vilje til at bekæmpe dem, jeg kan sætte derimod, idet jeg ikke kan besværgede den Aand, der har Overmagten».

«Med et Laan af 1500 Rdlr. kunde jeg købe mig løs og erhverve mig Kraft til at fuldende mit Arbejde; men det særegne Forhold ved det mig allernaadigst forundte Gehalt, gør det umuligt at opnaa et saadant Laan ved en almindelig Transaktion, selv om en saadan lod sig paapege som opnaaelig under sædvanlige Forhold. I hvor transparent min Anonymitet end kan være — sandelig ikke ved min Skyld — er den mig dog vigtig som en nødvendig Betingelse for min literære Virksomhed, der uden denne vilde være aldeles lammet. Med min Forlægger har det ikke været mig muligt at bringe noget saadant Arrangement i Stand, ethvert andet Sted vilde det blotte Forsøg nøde mig til Aabenbareiser, som jeg ikke kan gøre. I denne Forlegenhed, som bliver større derved, at mine sidste Ressourcer ville være opbrugte med den næstkommende Marts Maaned, ser jeg ingen Udvej, uden gennem Kongens Naade. Jeg har vovet allerunderdanigst at ansøge om et Laan til denne altfortærende Gælds Betaling, imod Afdrag paa det mig forundte Gehalt af 300 Rdlr. aarlig, og paa Betingelser saadanne som de maatte blive mig

foreskrevne, og som jeg ikke en Gang har vovet at antyde, idet jeg vover at haabe paa, at min Stilling derved maa blive taget i Betragtning. — Lykkes det, er jeg frelst«. —

St. Aubain blev hjulpen. — Men det er til ingen ringe Ære for ham, at han under de pekuniære og andre Tryk, som i hine hans vanskeligste Aar hvilede paa ham, kunde deltage i Virksomheder af social Betydning, hvortil intet Andet end hans Pligt som Borger og Menneske kaldte ham. Af hans utrykte Optegnelser erfarer man, at han lige fra 1835 var en virksom og samvittighedsfuld Deltager i *Asylers* Oprettelse og Indretning, forestod dem og varetog paa alle Maader deres Interesse; i *Brændselsforeninger*; i *Bazarer* foranstaltede i velgørende Øjemed; i Komiteen for *Sygehjemmets* Oprettelse; i Bestyrelsen for *det kvindelige, velgørende Selskab*, hvis Love han udarbejdede, og hvis Kasserer han var. — Til alt dette kom hans *hippologiske Interesser*, der førte ham til at overtage Sekretariatet i Foreningen for *den ædle Hesteavl's Fremme*. For Aaret 1846 bestyrede han Væddeløbsbanen og Væddeløbene og bragte Udgifterne ved Banen saaledes ned, at henv. 2000 Kr. sparede, som kunde lægges til Præmierne.

Det kunde ikke være Andet end, at St. Aubain,

som foruden sit betydningsfuldere Arbejde (i det Mindste i de første Aar af sin Forfattervirksomhed), ogsaa maatte slide som Oversætter (Svenske Noveller og Fortællinger 6 Bind 1837. — Svenske og franske Fortællinger 3 Bind 1839), tit følte sig trykket og ophængt af alle disse Hverv, han frivillig havde lagt paa sine Skuldre. Følgende lille Billet, der ikke er skrevet med hans sædvanlige elegante Haand, men i stort Hastværk, vidner derom:

«Kære Schorn!

Jeg véd ikke om det kan formilde Deres billige Harme over at have gaaet forgæves i Tirsdags, naar jeg siger Dem, at jeg gik i Væddeløbsmøder om Morgenen Kl. 10 og ikke kom hjem før henimod Aften, for at gaa i et Brændselsmøde, som varede til Kl. henimod 1 om Natten. Disse fordømte Komiteer ere nærved at ende min jordiske Tilværelse. Uagtet jeg ingenlunde er færdig med disse Sager, ønsker jeg dog at bevise Dem, at min gode Vilje ikke er død af Mathed og Elendighed, og jeg haaber at kunne bevise Dem dette paa Mandag Eftermiddag Kl. 6 — i den Forudsætning, at Skæbnen vil forunde mig en Smule Ro til at svenske. — Alt er forkert i denne Tid; jeg kan ikke en Gang skrive den mindste Billet, uden at

begynde bagfra paa Papiret, som Figura her udviser. Vi ville haabe paa bedre Dage». —

Men St. Aubain kunde ikke sige Nej til dem, der opfordrede ham til at træde ind i alle disse Foreninger og Komiteer. Det forekom ham, at netop hans uafhængige Stilling paalagde ham saadanne Forpligtelser; og havde han paataget sig dem, saa holdt han ogsaa troligt ud til Enden. Næsten tyve Aar efter at han havde begyndt sin omfattende Virksomhed i Asylernes Tjeneste her i Staden, skriver han til en Ven: «Vi holde den samme lille Juleaften i Asylerne som i gamle Dage, og jeg travler paa den Aften om fra det ene til det andet! medens alle de andre Herrer ere — Vorherre maa vide hvor!» —

Jeg tror ikke, man efter det Anførte vil kunne nægte St. Aubain Navn af *en god Borger*. Naar Prof. Buntzen i sin baade elegant og sympathetisk skrevne Nekrolog over Fætteren siger, at denne kun havde liden Interesse for det Almene og det politiske Liv, saa tager han ikke Tidernes Skiften i Betragtning. Underligt, om St. Aubain, hvis Ungdomsdrøm var den diplomatiske Løbebane, ikke skulde have haft Interesse for Politik! Skulde man have Lov til

at tro om ham, at det blot var en snobbet Følelse, der drev ham til netop at søge *denne* Karriere? Skulde der ikke ogsaa have blandet sig Lyst til at skabe Lykke for sine Medmennesker i denne hans Attraa? — Selv den, der tit har følt sig hildet i Selvbedrag og skuffet af sine Medmennesker, tør ikke tvivle derpaa, naar han har gennemlæst «Carl Bernhard»s fjortende Bind og kender St. Aubains Liv. Og, maa man spørge, hvorfor standsede Censor Begyndelsen af hans historisk-politiske Hæfteskrift? — Det gik uden Tvivl St. Aubain som Fætteren J. L. Heiberg. Begge to vare de ret loyale Royalister. Men Julirevolutionen indtraf, da de endnu begge kunde kaldes unge Mænd, og de havde bevisligt Intet mod en Konstitution. Den passede i Heibergs hegelske System, og at St. Aubain ønsker den, og, da den var en Kendsgerning, ikke vil have Tilstanden for «48» tilbage, fremgaar af hans Breve til Frits Feddersen (saaledes et fra 10. April 1852). — Men det gik Heiberg og St. Aubain som adskillige Andre: da Liberalismen i Fyrreterne skiftede Førere og Fysionomi, saa skræmmedes de. Liberalisternes Afgud, *Lehmann*, var i St. Aubains Øjne «en glat Nar og en stor Vindbeutel». I sin Dagbog Januar—Marts 1848 spotter han Plougs mundtlige Ytring, at «hvis Kristian VIII nu (d. e. 20. Jan.) døde, hvad skulde man saa gjøre! da Lehmann ikke var til Stede». Og da

saa den store Taler kom ilende paa ti Dage fra Italien til København («ligervis som Karl XII fra Bender») og under det navnkundige Martsrøre «i to Dage kørte om i aaben Vogn og viste sig med milde Hilsner til alle Sider», uagtet Begejstringen for ham ingenlunde var ublandet, saa kunde St. Aubain ikke undertrykke et Smil. Da det forlød, at *Frederik Barfod*, til hvis historiske Mærkelighed det hører, at han just ikke altid paa rette Tid og Sted har raabt «Leve!» — da det forlød, at denne Mand under de uheldige Januaredemonstrationer udenfor L. N. Hvidts Bolig i Kronprinsessegade havde raabt: «Leve det elskede Fædreland fra Skagen til Eideren!» skriver St. Aubain i sin Dagbog: «Nu kommer de Halvgale frem igen, og man nødes til at tage dem med!» —

St. Aubain havde, som sagt, ikke noget imod, at vi fik en Konstitution; men femte Junigrundloven fandt han «yderlig demokratisk og den mest forkerte Konstitution af Verden». — Heller ikke tiltalte det ham, at Grundlovens Redaktører (aldeles modsat Oldtidens Skik) altfor meget søgte at gøre deres Personer gældende under den ny Tingenes Orden, de selv havde været med at tilvejebringe. 28. Januar 1855 skriver han til Frits Fæddersen: «. . . . Imidlertid er *Krieger* bleven Departementschef i det sles-

vigske Ministerium og Etatsraad. Efterhaanden tjener Oppositionens Medlemmer ganske lune Gager og Charger; det har egentlig været et godt Levebrød at blive indrulleret i dens Kompagnier. Det er kun *Ploug* og *Giødvad*, som endnu staa tilbage, og *Ploug* har nu vel Udsigter gennem Rigsdagen. *Giødvad*, den stakkels ærlige og skikkelige Bøffel, han er vel til syvende og sidst den Eneste, som ikke faar Noget ordentligt ud af det. Men hvorfor er han ogsaa paa én Gang ærlig og klodset; een af Delene var dog nok til at gøre ham ubrugelig. Det kunde være ganske interessant at faa samlet paa eet Bræt, hvad det at gøre Opposition har indbragt Vedkommende. Man vilde blandt Andet se, at *Tscherning* er een af dem, som have taget Tingene mindst egoistisk og har været uegennyttigst; thi ham er det kun om at gøre at kunne regere os Alle og det for at gøre os lykkelige paa sin Prokrustes-Manér — med den Fornøjelse lader han sig nøje».

Hertil kom saa *Tronskiftet 1848*. — St. Aubain var en Søn af Frederik VI's Tid, og han omtaler altid den gamle Konge med Pietet; men til *Kristian VIII* følte han sig sympathetisk hendraget. Denne altfor politisk forsigtige, men intelligente og højt-dannede Fyrste, der forstod at skatte Literaturens

Mænd; der i sin Optræden aldrig forglemte sin kongelige Værdighed og dog paa en venlig og interesseret Maade kunde færdes mellem Kunstnere og Videnskabsmænd; en saadan Konge maatte i høj Grad tiltrække St. Aubain. — Endnu et Par Dage, før Kristian VIII blev dødelig syg, havde han havt Audiens hos ham. «Kongen vil give mig et Arbejde at udføre, men nævnte ikke, hvori det skulde bestaa», skriver han i sin Journal. De følgende Dages Begivenheder nedtrykker hans Sind i høj Grad. Atter og atter forekommer Udraab af Ængstelse og Bekymringer i Dagbogen. Den Maade, hvorpaa Borgerrepræsentationen og de politiske Førere trænge paa med Raab om Konstitution, den hæslelige Maade, hvorpaa enkelte af St. Aubains Bekendte udtale sig om Kongen, der næppe var bleven kold i sin Kiste («Han var en Usselryg!» — «Det er hans onde Samvittighed, der har ladet ham lide paa Dødslejet!») baade harmer og ærgrer ham og skaffer ham mere end én Uven. — *Det ny Hof* var alt Andet end i hans Smag. Han kunde ikke som *H. P. Holst* slaa om fra Animositet mod Kronprinsen til Sympathi for Kongen; St. Aubain var en stoltere Natur. Sarkastisk noterer han den unge Konges nok som bekendte Lyst til at tage sine Fantasifostre for Sandhed. Den Gemytlighed, hvormed Frederik VII. har drukket sin Faders Gravøl i Roskilde og med Hjelm paa Hovedet, dampende af sin Merskumspibe har be-

givet sig til Jernbanevognen, giver ham Lejlighed til at trække paa Skuldrene. Han nærer ikke høje Tanker om den ny Konges mentale og moralske Tilstand og meddeler (29 Febr. 1848), hvad han har hørt af en Mand, hvis Navn han ikke tør betro Papiret, hvorfor han mærker ham med et Tal: «Kongen er kun meget Lidt af et Menneske de $\frac{9}{10}$ af Døgnet; i den Tiendedel, der er tilbage, concentrerer han Alt og kan da bære sig fornuftig og passende ad.»

Men hans Mismod over det forandrede Regime stiger til Indignation og Forbitrelse, naar han kommer til at omtale *Grevinde Danner*. Han, som er saa skaansom i Bedømmelsen af Mdm. *Dubarry*, Ludvig XV's sidste Mæresse, (jvnfr. «To Sultaninder») har kun Had og Haan tilovers for hendes danske Sidestykke. Hvad St. Aubain noterer om Grevinde Danners og Kongens Liv kan ikke nedskrives. Han fortæller om, hvorledes Slotsforvalteren paa *Frederiksborg*, til hvem han stod i venskabeligt Forhold, ligefrem led af Humørsyge paa Grund af Alt det, han maatte være Vidne til. Og da Katastrofen af Decbr. 1859 indtraf, skriver han et Brev til en Nevø, der som Løjtnant i Garden havde Vagt paa Slottet, hvori han bruger de voldsomste Udtryk mod «Louise Rasmussen». Man kender fra «Carl Bernhard»s Noveller den patriotiske Pietet, hvormed han betragtede og studerede vore gamle Kongeborge med deres Interiører. «Jeg har

elsket Frederiksborg af mit hele Hjerte», skriver han i hint Brev; «selv i dets Fornedrelse indgød det mig Ærefrygt; og det *var* bleven fornedret! — Nu er Skændselen brændt ud . . .»

Thi St. Aubain var *en god dansk Mand*; hans Folks Ære var ogsaa hans. — Jeg behøver ikke minde Læseren om, hvad ikke har kunnet undlade at gøre Indtryk paa Enhver, der har læst «Kroniker fra Erik af Pommerns Tid», af hvilken nationalbegejstret Følelse denne Bog er baaren; denne Bog, der er en Blomst af Stemningen fra vor lykkelige treaarige Kamp for Sønderjylland. Men hvad min Læser maaske ikke véd, det er, at hin mægtige Stemning ogsaa gjorde *Prosaforfatteren til rytmsk Digter*. — Der er vel næppe Tvivl om, at St. Aubain med sine hippologiske Interesser og som kortvarig Styre af Københavns Væddeløbsbane er traadt i Forbindelse med den danske Væddeløbskonge fra 40'rne, *Hertug Kristian af Augustenborg*. Men da dennes og Broderens Forræderi er bleven aabenbart, bliver Saint Aubain greben af en saadan Harme, at hans Pegasus, der ellers var vant til at bevæge sig i elegante Prosatrin og havde noget Fransk ved sin Holdning, pludselig slaar ind i gammelnordisk Alliterationstakt:

«Første Forrædere!
 Fyrster I fødtes, med
 fornemme Frænder;
 æret og elsket var
 Ætten før Eder.
 Kækt nok I knejsed,
 kraftige Kroppe,
 kaarne til Kæmper
 kunde man tro.
 Trællesinds Tanke
 trak Jer i Støv dog,
 Skiftingens Sjæl sig
 sneg under Purpur,
 pengegrisk Prangen
 præged Foragt paa
 pragtsyge Prunk.

Hertug! Dit Herskab
 halvt kun tilhørte Dig!
 hovmodig, havesyg,
 helt det forlokked Dig.
 Løgnersk som Loke
 lumsk Du og listig,
 letfærdig lefled med
 Løfter og Eder.
 Haanden Du hæved
 hadsk mod Din *Herre*,
 Broder mod Broder i
 Borgerkrig bragte Du,
 Blodfanen bølged. —

Had Du kun hentet,
 hærged Din Hjemstavn,
 har ej et Hvilested,
 kryber som Kain

kendt om i Krogene,
 sniger Dig skulende,
 skamfuld, blandt Snogene.
 Tronen, som trygt Du
 trode at træde til,
 Kronen, som kækt Du
 kaared til Kampens Løn,
 løste som Luftsyn
 lidt efter lidt sig op. —
 Braaden i Brystet
 blive bestandig Dig!
 Byrden Du bære:
 Børnene bande Dig!
 Skamskændet Slægten
 skjule sit Skjold, som Du
 skar selv med Mærket:
 Mened! Forræderfærd!

Prins! Du som nævned
 Noer Dig, og næppe
 Navn vilde vundet,
 hvis ej Vanæren
 værged derom! Blandt
 Rendsborgs Rebeller
 rev Du Dit Rygtes
 Rester helt sønder.
 Rystende ræd Du
 risted en Rune
 selv i Dit Skjold, som
 Saga opskrev; Du
 stemped Dig selv som
 skændselsfuld «Skurk».

Lumskelig lokked
 Letsindets Løfter,

«Lavrber» Du loved —
 løb dog saa langt fra
 Fægningens Fare,
 fejgste Flygning! som
 Fuldblodet førte Dig.
 Hesten var hurtig, men
 Harehjertet har
 hamret mer heftigt;
 Haanden ej Hjaltet
 holdt — men Du hugged
 herligt med Hælen!
 Hastelig flyede Du
 fulgt af de Faldnes
 fule Forbandelse,
 dømt af de Døendes
 dræbende Dom»

o. s. v.

Indtægten af dette Digt, der blev udgivet anonymt paa Reitzels Forlag, tilfaldt Komiteen for de Saarede og de Faldnes Efterladte. — I det Hele taget kan man forstaa, at St. Aubain, som aldrig var den Sidste til at paatage sig Hverv i den almindelige Humanitets Interesse, her var den Første til at sætte sig i Forbindelse med Foreninger, der havde til Hensigt at virke for dem og deres, der i Fædrelandets Tjeneste havde tilsat Liv og Lemmer, saaledes var han Medlem af Komiteen for de tre Dages *Høstfest i Kongens Have*, der indbragte ikke mindre end 114,000 Kr. (Man erindre, at Kbhvn. den Gang næppe havde Halvdelen af sit nuværende Indbyggerantal). Hertil

knyttede sig en Udstilling af Malerier og Tegninger, som han arrangerede sammen med sin Ven Baron Dirckink-Holmfeldt og Maleren Richard. — Ogsaa i Komiteen for de hjemkomne Troppers festlige Modtagelse havde han Sæde; et Hverv, der ikke kostede ham ringe Møje, da han skulde fungere som Cere monimester ved de 14 Dages Festligheder i Kristiansborgs Ridehus, skulde overholde Ordenen, føre Korrespondancen og Underhandlingerne mellem Komiteen og Krigs- & Marineministeriet, samt kontrollere de forskellige Komitéafdelingens Arbejder, med hvis Styrelse han intet havde at skaffe.

Medens Alt dette ved Siden af Besværet formentlig skaffede St. Aubain megen Glæde og Tilfredsstillelse, havde han ikke stor Fornøjelse af den «Forening for Orden og Sandhed» han oprettede og bestyrede i 1848, og hvis Formaal var at fremme Orden i Hovedstaden og modarbejde skadelige Rygter. Sligt, mente man, vel kunde gøres nødvendigt under de stedfindende Forhold. Men det smukke Formaal maa ikke have slaaet an hos Publikum: Foreningen fik kun 500 Medlemmer og bestod ikke længere end fra Marts til December. Folkevittigheden fik straks fat i den, og gamle Grundtvig morede sig selv og sine Beundrere med at kalde den «Sandkisten paa Kongens Nytorv». —

Ikke desto mindre kunde St. Aubain ikke ganske opgive Tanken om det Rigtige i hint Formaal; og da Foreningen maatte opløses, skrev han under forskellige Mærker en Del Avisartikler, der alle havde til Hensigt at virke i dens Aand.

Saint Aubains Privatliv undergik fra Slutningen af Tyverne til hans Moders Død i Begyndelsen af Halvtreserne ingen synderlig Forandring. Hans Liv udenfor Hjemmet bevægede sig mest i de tilvante gamle Krese: først og fremmest i den beslægtede *Heiberg-Buntzenske*; dernæst hos *Abrahams*, som var bleven Professor ved Universitetet; hos *Tuteins* paa Østerbro; hos *Hegermann-Lindencrones*, der i 40 Aar var «hans andet Hjem», indtil en Misopfattelse fra den gamle Generals Side, til St. Aubains Sorg, lukkede det for ham. — Om Sommeren gjorde han Ture til Frederiksborg, hvor han besøgte Landsdommer *Nansens Enke* og *hendes Døtre**. — Af og til tog han landligt

* Endnu i Beg. af 1852 minder han Frits Feddersen i et Brev om «de fornøjelige Udflugter til Hillerød, da vi begge vare unge og sværmede for hillerødske Skønheder; ved hvilken Lejlighed man hverken skyede Nattens Mørke eller at vælte med Vogne. Vejen gennem Skovene ere endnu de samme, men de befares af andre Folk par exemple Grevinde Danner. Jeg ønsker hende en lige saa god Stenbunke at vælte i, saa maa hun se, hvordan hun slipper derfra».

Ophold paa danske Herregaarde som *Holsteinborg* eller *Katholm*, hvis Ejer, Artilleriofficér *Dinesen* (den afd. Folketingsmands Fader) var hans gode Ven. — Ingen Herregaard besøgte han dog oftere end *Borreby*. Herhen gik navnlig hans *Juletur*, og her synes han (efter de Breve, jeg har set) at have befundet sig bedst. Herfra skriver han til sin Veninde *Augusta Feddersen* Julen 1836: «Gid Du var her. Jeg har saa mange smukke Udsigter at vise Dig, og saa mange gamle Kuriositeter . . . Jeg haaber de rendsborgske Julebrød ere lige saa gode som de borrebyske. Disse ere nemlig ganske ypperlige — ug× med Slange . . .». Her gik han paa Jagt med hendes Broder *Frits*. Langt senere minder han denne i et Julebrev fra *Borreby* om deres Ungdomsglæder og tilføjer: «Vi leve meget hyggeligt her inden Døre. Sneen flyger om de gamle Mure og over de frosne Grave. Træerne ere ganske pudrede. Taarnene hæve Gavlene op mod den tykke Sneluft og se trodsige ud. Det Hele har Præget af Alvor og Strengthed, men tillige Fred og Sikkerhed. Der er dog Intet der kan sættes ved Siden af at kunne sige: «my house is my castle» indenfor Mure, som ad Aare fejre deres 3dje Sekularfest».

St. Aubain savnede da ikke Venskabsforhold og selskabelig Omgang, og havde den til en vis Grad nødvendig. Men hans bedste Opholdssted var vist nok Hjemmet, saa længe hans *Moder* udfyldte det med sin

Nærværelse. St. Aubain var saa lykkelig at have en Moder, som han baade kunde elske og højagte; et dybt forbundet Blods- og Valgslægtskab kædede disse to Mennesker sammen. Fru St. Aubain var sikkert ikke, hvad man i Treserne kaldte en «Alvorskvinde» og endnu mindre, hvad man i vore Dage kunde kalde en ««Hvad vi vil!»-Kvinde»: Affektation, Listighed eller Frons har været langt fra den Kres, hvori hun raadede. Opdraget i et gammelt, velhavende, men alvorligt arbejdende Købmandshus, hvor gammeldags Sædvaner herskede, hvor Døgnadspredelser ikke kendtes, og hver Dag havde sin Gerning og rolige Gænge, havde hun udviklet sig til en stille, blid Kvinde, der omfattede alle sine Nærmeste med stor Kærlighed, men maaske nok var lidt for eftergivende og blind lige overfor sine Børn. Navnlig var Andreas, den begavede, opvakte Dreng, hendes Øjesten, «hans Livlighed og Lune var hendes Ungdoms Glæde, som den blev hendes Alderdoms Trøst». Og Andreas paa sin Side tilbad denne Moder, lige fra den Gang han med barnlig Courtoisie tilegnede hende «Edwards Roser», indtil da hun som gammel Kone, bøjet af Livets Sorger, sad i det Hjem, Sønnen paa alle Maader søgte at hygge for hende. Der var intet Forceret i denne Hengivenhed; den faldt ham sikkert ganske naturlig; «endnu i hendes høje Alderdom» fortæller en paalidelig Hjemmelsmand mig «var Fru St. Aubain en nydelig gammel Dame».

— Da begyndte i Sommeren 1853 Koleraen at rase i vor Hovedstad; i sit forfærdelige Løb kom den ogsaa til Nyhavn, hvor St. Aubains boede. Blandt deres Husfæller døde Medailleur Krohns Hustru, og dette skal have gjort et stærkt Indtryk paa den gamle Fru St. Aubain. Kort efter skriver Sønnen ^{21/7} 53 til en Ven: «Jeg slutter mit Brev meget bedrøvet. Min Moder blev syg i Søndags af en Diarrhoe, som ikke er standset, før Kræfterne tillige vare udtømte. Hun er meget svag, og jeg ser nok, at jeg ikke beholder hende. Hun har Gud ske Lov ingen Kolera. Vor Herre har hidtil været hende god for hendes store Fromheds og Kærligheds Skyld. Hun lider Intet og vil med Guds Hjælp slumre blidt og stille hen til den Fred, som hun nok kunde fortjene at naa. Men mit Tab er saa stort, at jeg endnu ikke kan overse det. *Hun* var jo Alt, hvad jeg havde at leve for i denne Verden, det eneste Baand, der havde noget virkeligt Værd for mig. Hun ligger nu stille hen. Hendes Stemme er saa svag, at man næppe kan forstaa hende. — Gud se i Naade til mig!» —

Da Moderen er død, opfordrer Guvernør Feddersen Vennen til at tage Ophold hos ham. St. Aubain takker ham paa det Hjerteligste; men *nu* kan han ikke mere; «ja, havde det været for 20 Aar siden!». Han

kan ikke gøre sig fortrolig med at drage af Landet «over Sø og salten Vove», han, som bestandig har været «en Indsidder af den mest grundmurede Slags». «Det er saa ny en Idé, saa dristig en Plan, at han formelig stejler ved den». Men dette tilsidesat, saa er der mange andre Grunde, der tvinger ham til at opgive den. Hans Broder Anton* har efterladt en Familie, der i højeste Grad kræver Onkelens Tilsyn og Støtte. — Hans Moders Gravsted skal være istandsat til Vinterens Begyndelse. — «Det stakkels fattige Jordstykke» ved Kalkbrænderiet skal afhændes^{***}. «Og nu kommer et argumentum ad hominem: Han har ikke Raad. En vestindisk Rejse frem og tilbage vilde sluge mer end halvandet Aars Indtægter». Han fortsætter: «Af al min Stræben i denne Verden — og al min Lykke — er Resultatet, at jeg har kunnet give 12,000 Rdr. bort i rede Penge, har kunnet skaffe min Moder et hyggeligt Hjem til hendes Dødsdag, og nu kan trække mig tilbage paa et eller andet Enkesvendssæde (hvis jeg kan finde et) med 300 Rdr. om Aaret, og hvis Salget af Jorden lykkes mig nogenlunde, med 100 Rdr. til».

Fra nu af følte St. Aubain sig knækket. Han, som først nu gik i sit 56de Aar, maa dog ikke have

* Den bekendte Major St. A., der faldt ved Isted 1850.

** Han fik det solgt til en bekendt, nu afdød, Ejendomsbesidder derude; men blev naturligvis pudset.

savnet al Arbejdskraft; men der var bristet Noget i hans Indre, der i hele Perioder lammede hans Virksomhed. I Foraaret 1854 skriver han til Feddersen: «At fortælle Dig om mig selv kan ikke opbygge Dig stort. Jeg fører et temmelig indgetogent og imbecilt Liv — jeg bestiller egentlig ikke Noget; thi Driften, Lysten og Øjemedet mangler. Om dette vil blive anderledes, og jeg vil rappe mig op, skal jeg ikke kunne sige. Jeg føler mig saa ene og forladt, saa ganske unødvendig, og saa blottet for nogen sand Interesse. Saa længe denne Følelse er dominerende, vil jeg næppe raade med min Dovenskab. Sulten kan maaske drive mig til Virksomhed, og kan den det, maa Forbedringen snart indtræde; thi jeg har mindre at leve af, end selv den Tarveligste kan komme ud af det med — og nu skal jeg betale for de svundne Dage, i hvilke jeg har maattet bruge Mere, end jeg havde. Men derom nytter det ikke at anstille kedsommelige Betragtninger!» — Mærkeligt er det at se, hvorledes den i flere Aar meget flittige Forfatter, der ved Siden af sin filantropiske Virksomhed kunde næsten hvert Aar præstere en stor Bog, fra nu af producerer draabevis. Hans Hjem, som dog før havde været saa meget for ham, blev ham nu næsten Intet. Sjælen deri var jo borte.

St. Aubains sidste Aar have næppe været lykkelige. Gamle Venner døde efterhaanden; Krese, der havde været ham kære, opløstes. Dertil kom Harmen, der var fælles for alle Venner af l'ancien régime, over det skamløse Hof, der førtes, og de Mænd, som ene og alene i deres politiske Magtstrævs Interesse støttede det. «Hvad man oplever ude paa Frederiksborg» skriver den velunderrettede St. Aubain «grænser til det aldeles Utrolige, og jeg vil raade Enhver fra at fortælle, hvad han har hørt og set; thi Ingen kan tro det. Deri stikker til Dels Vedkommendes Frelse». — Desværre skulde den fædrelandskærlige Mand ogsaa opleve vort Nederlag og smertelige Tab i 1864. Kun én Glæde havde han under disse for Landet saa sørgelige Forhold: en Nevø af ham, af hvem han ikke havde ventet sig Meget, viste sig som en modig ung Officér i Krigen i Jylland og erholdt med Ære Ridderkorset.

Men Dagene bleve efterhaanden den nu aldrende Mand lange. Hele Timer kunde han sidde ved Vinduet med Armen støttet paa den broderede Karpude. Naar saa en Dame gik forbi, maatte Kikkerten op for at indfange hendes Billede. — Der var vel ikke Tale om, at St. Aubain led Nød; men det økonomiske Tryk kunde dog ikke undgaas; og naar Rodemesteren

kom til Lejeren ovenpaa, beklagede han sig jævnlig over den Modtagelse, han havde faaet hos den ellers høflige St. Aubain.

De sidste Aar, fortæller hans Læge, var han syg — «syg indtil Døden». Han led af en Nyresygdom, der endelig gennem et Hjærnetilfælde medførte hans pludselige Død d 25. Novbr. 1865.

Man mærker tydelig *to Sider* gøre sig gældende i *St. Aubains Karakter*, som utvivlsomt hidrøre fra hans dels danske, dels franske Afstamning. Fra hans københavnske huslige Moder med det bløde, milde Sind stamme de fleste Elementer, der have formet sig i hans grunddanske, særlig ægte *københavnske* Noveller. Kun «Lykkens Yndling» har noget Fremmedartet over sig, der vel tør være arvetaget fra det Karakteristiske ved Faderens Naturel. — St. Aubains Sans for Familieliv og Stuehygge er ægte dansk. Med dette hænger noget Feminint, der af og til kan vise sig hos ham, sammen; Noget, der er ejendommeligt dansk og hos os har faaet sit Udtryk i det dels som Spot- dels som Kæle- navn brugte Ord: «Moders Dreng». At St. Aubain har lidt en Smule af den Skavank, der er knyttet til dette Navn, tør jeg (hvor meget smukt jeg ellers

finder i Forholdet til hans Moder) ikke nægte. Dog har denne Svaghed ikke været kronisk hos ham som hos saa mange sølle danske mandlige Individuer. — St. Aubains stærke Familiefølelse er ogsaa ægte dansk; og hans Trofasthed i Venskabsforhold hører vistnok til vor Nations ejendommeligste og smukkeste Egenskaber.

I sine avtobiografiske Optegnelser fortæller St. Aubain om sin Fader, at han «tidlig satte sin Fod paa de bonede Hofgulve og lærte Finhed i Omgang med Mennesker; at han til Trods for sit Lune, der havde en Tilsætning af Satire dog besad megen Discretion; at han kunde være en streng Mand; men at denne Strengthed tillige var forbunden med Redelighed». Og om hans udvortes Person, «at denne baade var smuk og imponerende». Buntzen, der som Dreng maa have set den gl. St. Aubain, tilføjer, at, skønt denne tidlig blev ældet, var der noget Rask og Elegant i hans Optræden. Her finde vi Adskilligt, der karakteriserer Sønnen. — Selv anfører denne Slægtsarvens *Skyggesider* i et Brev til Frits Feddersen, hvor han omtaler en ung Frænde, som før og nu havde voldt Onkelen Bryderier: «Jeg har sagt ham alvorlig Besked, uden dog at ville gøre ham stædig; thi han er af en trodsig Race og har mange Arvesynder at kæmpe med, kan jeg nok mærke. Den samme Letsindighed, den samme Lyst til at banke sig gennem

Verden, det samme Stivsind, det samme Hang til at rende efter ethvert Fruentimmer . . . Dog jeg haaber, at han vil indsé og erkende og frejdig gaa løs paa at forbedre sig. Og noget Uredeligt og egentlig Slet lægger man ham dog ikke til Last endnu». Denne Karakteristik turde vel være en Del farvet af den øjeblikkelige Vrede; men alle ere de ægte franske Egenskaber.

Hvad St. Aubains *Temperament* angaar, da var *det koleriske* tydeligvis fælles for Søn og Fader. Ditmar i «Lykkens Yndling», vor Forfatters alter Ego, lader ingensinde en Fornærmelse ugengældt; han er slagfærdig i Replikken og bliver aldrig en Modstander Svar skyldig. I sin Skinsyge er han utaalmodig og let opflammet som en Franskmand.

St. Aubains *Kavalérmæssighed* og Forhold lige overfor Kvinden finde vi vel ikke Meget af hos Franskmand fra det nuværende Aarhundrede; men den minder stadig om den adelige Franskmands Galanteri paa Ludvig XIV.s Tid. En Dame — og jeg tror ikke, at St. Aubain kunde tænke sig Kvinden under anden Skikkelse end en Dames — kunde altid sikkert stole paa hans ridderlige Hensyntagen. Han venererede Kønnen, paa samme Tid som han gjorde Kur; han var paa én Gang tilbedende og begejstret. En sjælden Gang kan en skarp og bitter Bemærkning om Kvinden undslippe hans Pen, som naar han i et Brev i

Anledning af en Forlovelse, der i høj Grad mishager ham, skriver: «Ja ere Fruentimmerne» (man erindre, at Navnet «Kvinde» den Gang kun brugtes i højere Poesi, men ansaas for affektet, ja vel endog misforstodes i daglig Tale) ja ere Fruentimmerne ikke nogle underlige Skabninger iblandt! Pluraliteten kan gaa til Sengs med de løjerligste Fyre, uden at betænke sig ret længe». Men han skynder sig at tilføje: «For en Mand, der gerne vil højagte Kønnet, er dette en haard Tilstaaelse». Han kan et Sted i sine Noveller komme med den lidt spottende Bemærkning: «at Taarer for Kvinden ere lige saa nødvendige som Blæk for Diplomater»; men andet Steds (f. Ex. «Gl. Minder» S. 126) se vi, at Kvindetaarer ere aldeles besejrende for ham. Naar han i sin store Samling af egne og Andres Aforismer gør den træffende lagttagelse gældende, at man maa forbavses over, hvad det er for foragtelige Personer, de saakaldte «Ofre» ofre sig for, saa begriber Enhver, at han mener de saakaldte «Forførelsens Ofre», og at der her er fremset en skarp satirisk Bemærkning om Kvindens Smag i et vist Kapitel; men (mærkeligt nok!) Ordet «Kvinde» nævner han ikke i denne Sammenhæng. Dog disse Spydigheder forekomme lige saa sjældent som golde Pletter paa en frugtbar Ager; man lægger næppe Mærke til dem paa Grund af den frodige Overvækst. Naar «Carl Bernhard» taler om Kvinden, taler han

altid «ore rotundo». Næppe hos nogen Forfatter, ikke en Gang hos den stadig forelskede Kristian Winther, finder Kønnet en saa chevaleresque Lovtaler. — Altid er St. Aubain den ømme, skærmende Ven for den Dame, han nærer Interesse for; altid følger hans kavalérmæssige Tanker hende, selv om hun er langt borte. Se her et Fragment af et Brev til den smukke *Augusta Feddersen* fra Dcbr. 1836: «Kære Augusta! Du morer Dig vel ypperligt i Rendsborg; der er vel Bal anden Juledag. Forkøl Dig nu ikke, kære Augusta! og spar Dit Bryst, som ikke har været saa ganske vel, hører jeg med Bedrøvelse. Her har Du den gamle kedsommelige Præker igen, som saa tit har kedet Dig. Jo, det er ganske rigtig mig, der igen kommer med den gamle Snak. Tag derfor smukt Dit Schavl om Dig, som fire Løjtnanter have søgt op og holde hver i sit Hjørne, da enhver af dem vil være den Lykkelige, der bringer det. Svøb Din Boa to Gange om Halsen og hyl Dig godt ind i Kaaben. Jeg ser, at Alt er paa rede Haand, og at en Hærskare af Herrer have kastet alle andre Kaaber ned af Knagerne, for at søge den sorte Kaabe med det blaa Foer og den Fløjels Krave. Lad mig se, at Du drager den sande Nytte af Dine Slaver og faaer Alt samlet sammen, inden Du kommer ud paa Trappen, hvor det blæser koldt som bare Fanden og flyger med Sne. — Og naar Alt det er besørget, vil

jeg sige Dig Godnat og ønske Dig at sove vel, og høre den smukkeste af alle Valsene i Drømme.» —

Egentlig havde St. Aubain kun kendt to Kvinder, sin Moder og sin tidlig døde Søster, begge vist nok højst elskværdige Damer, en Prydelse for deres Køn, for ikke at sige Undtagelser. Jeg siger *kendt*; thi hvem kender man egentlig uden dem, man *daglig* omgaas eller staar i et Forhold til, der tvinger Naturellet frem og viser Karakteren fra *alle* Sider? — Vilde St. Aubain have bevaret den Ærefrygt for Kønnen, naar han var bleven gift eller havde staaet i erotisk Forbindelse med eller varigt Tjenesteforhold til en Kvinde? — Næppe! — Jeg er tvært imod bange for, at hans hyperromantiske Erotik havde faaet et saadant Knæk, at den i sin Reaktion var bleven uretfærdig mod Kvinden. En saadan Hyldest, som den *han* yder det, kan kun finde Sted i Dyrkelse paa Afstand. — —

Med St. Aubains Forkærlighed for gammel-fransk Væsen staar sikkert ogsaa hans Lyst til at hævde sit usikre *Adelsskab* i Forbindelse. Selv formenter han at nedstamme fra en af Frankrigs berømteste Slægter. Da Frits Feddersen i 1835 opholder sig i Paris, kniber hans Ven følgende Efterskrift ind i et langt Brevs smalle Margen: «Skulde Du af en Hændelse

(Sligt er jo ingen Umulighed) støde paa min Families Stamtavle i et eller andet gammelt fransk Værk, som kunde overkommes for 1 fr. eller 2, saa tag det med til mig for Sammenligningens Skyld med, hvad jeg har. Det er dog ganske interessant at være underrettet om. Det findes maaske nærmest under Familien *Montmorency*, hvorfra vi stamme.» — Er det dog ikke St. Aubains Tanker, Ditmar tænker, da han efter den gl. Legationssekretærs Ytringer om Grevinde Corsels høje Afstamning og navnkundige Ætmænd slaar Armene over Kors og ser ned for sig: «Det er den uhyre Overvægt, de have over os Andre, hvis Familier have opgivet deres Historie. De kunne leve i en Fortid, der ogsaa hører dem til, og som hæver dem langt over de Hverdagstanker, der sysselsætte os Andre og binder os til det jammerlige Øjeblik, hvori vi leve.»

Man ser af St. Aubains Aforismer, at han imødesaa en Fremtid for Demokratiet, men *Aristokratismen* er han altid parat til at slaa et Slag for; kun *den* ansaa han for Bæreren af den offentlige Æresfølelse og for at repræsentere en Idé, som Pengemagten umulig kunde gøre det. Han var langtfra blind for, at ingenlunde alle Adelsmænd repræsenterede denne Idé og erklærer ofte, at hvor den udvortes Fornemhed ikke staar i Forhold til den indre, dér gør den et langt mere frastødende Indtryk, end naar man

finder Hjerteløshed og Brutalitet hos Folk, der staa lavt i Samfundet. Men var en Adelsmand, som han burde være, da vilde han vise sig som saadan, selv i Ulykke og Fornedrelse. Da Ole Skaaning i «Krøn. fra Kristian II's Tid» har benyttet sin Stilling til at haane den fangne Slotsherre og hans Frænde, men er bleven imponeret af den førstes ædle Harme og den sidstes koldblodige Foragt, siger han, da han kommer udenfor: «En klattet Fole kan blive Hest, og en fattig Pebling kan blive Præst; men en Adelsmand er og bliver Adelsmand, som han er født til, om man saa spærred ham med Bolt og Slaa.» — — Var St. Aubain af adelig Æt? — Jeg tør hverken paastaa eller benægte det. Paa sine Breve ser man, han bruger adeligt Signet. At denne Bevidsthed eller Tro, hvad man nu vil kalde det, i det Mindste har *bidraget* til at gøre ham til den Gentleman, Alle indrømme, han var, og som i Vennekresen skaffede ham det spøgefulde Tilnavn «den gamle Gentiler», ansér jeg for givet. Var hans Passioner for Jagt og Hestevæddeløb adelige, saa var hans Tænkemaade og hele hans Optræden det ikke mindre.

Paa ingen af vore Forfattere, ikke en Gang paa hans Fætter J. L. Heiberg, passer Udtrykket «*elegant*» som paa St. Aubain. — Sin Ungdommelighed vilde han vel gerne bevare, og han holdt ikke af, at Husets nysgerrige Dreng, der fra deres Vinduer kunde se

ind i hans Sovekammer, skulde bekigge ham, naar han tog sin Paryk paa; ogsaa faldt det ham vanskeligt i Mandtalslisten at lade sin Alder rykke frem med Aarene. Men selv uden Hjelp af Toiletkunster og undskyldelige Smaafortielser vilde han endnu som halvgammel Mand have bevaret et smukt og seigneurmæssigt Udseende og være ansét for en Mand i sine bedste Aar. — —»

Hr. Arthur Abrahams kan i «Minder fra mine Forældres Hus» ikke lade være at drage en Sammenligning mellem St. Aubain og en anden hyppig Gæst hos hans Familie, H. C. Andersen: «Større Modsætninger kan man vist næppe tænke sig. Medens Andersen var ranglet, ledeløs og ugratiøs i sine Bevægelser, var St. Aubain behersket, fin og af en diplomatisk Elegance. Medens Klæderne paa Andersen sad, som om de ikke vare syede til ham, men til en Anden, mindes jeg aldrig at have kendt noget Menneske, paa hvem Klæder, Halsbind og Flipper sad saa stramt som paa St. Aubain. Der var noget Formelt over ham, og det er ret karakteristisk, at skønt min Fader, der for Resten var dus med saa mange af sine Samtidige, havde kendt St. Aubain fra deres tidligste Ungdomsdage, sagde de dog bestandig «De» til hinanden.»

Denne Lyst til at holde selv gamle og agtede Venner et lille Skridt fra Livet, stod sikkert i Forbindelse med den Afstand, St. Aubain gennem sin

Pseudonymitet bestemt tog fra Publikum. Denne overholdt han med ubrødelig Strengthed. Med Hensyn hertil siger han et Sted i sine «Aforismer»: «Intet Menneske skal friste Guderne og Bogtrykkerpressen uden vel at have overvejet Følgerne af dette Eksperiment. Den, der giver en Bog ud, som blot gør nogenlunde Lykke, overskrider en mægtig Skranke. Med Suk vil han ofte komme til at se tilbage paa det Gebet, han for bestandig har lagt tilbage. Den fredelige Arnes og det lykkelige Hjems beskedne Forborgenhed ere for evig tabte for ham. Han kan ikke mere føle den mandige Stoltheds retfærdige Uvilje ved at se sig forhaanet og mishandlet. Hans Liv har mistet sin Skygge, hans Motiver blive mistydede, hans Karakter bliver bagtalt, hans Væsen og Person afgive Næring for Chikane og Karikatursyge.» — Det var denne forsvarsløse Offentlighed, han vilde undgaa. Derfor levede han saa privat, som det var et Menneske muligt; og naar Redaktører, som f. Ex. P. L. Møller, Udgiveren af «Gæa», bad ham om et literært Bidrag, fordrejede han endogsaa halvt sin Haand i det Svar, han sendte dem og undertegnede sig «Carl Bernhard». I Selskabslivet var han «Hr. St. Aubain» og havde Intet med «Carl Bernhard» at gøre. Selv i de Krese, hvor han jævnlig kom (f. Eks. Abrahams), søgte man forgæves at storme hans Anonymitet.

Saaledes blev det ham da altsaa muligt at forholde sig tavs lige overfor ubehagelige og ubeføjede Recensenter og Recensioner; thi hvad disse end sagde om Forfatteren «Carl Bernhard»; det kom ikke «Hr. St. Aubain» ved. Han kunde leve i Ro for nysgerrige Besøgende og entusiasmerede Læserinder i sin kære afsides liggende *Bolig i Nyhavn*. — Denne var indrettet saa smukt og komfortabelt som muligt ligefra den i daværende Huse sjældent sete Klokkestreng med Silkekvast til den indre Lejligheds tæppebelagte, med smukke Rokokomøbler og gamle konserverede Portrætter prydede Stuer. Over det Hele laa en svag, fin, krydret Lugt af Roser og Lavendler. Naar man kom ud fra denne Lejlighed efter at have faaet sig en artig Konversation med den maaske «lidt vel slebne» Husherre og gik ned ad det tarvelige Huses Trapper, syntes det En som om «denne Mand i Grunden var for fin til at bo i dette Hus.» —

Forfattere som St. Aubain ville altid have mere Betydning for *Kultur-* end for *Literaturhistorien*. Som Autores til daglig adspredende Læsning for begge Køn af de dannede Stænder ville de stedse afgive Hovedbidraget til Formningen af visse Generationers aande-

lige Fysionomi og moralske Anskuelser. St. Aubain levede endnu ikke i den Tidsalder, hvor man paastod at Literaturen hørte til Kunstens Domaine, og det literære Værk skulde være Summen af en Psykologs lagttagelser. Hans Samfundsmoral var begrænset af snævre Linjer; hans psykologiske lagttagelse var énsidig, og hans Kunstform var ikke rig. Ikke desto mindre bør vi Danske være denne Mand taknemlig for den gentlemansmæssige Tone, der gaar igennem hele hans Produktion, for den Sjælsrénhed, som bærer den oppe, og den ridderlig-sympatetiske Følelse, der gennemstrømmer den. Det sarkastiske Lune, som nu og da viser sig hos Forfatteren, som det skal have gjort sig gældende hos Manden, forfrisker mere end det saarer.

Men heller ikke i Literaturhistorien vil St. Aubain blive glemt. Vel naaer han ikke den beslægtede *Fru Gyllembourg*. Hverken besidder han den Klarhed i Fremstillingen, der udmærker denne Forfatterinde i hendes bedste Noveller, ej heller den Skarphed i Blikket, som har ladet hende tegne nogle af sine interessanteste Figurer. Thi Fru Gyllembourg er en Datter af det kritiske 18de Aarhundrede: hun har ikke alene et modtageligt og bevægeligt Sind, men ogsaa en nøgtern Hukommelse; da hun begyndte sin Forfatterbane, laa et Livs Kampe bag den. — «*Carl Bernhard*» vilde bestandig opad i Samfundet. *Hun*

besidder den borgerlige Stolthed, der vel kan se Fejlene i sin egen Stand («Extremerne»), men alligevel forstaar at hævde dens Ret lige saa vel overfor aristokratiske Anmasselser («Mesalliance» — «Korsvejen») som plebejiske Lighedsbestræbelser. Fru Gyllembourg bliver ikke som «Carl Bernhard» sentimental ligeoverfor en forført Tjenestepige: hun viser i tilforladelige Træk, hvilke sørgelige Virkelighedskonflikter en dannet ung Mand styrter sig ind i, naar han drømmer om gennem et trofast Forhold at hæve Vedkommende op til sig (Lise i «Drøm og Virkelighed»). Fru G. har vel den største Interesse for sit Køn; men hun ser ikke som «Carl Bernhard» romantisk paa det. Hun har givet os et helt Portrætgalleri af københavnske Pjanker og Flaner, vigtige og intrigante Kvinder. Man tænke sig blot en Figur som «Jette» i «En Hverdagshistorie» eller «Kusine Molly» i «Extremerne»; «Carl Bernhard» har ikke ydet noget Lignende. Skal Fru Gyllembourg sættes blandt vore Novellister af 1ste Klasse, saa kan «Carl Bernhard» kun komme i 2den.

Men her vil han ogsaa bevare en smuk Plads, som den, der har skrevet «*Krøniker fra Kristian II's Tid*», «*Børneballet*» og «*Lykkens Yndling*». Hvad den første angaar, da vil *det* ikke vederfares den, som er hændt «Gamle Minder», at dens historiske Personer in totum ville blegne for en senere historisk Kritik. Har den

modstaaet det Choc, der udgik fra Allens og Paludan-Müllers epokegørende Værker, ville sildigere Undersøgelser næppe kunne ryste den synderligt. — «Børneballet» vil altid blive interessant ved sit Æmne og sit Memento! — og «Lykkens Yndling» — ja den ville vore unge Mænd atter og atter gribe efter; thi den er vor Forfatters lyriske Digt i Prosa, hans morgengyldne Ynglingedrøm; *den* vil altid holde sig ung. —

